



Co-funded by
the European Union



D2.1: Poročilo o VET zelenih podjetniških spretnostih za razvoj MSP

ERASMUS-EDU-2022-CB-VET

Projekt št. 101091883 “GSMESKILL”

“Developing VET Entrepreneurial Green Mindset and skills for Small-Business Development”



Disclaimer

Co-Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.





Vsebina

Vsebina.....	1
Zahvala.....	3
Priloge	5
Seznam slik	5
Tabele.....	5
Seznam definicij.....	6
Seznam kratic	8
Povzetek.....	10
1. poglavje: Uvod.....	12
2. poglavje: Pregled literature	16
2.1 Zeleno gospodarstvo	17
2.2 Izobraževanje	20
2.3 Podjetništvo	23
3. poglavje: Analiza obstoječih zelenih podjetniških spretnosti v državah podsaharske Afrike	26
3.1 Južna Afrika.....	28
3.1.1 Družbeno-ekonomski kontekst.....	29
3.1.2 Politika in regulativni okvir.....	30
3.1.3 Sektor malih in srednje velikih podjetij	31
3.1.4 Razvoj podjetniških spretnosti.....	33
3.1.5 Ozelenitev južnoafriškega gospodarstva.....	37
3.1.6 Razvoj zelenih spretnosti	40
3.1.7 Načrt znanj in spretnosti v okoljskem sektorju (ESSP).....	44
3.1.8 Razvoj vključujočih spretnosti, povezanih z raznolikostjo, delovnim okoljem.....	48
3.2 Kenija.....	49
3.2.1 Družbeno-ekonomski kontekst.....	49
3.2.2 Politika in regulativni okvir za zelene podjetniške spretnosti za razvoj MSP.....	50
3.2.3 Usposabljanje za zelena znanja in spretnosti.....	53
3.2.4 Zeleno podjetništvo in podpora MSP	55
3.2.5 Zelene tehnološke inovacije.....	56
3.2.6 Ozelenitev gospodarstva s pomočjo partnerstev.....	57
3.3 Nigerija	58
3.3.1 Družbeno-ekonomski kontekst.....	58



3.3.2 Politika in regulativni okvir.....	60
3.3.3 Pomen MSP za gospodarstvo.....	61
3.3.4 Razvoj podjetniških spretnosti.....	62
3.3.5 Ozelenitev nigerijskega gospodarstva.....	63
3.3.6 Razvoj vključujočih spretnosti, povezanih z raznolikostjo, delovnim okoljem.....	64
4. poglavje: Metodologija	66
5. poglavje: Rezultati.....	73
5.1 Ključna zelena znanja in spretnosti za MSP	74
5.1.1 Kompetence 21. stoletja	74
5.1.2 Področja znanja v zelenem gospodarstvu.....	76
5.1.3 Opredelitev zelenih spretnosti.....	76
5.1.4 Splošni indeks zelenih spretnosti	76
5.1.5 Komponente zelenih spretnosti.....	77
5.1.6 Samoocenjevanje znanja in spretnosti.....	77
5.1.7 Poznavanje prednostnih znanj in spretnosti za MSP v nastajajočem zelenem gospodarstvu.....	78
5.2 Zelene podjetniške spretnosti za MSP	79
5.3 Povzetki glavnih ugotovitev za tri države SSA.....	87
5.3.1 Južna Afrika.....	87
5.3.2 Kenija	88
5.3.3 Nigerija	90
6. poglavje: Razprava	92
6.1 Primerjava med državami	94
6.1.1 Ključne točke	97
7. poglavje: Zaključek	98
8. poglavje: Priporočila.....	102
8.1 Južna Afrika.....	102
8.2 Kenija.....	102
8.3 Nigerija	102
8.4 Nadaljnje raziskovanje	103
Bibliografija	106



Zahvala

Financer: Ta projekt in njegove integrirane raziskovalne komponente ne bi bili mogoči brez financiranja in podpore Evropske unije (program EU Erasmus+). Projekt z naslovom: Developing Vocational Education and Training (VET): Entrepreneurial Green Mind-set and Skills for Small-Business Development (GSMESKILL) se neizmerno hvaležen za finančni prispevek in podporo Evropske unije.

Udeleženci ankete in fokusne skupine: Hvala vsem udeležencem ankete in fokusnih skupin iz Nigerije, Kenije in Južne Afrike, ki so se odzvali našemu pozivu k izpolnjevanju Googlovega vprašalnika in sodelovanju v fokusnih skupinah. Dali ste dragocen prispevek k ugotovitvam in rezultatom raziskave.

Partnerji in deležniki: Ta projekt je sodelovanje med sedmimi državami in devetimi organizacijami in ne bi bil mogoč brez vizionarskega vodstva Eduforme in European Knowledge Spot, ki sta zasnovala projekt z vsemi njegovimi komponentami. Raznoliko partnerstvo sestavljajo še nevladna organizacija Nest Berlin, Fundacija Prizma Slovenija, Egunec Foundation Nigeria, Yadaversity Nigeria, Centre for Digital Skill Acquisition for Women and Youth in Africa Nigeria, Ûstadi Kenya in Southern Africa Development Research and Training Institute (SADRAT), Južna Afrika.

Projektni tim sestavljajo:

Eduforma, Italy Dr Dario Dessanai (vodja/koordinator projekta),
 Dr Davide Destro

European Knowledge Spot, Dr Konstantina Kostami, Dr Regina Kalodiki
Grčija

Prizma, Slovenia Mateja Karničnik, Tatjana Pavlič

Nigerija Oludare Akinlaya, Ebere Ojadia, Gift Uzoma

Kenija Eric Bosire, George Masuri

SADRAT Institute
Južna Afrika Dr Randall Jonas, Gerhard Lück

Podatkovni analitik/statistik: Emeritus Professor Philip Serumaga- zake

Jezikovno urejanje: Shena Lamb-du Plessis; **Prevod:** Janè De Wet



To poročilo je zasnoval in pripravil višji raziskovalec dr. Randall Jonas s pomočjo Gerharda Lücka z inštituta SADRAT. Dr. Randall Jonas je podal tudi smernice za raziskovalni proces našim afriškim partnerjem iz Kenije in Nigerije ter širši projektni skupini.

Izjava o omejitvi odgovornosti

Inštitut SADRAT je to poročilo pripravil v sodelovanju s Fundacijo Prizma, Slovenija, Eugenec Foundation, Nigerija, Yadaversity, Nigerija, Center for Digital Skill Acquisition for Women and Youth in Africa, Nigerija in Ûstadi, Kenija z uporabo zunanjih virov, sistemov in drugih informacij, za katere menimo, da so bile v času priprave točne, popolne in zanesljive. Vendar točnosti in popolnosti ni mogoče zagotoviti in ne dajemo nobenih izjav ali jamstev, izrecnih ali implicitnih, glede točnosti ali popolnosti informacij v tem poročilu in nič v tem poročilu se ne šteje za nobeno zagotovilo ali jamstvo. V največji možni meri, ki jo dovoljuje zakon, ne prevzemamo odgovornosti za nobeno napako ali manjko v tem poročilu.

Avtorske pravice: EU Erasmus + GSMESKILL, SADRAT Institute, Avgust 2023. Vse pravice pridržane.



Priloge

- Priloga A: Celotno poročilo o statistični analizi Južne Afrike
- Priloga B: Celotno poročilo statistične analize Kenije
- Priloga C: Celotno poročilo o statistični analizi Nigerije
- Priloga D: Celotno kombinirano poročilo statistične analize

Seznam slik

- Slika 1: Devet ključnih področij programov zelenega gospodarstva
- Slika 2a: Kompetence 21. stoletja, kot so reševanje problemov, ustvarjalnost, kritično mišljenje, sodelovanje in komunikacija, so ključni gradniki oblikovalskega razmišljanja in inovativnosti
- Slika 2b: Kontekstualne spretnosti 21. stoletja
- Slika 3: Splošni indeks zelenih spretnosti
- Slika 4: Pomen zelenih spretnosti za zeleno gospodarstvo
- Slika 5: Poznavanje prednostnih spretnosti za MSP v nastajajočem zelenem gospodarstvu
- Slika 6: Pomen desetih najboljših veščin za leto 2025
- Slika 7: Pomen subjektov pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile
- Slika 8: Fokusna področja
- Slika 9: Seznam dejavnikov za uveljavitev zelenega gospodarstva
- Slika 10: Ovire za razvoj zelenih veščin

Tabele

- Tabela 1: Izbrana najpomembnejša spretnost
- Tabela 2: Primerjava med državami



Seznam definicij

1. **Zeleno gospodarstvo** je gospodarstvo, katerega namen je zmanjšati okoljska tveganja in ekološko pomanjkanje ter katerega cilj je trajnostni razvoj brez degradacije okolja. Program Združenih narodov za okolje (UNEP 2011) je zeleno gospodarstvo opredelil kot tisto, ki ima za posledico izboljšano blaginjo ljudi in socialno pravičnost, hkrati pa znatno zmanjša okoljska tveganja in ekološko pomanjkanje.
2. **Zelena družba** je družba, ki izhaja iz zelenega gospodarstva in izpostavlja družbene razsežnosti gospodarskih dejavnosti.
3. **Zelene veščine** so znanje, sposobnosti, vrednote in odnosi, ki so potrebni za razvoj, podpora in življenje v trajnostni družbi, ki gospodarno ravna z viri. Zelene veščine vključujejo tehnične spretnosti, znanje, vrednote in odnose, ki jih zaposleni potrebujejo za razvoj in podporo trajnostnih družbenih, gospodarskih in okoljskih rezultatov v podjetjih, industriji in skupnosti.
4. **Zeleno podjetništvo** se nanaša na posebno podmnožico podjetništva, katerega cilj je ustvarjanje in izvajanje rešitev za okoljske probleme ter spodbujanje družbenih sprememb, ki so okolju neškodljivi (Saari in Joensuu-Salo, 2019) ¹
5. **Socialnoekonomske razsežnosti** se nanašajo na vsesplošne družbene pojave, kot so brezposelnost, neenakost in revščina.
6. **Podjetništvo** je opredeljeno kot transverzalna kompetenca, ki se nanaša na vsa področja življenja: od negovanja osebnega razvoja, aktivnega sodelovanja v družbi, (ponovnega) vstopa na trg dela kot zaposlena ali samozaposlena oseba do ustanavljanja podjetij (kulturnih, socialni ali komercialni). Kot je uporabljena v tem poročilu, beseda temelji na široki definiciji podjetništva, ki je odvisna od ustvarjanja kulturne, družbene ali ekonomske vrednosti in vključuje različne vrste podjetništva, vključno z notranjim podjetništvom, socialnim podjetništvom, zelenim podjetništvom in digitalnim podjetništvom.
7. Izraz »**spretnosti**« se v tem poročilu uporablja za označevanje znanja, sposobnosti in izkušenj, potrebnih za opravljanje določene naloge ali dela. »Veščina« je zmožnost izvajanja ročne ali miselne dejavnosti, pridobljena z učenjem in prakso.
8. **Mala in srednje velika podjetja** so neodvisna podjetja, ki ohranjajo prihodke, sredstva ali zaposlene pod določenim pragom.
9. **Tehnično in poklicno izobraževanje in usposabljanje** se nanaša na vse oblike in ravni izobraževanja in usposabljanja, ki zagotavljajo znanje in spretnosti, povezane s poklici v različnih sektorjih gospodarskega in



Co-funded by
the European Union



družbenega življenja, s pomočjo formalnih, neformalnih in priložnostnih učnih metod tako v šoli kot v kontekstu učenja na delovnem mestu.





Seznam kratic

DEI	Diversity, Equity, and Inclusivity (Raznolikost, pravičnost in vključenost)
DFFE	Department of Forestry, Fisheries, and the Environment (Oddelek za gozdarstvo, ribištvo in okolje)
EEVT	Entrepreneurship Education and Vocational Training (Podjetniško izobraževanje in poklicno usposabljanje)
Entrecomp	Entrepreneurship Competence Framework (Kompetenčni okvir za podjetništvo)
ESD	Education for Sustainable Development (Izobraževanje za trajnostni razvoj, ITR)
ESDG	Education for Sustainable Development Goals (Izobraževanje za cilje trajnostnega razvoja)
ESG	Environment, Social and Governance (Okolje, družba in upravljanje)
ESSP	Environmental Sector Skills Plan (Načrt spretnosti okoljskega sektorja)
GEM	Global Entrepreneurship Monitor (Globalni podjetniški monitor)
JET	Just Energy Transition (Pravičen energetske prehod)
KNBS	Kenya National Bureau of Statistics (Kenijski nacionalni statistični urad)
MDG	Millenium Development Goals (Milenijski razvojni cilji)
NEMA	National Environment and Management Authority (Nacionalni organ za okolje in upravljanje)
PAGE	Partnership Action for a Green Economy (Partnerska akcija za zeleno gospodarstvo)
SAQA	South African Qualifications Authority (Južnoafriški organ za kvalifikacije)
SDG	Sustainable Development Goals (Cilji trajnostnega razvoja)
SEDA	Small Enterprise Development Agency (Agencija za razvoj malih podjetij)
SETA	Sector Education and Training Authority (Sektorski organ za izobraževanje in usposabljanje)
MSP	Mala in srednja podjetja
SSA	Sub-Saharan Africa (Podsaharska Afrika)



Co-funded by
the European Union



- TVET Technical and Vocational Education and Training (Poklicno-tehniško izobraževanje in usposabljanje)
- VET Vocational and Entrepreneurship Training (Poklicno in podjetniško usposabljanje)
- WEF World Economic Forum (Svetovni gospodarski forum)





Povzetek

V tem poročilu je poudarjeno povpraševanje po znanju in spretnostih za zeleno gospodarstvo v državah podsaharske Afrike: Južni Afriki, Keniji in Nigeriji. V skladu s prednostnimi nalogami, ki jih je Evropska komisija predstavila z Evropskim zelenim dogovorom, je namen tega poročila pokazati, kako se lahko evropske in podsaharske afriške države istočasno spopadajo s podobnostmi in skupnimi vprašanji. S poudarkom na pomenu podjetniških spretnosti in vlogi malih in srednjih podjetij (MSP) je študija analizirala stanje tehničnega in poklicnega izobraževanja ter usposabljanja (TVET), podjetniško zeleno miselnost in zelene spretnosti za razvoj malih podjetij. Evropske institucije priznavajo pomen MSP kot gonilne sile za popoln prehod na zeleno in trajnostno gospodarstvo, saj na obeh območjih (v EU in podsaharskih državah) MSP predstavljajo jedro gospodarske rasti in proizvodnje BDP. Brez popolnega izpopolnjevanja na področju zelenega znanja in praks ne bo mogoče doseči ciljev Pariškega sporazuma za leto 2050. Zato projekt GSMESKILL pričakuje, da bo opredelil pomanjkanje zelenih znanj in spretnosti ter z inovativno metodologijo poklicnega izobraževanja in usposabljanja poskušal odpraviti vrzel v znanju in spretnostih na trgu dela v državah južne Afrike, da bi bolje povezal poklicno in izobraževalno področje z bolj zelenim, trajnostnim in inovativnim trgom dela.

Uporabljeni sta bili dve metodi zbiranja podatkov, in sicer dokumentarna raziskava obstoječih študij (sekundarna analiza) za vsako državo in terenska raziskava (primarna analiza), kjer so bili vprašalniki razdeljeni MSP in izvajalcem poklicno-tehniškega izobraževanja v vsaki državi. K sodelovanju so bili povabljeni vsi izvajalci poklicno-tehniškega izobraževanja ter mala in srednje velika podjetja. Raziskovalna metoda je bila kvantitativna in elektronski vprašalnik je izpolnilo 64 udeležencev, ki so sestavljali TVET in MSP v celotnem nacionalnem spektru treh držav SSA.

Čeprav je bila študija majhna, nesodelovanje ni bilo sistematično ali v kakršnem koli vzorcu, zato ne bi smelo vplivati na rezultate. Vendar je to omejitev, zato se predlaga izvedba nadaljnje študije z večjim vzorcem. Podatki iz vprašalnika so bili izvoženi v Excelovo preglednico, kvantitativna analiza pa je bila opravljena s programsko opremo IBM SPSS Statistics. Ugotovitve so bile zbrane za vsako sodelujočo državo s konsolidiranim poročilom s primerjavami. Rezultati so bili predstavljeni v obliki tabele s pojasnili.

Rezultati so jasno pokazali, da so temeljne in kontekstualne spretnosti 21. stoletja bistvene zelene spretnosti za MSP. Poleg tega so se področja znanja, kot so okoljska odgovornost, ravnanje z odpadki, ohranjanje, recikliranje in obnovljivi viri energije, izkazala za pomembna pri razvijanju zelenih veščin. Dve temeljni komponenti razvoja zelenih veščin sta tehnična in analitična znanja na visoki ravni. Sodelovanje,



komunikacija, mreženje, ustvarjalnost, iniciativnost, vodenje in družbeni vpliv so zelo pomembni pri razvoju sodelovanja v zelenem gospodarstvu. Ključna ugotovitev je bila slaba kakovost zelenih znanj in spretnosti med MSP. Neugodne ugotovitve o neustreznem načrtovanju okoljskih veščin v anketiranih državah ter neustreznem in neodzivnem učnem načrtu. Splošne ugotovitve so bile skladne z literaturo, ki je poudarjala pomanjkanje razvoja spretnosti in človeškega kapitala.

Študija priporoča uvedbo bolj osredotočenega in ustreznega pristopa k okoljskemu načrtovanju spretnosti, sodelovanje med delodajalci in izvajalci poklicno-tehniškega izobraževanja in usposabljanja v zvezi z razvojem spretnosti, odpravo ovir, kot je pomanjkanje sredstev, načrtovano prekvalificiranje za zelena delovna mesta in obravnavanje problema slabo usposobljenih učiteljev. Poleg tega so prenova učnega načrta in uskladitev z izobraževanjem za trajnostni razvoj ter učinkovite kampanje ozaveščanja o zelenih spretnostih ključni posegi pri razvoju spretnosti in zmogljivosti MSP v zelenem gospodarstvu.



1. poglavje: Uvod

Gospodarska dejavnost prežema vse ravni družbe in je zapleten sistem medsebojno povezanih proizvodnih, potrošniških in menjalnih dejavnosti, ki na koncu določajo, kako se sredstva razporedijo med vse udeležence. Potrošnja je dejanje uporabe virov za zadovoljevanje prevladujočih potreb in želja.¹ Trenutni tradicionalni ekonomski modeli proizvodnje v veliki meri temeljijo na industrijsko-vojaškem kompleksu proizvodnje in produkcije, v povojnem obdobju so na primer prevladovali avtomobilska, kovinska, jeklarska in gradbena industrija. Vendar so imele inovacije pomembno vlogo pri uvajanju sprememb v gospodarstvu in panogah, saj so gospodarstvo poganjali premog in fosilna goriva, pri čemer so emisije ogljika kmalu vplivale na ozračje, podnebne spremembe pa so zahtevale ponovni razmislek. Od prejšnjega stoletja je vpliv inovacij okrepil podnebne spremembe do te mere, da je treba iskati zeleno alternativo ekstraktivnemu gospodarstvu in postalo je jasno, da mora ponovni razmislek o gospodarstvu sprejeti izzive 21. stoletja, resnične izzive. Ta potreba po bolj zelenem, bolj trajnostnem gospodarstvu se je zdaj pojavila v postulatih vodilnih ekonomistov: povzemajoč projekt *Rethinking Macroeconomics* v *Oxford Review of Economic Policy*, oxfordska ekonomista profesor David Vines in dr. Samuel Wills pozivata k odmiku od predpostavk, ki že desetletja podpirajo ekonomsko teorijo. Trdita, da se pojavlja bolj odprta, bolj raznolika paradigma, ki je veliko bolje opremljena za soočanje s sodobnimi izzivi, kot so svetovna finančna kriza, podnebne spremembe in COVID.² Podnebni ukrepi so postali jasen poziv k ničelnemu neto gospodarstvu ali dekarbonizaciji z zmanjšanjem škodljivih emisij s prehodom na obnovljivo energijo. Neto ničelno gospodarstvo zahteva odmik od fosilnih goriv in usmeritev k obnovljivim virom energije (zeleno alternativo). Poziv k zelenemu gospodarstvu in zeleni družbi je vedno bolj razširjen in leta 2015 je Pariški sporazum dal zavezo za zmanjšanje naraščajočih svetovnih temperatur. Potreba po prehodu na okoljsko bolj trajnostne načine proizvodnje in potrošnje je zdaj nujna za razvite države in države v razvoju.

Ta prehod pomeni ozelenitev družbe in gospodarstva ter razvoj zelenih veščin. Zelene veščine so znanje, zmožnosti, vrednote in odnosi, ki so potrebni za življenje, razvijanje in podpiranje trajnostne in z viri gospodarne družbe.³ Izobraževanje in usposabljanje sta ključna dejavnika sprememb in imata osrednjo vlogo pri spodbujanju podnebnih ukrepov. Izobraževanje ne zagotavlja samo znanja o vplivih podnebne krize, ampak tudi opolnomoči ljudi z veščinami, vrednotami in stališči za

¹ Pridobljeno s <https://en.wikipedia.org/wiki/Consumptions> (economics)

² Vines, D. & Wills, S. (2018). The rebuilding macroeconomic theory project: an analytical assessment. *Oxford Review of Economic Policy*, (34), 1-2, Spring-Summer 2018, pp. 1–42.



uresničevanje sprememb. Pomen izobraževanja in usposabljanja za obravnavo podnebnih sprememb je očiten v Okvirni konvenciji ZN o spremembi podnebja (UNFCCC), ki pogodbenicam konvencije (COP) nalaga odgovornost za izobraževanje, opolnomočenje in vključevanje vseh deležnikov in glavnih skupin v politike in ukrepe v zvezi s podnebnimi spremembami.³

Namen projekta GSMESKILL, ki ga sofinancira European Education and Culture Executive Agency (EACEA), je okrepiti povezave med Nigerijo, Kenijo in Južno Afriko s sistemom programa poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter lokalnim trgom dela, da bi bolje uskladili poklicno izobraževanje in usposabljanje z lokalnimi priložnostmi na trgu dela, da bi povečali zmogljivosti ponudnikov poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter učiteljev, zlasti na področjih upravljanja, vodenja, vključevanje, zagotavljanje kakovosti, inoviranja in internacionalizacija, za izboljšanje ravni kompetenc, spretnosti in potenciala zaposljivosti učencev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, za izboljšanje znanja, tehničnih, vodstvenih in pedagoških spretnosti učiteljev in vodij usposabljanja poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter za podporo izpostavljenosti osebja in oblikovalcev politik, ki povezujejo trg dela ter poklicno izobraževanje in usposabljanje. Ta projekt omogoča izmenjavo dobrih praks, izkušenj in orodij za dostop do digitalnega in sodobnega usposabljanja ter uspešnega podjetništva ob upoštevanju izzivov podnebnih sprememb in potrebe po zeleni trajnosti zahvaljujoč mednarodnemu partnerstvu, ki lahko združi centre poklicnega izobraževanja in usposabljanja iz držav južne Afrike in Evrope, nevladne organizacije, dejavne na področju podjetništva, ter MSP, ki delujejo na področju podpore zagonskim podjetjem. Zmogljivosti ponudnikov TVET in učiteljev so omejene in ne združujejo tehnične kvalifikacije in izkušenj iz industrije. Kompetence učiteljev TVET morajo odgovoriti na trg dela in se mu prilagoditi. Tako se morajo učitelji poklicnega izobraževanja in usposabljanja pogosto spopasti z vrsto učnih potreb in pričakovanj učencev v svojih učilnicah, za katere niso bili ustrezno pripravljene. Okvir Izobraževanja 2030 spodbuja sisteme tehničnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja (TVET) za povečanje števila mladih in odraslih s tehničnimi in poklicnimi veščinami, potrebnimi za zaposlitev, dostojno delo in podjetništvo, z razvojem ustreznih spretnosti, ki se odzivajo na povpraševanje na trgu dela in potrebe družbeno-ekonomskega razvoja.

Kontinentalna strategija Afriške unije (AU) za izobraževanje za Afriko (CESA 16-25) poziva k skupnemu prizadevanju vseh partnerjev za reševanje izzivov, povezanih s tehničnim ter poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter vseživljenjskim učenjem. Eden najpomembnejših dogodkov v sektorju TVET v zadnjih letih je sprememba paradigme, ki daje prednost sprejetju bolj celostnega pristopa, ki

³ Pridobljeno s <https://www.unido.org/stories/what-are-green-skills>



priznava pridobivanje veščin v okviru različnih vrst usposabljanja, bodisi formalnega, priložnostnega ali neformalnega. Medtem ko nekatere države poročajo o precejšnjem in formaliziranem vključevanju delodajalcev v sistemu TVET, je drugje takšnega vključevanja bolj malo. Poleg tega dokazi kažejo, da so delodajalci običajno bolj angažirani na nacionalni ravni kot na lokalni ravni. Usposabljanje, usmerjeno v povpraševanje, ne predstavlja le kvantitativnega usklajevanja usposabljanja s povpraševanjem, temveč tudi kvalitativno usklajevanje usposabljanja s povpraševanjem industrije, torej v skladu z veljavnimi poklicnimi standardi in/ali učnimi načrti. Usposabljanje, usmerjeno v povpraševanje, je odvisno tudi od kakovosti učnega procesa, prav tako nanj močno vpliva kakovost pedagoškega osebja ter možnost, da študenti lahko vadijo zahtevane veščine v realnem ali simuliranem delovnem okolju. Obstoječi sistemi poučevanja običajno zagotavljajo predhodno usposabljanje ali pripravo učiteljev poklicnega izobraževanja in usposabljanja, kakršno imajo njihovi kolegi na širšem področju poučevanja (UNESCO, 2006, UNESCO, 2012, UNESCO, 2013). Vendar dokazi na mednarodni ravni kažejo, da zagotavljanje spoznavanja delovnih mest pedagoškemu osebju institucij poklicnega izobraževanja in usposabljanja pomaga približati učni načrt spretnostim, ki jih potrebuje industrija, motivira predavatelje in na splošno spodbuja dolgoročno sodelovanje med izobraževalno institucijo in podjetjem.

Ta študija obsega kvantitativno raziskavo, ki temelji na dokazih, ter kartiranje spretnosti in dobrih praks. Raziskovalno vprašanje je bilo: Kakšna je narava in obseg ključnih spretnosti v državah podsaharske Afrike (SSA), in sicer v Južni Afriki, Keniji in Nigeriji, ki lahko podpirajo inovacije, oblikovalsko razmišljanje in ozelenitev v malih in srednje velikih podjetjih? Primarna raziskovalna študija je namenjena identifikaciji ključnih zelenih spretnosti za MSP in prepoznavanju obstoječih podjetniških zelenih spretnosti.

Dodatni cilji so bili analizirati dejavnike, ki vplivajo na zeleno gospodarstvo, identificirati ovire za razvoj zelenih znanj in spretnosti, analizirati dejavnike, ki vplivajo na zeleno gospodarstvo, ter oceniti odzivnost in pripravljenost TVET glede zelenih spretnosti za razvoj MSP. Kot že omenjeno, je majhna velikost vzorca v treh državah omejila študijo, saj le-ta ni bil reprezentativen in je zajemal samo tri države v SSA. Sklepov študije ni mogoče posploševati, zaradi obsežnosti informacij o zelenem gospodarstvu v vsaki državi pa ni bilo mogoče vključiti vseh podrobnosti.

Poročilo se začne s pregledom literature, ki vsebuje obstoječe študije, pomembne za razvoj podjetniške zelene miselnosti in veščin TVET za razvoj malih podjetij, in vključuje analizo povpraševanja po znanjih za zeleno gospodarstvo. V 3. poglavju je predstavljena analiza zelenih podjetniških spretnosti v državah SSA, v 4. poglavju pa je opisana raziskovalna metodologija. V 5. poglavju so pojasnjene glavne ugotovitve za vsako državo posebej, poglavje pa zaključuje podpoglavje o primerjalni analizi.



Co-funded by
the European Union



Poglavji 6 in 7 vsebujeta razpravo in sklepe, medtem ko so v poglavju 8 predstavljena priporočila. Sklici so navedeni v zadnjem delu poročila.

eduforma
...strumenti su misura per la persona



EUROPEAN
KNOWLEDGE
SPOT

Ustadi
empower • connect • prosper

NGO NEST
Berlin



EGUINEC FOUNDATION
EF



SOUTHERN AFRICA DEVELOPMENT, RESEARCH AND TRAINING INSTITUTE NPC
SADRAT INSTITUTE
-YOUR PARTNER IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT-



PRIZMA
Fundacija za izboljšanje zaposlitvenih
možnosti

yadaversity



2. poglavje: Pregled literature

Namen tega poglavja je podati kratek pregled obstoječe literature, ki je pomembna za razvoj zelene podjetniške miselnosti in spretnosti TVET za razvoj malih podjetij v treh državah podsaharske Afrike, in sicer v Južni Afriki, Nigeriji in Keniji. Na kratko so orisani nastanek zelene družbe in zelenega gospodarstva ter spremljajoči dejavniki izobraževanja in podjetništva. Poglobljena analiza povpraševanja po spretnostih za zeleno gospodarstvo in različnih dejavnikov je predstavljena v 3. poglavju.

Evropski kompetenčni okvir za podjetništvo (Entrecomp Framework) trdi, da je razvijanje "iniciativnosti in podjetnosti ena od osmih ključnih kompetenc, potrebnih za družbo znanja"⁴. Koncept podjetništva kot "ustvarjalnega uničevanja" Josepha Schumpetra pomeni gospodarsko preobrazbo, povezano s pojmi inovacij in prevzemanja tveganja. Podjetniško vedenje se kaže v različnih vrstah in velikostih organizacij: v MSP, velikih in novih podjetjih ter v prostovoljnih in dobrodelnih organizacijah. Podjetništvo se tudi različno in različno obravnava kot gonilo gospodarskega razvoja, ne glede na stopnjo razvitosti države. Teoretizacija zelenih znanj in spretnosti za MSP vključuje analizo razmerja med okoljsko ureditvijo in povpraševanjem po znanjih in spretnostih. Prav tako so podnebne spremembe postale katalizator okoljske ureditve in trajnostnega razvoja. Vendar pa obstaja napetost med varstvom okolja in gospodarskim razvojem. Analiza okoljske ureditve in ravnanja podjetij razkriva negativne predstave o svobodi, povečanih stroških in zmanjšanem dobičku. Vendar pa lahko okoljska ureditev spodbuja tudi inovacije, izboljša uporabo virov in poveča konkurenčnost. Zato ima lahko trajnostni družbeni in gospodarski razvoj pozitivne učinke, kot so maksimiranje dobička, tehnične inovacije in konkurenčno vedenje.⁵ Poleg tega koncept zelenega gospodarstva ali zelene družbe pomeni strukturne spremembe na področju zaposlovanja in poklicev ter preoblikovanje poslovanja, kar lahko ustvari dolgoročne koristi.

Tako so spreminjajoča se narava dela in organizacije dela ter prehodi v trajnost tesno povezani. Trajnost, inovativnost in podjetniška miselnost so ključne razsežnosti zelenih spretnosti MSP. Vendar pa izobraževanje in usposabljanje ni vedno usklajeno s ponudbo ustreznih zelenih spretnosti. Izobraževanje za trajnostni razvoj (ESD) je način povezovanja izobraževanja s trajnostnim razvojem. Nove učne in izobraževalne poti znotraj paradigme ESD omogočajo celostne, sistemske,

⁴ Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luksemburg.

⁵ Pang Lei and Xiaolei Chen, 'Theoretical Analysis of Environmental Regulation and Enterprise Behaviour', *IOP Conference Series, Earth Environmental Science* 531 012017 (2020).



povezovalne in ekološke načine razmišljanja in učenja.⁶ Ključni koncepti in teorije so trajnost, trajnostni razvoj, krožnost, ESD, zeleno gospodarstvo, zelena delovna mesta, zelene spretnosti ter odpornost virov.

Medsebojna povezanost okoljske ureditve in oblikovanja politik ter povpraševanja po spretnostih je osrednjega pomena za konceptualizacijo zelenega gospodarstva, zelenih delovnih mest in zelenih spretnosti. Povpraševanje po zelenih spretnostih je tesno povezano z okoljsko zakonodajo. Okoljski predpisi, ohranjanje, obnovljivi viri energije in ravnanje z odpadki vplivajo na naravo dela s posledicami za tehnologijo in organizacije. Zelena gospodarska dejavnost je torej glavni dejavnik spreminjajoče se narave dela, sprememb v vsebini delovnega mesta in delovnih nalogah ter pojava zelenih poklicev. Za opazovanje spremembe v strukturi delovnega mesta ali poklica je pomembno razumeti, katere nove naloge ali nove vsebine dela je treba razvrstiti med zelene spretnosti ali kompetence. Te dimenzije imajo tudi teoretično in praktično komponento. Poleg ekoloških vidikov so se socialne in ekonomske razsežnosti razvile kot glavni dejavniki pravičnega prehoda v zeleno družbo. Poleg tega na povpraševanje po znanju in spretnostih vpliva tudi vse večja svetovna konkurenca med državami. Pomanjkanje zelenih znanj in spretnosti ter dokazi o neodzivnem sistemu izobraževanja in usposabljanja še poslabšujejo kritično krizo znanj in spretnosti.

2.1 Zeleno gospodarstvo

Pojem zelenega gospodarstva je bil v središču pozornosti na konferenci Združenih narodov o trajnostnem razvoju (UNCSD) leta 2012, ki si je prizadevala določiti pot za trajnostni razvoj. Konferenca, ki je potekala v Riu de Janeiru junija 2012 in je bila namenjena uskladitvi gospodarskih in okoljskih ciljev svetovne skupnosti, je sprejela prelomne zelene politike in izdala dokument z naslovom: »*Prihodnost, ki si jo želimo: zaključni dokument konference Združenih narodov o trajnostnem razvoju, Rio de Janeiro, Brazilija, junij 2012*«. Dokument razlaga merljive cilje za trajnostni razvoj v obliki ciljev trajnostnega razvoja (SDG).⁷ Glavna koncepta v zelenem gospodarstvu ali zeleni družbi sta trajnost in trajnostni razvoj. Čeprav je poudarek v tem poročilu na zelenem gospodarstvu in nastajajočem povpraševanju po veščinah, so družbene razsežnosti zelene družbe enako pomembne in zahtevajo vključitev v konceptualizacijo tega raziskovalnega področja, ki vključuje ugotavljanje, ali so

⁶Pavlova, M. & Chen, C.-S. (2019). *Facilitating the development of students' generic green skills in TVET: an ESD pedagogical mode*. In TVET@Asia, issue 12, 1-23.

⁷ EXPAT Report 2020-2021, pridobljeno s https://en.wikipedia.org/wiki/Konferenca_Združenih_narodov_o_trajnostnem_razvoju



družbeni izzivi, kot so pravičnost, zmanjšanje revščine in vključenost, združljivi s politikami in tranzicijskimi potmi, ki so trenutno sprejete v državah SSA.⁸

Vpliv gospodarskih dejavnosti in industrijske proizvodnje na okolje je povzročil gospodarsko preobrazbo in prehod v zeleno gospodarstvo, ki blaži neugodne in škodljive vplive na podnebje in okolje. Pomen koncepta trajnostnega razvoja ni le ekološki, temveč ima tudi izrazite družbeno-ekonomske elemente. Okoljski program Združenih narodov (UNEP, 2011) vidi ozelenitev gospodarstva kot gonilo rasti in je ta pristop opredelil v smislu njegovih dvojnih učinkov na izboljšano blaginjo ljudi in socialno pravičnost ter "zmanjšanje okoljskih tveganj in ekološkega pomanjkanja."

Konceptualizacija zelenega gospodarstva in tega, kako ga vodijo politika in predpisi, ima posledice za izvajanje, saj lahko razmerja moči, vprašanja upravljanja, posvetovanja in sodelovanja predstavljajo ovire družbenim vidikom, kot so revščina, vključenost in pravičnost. Zato je ključnega pomena, da so država, podjetja, civilna družba, skupnosti in posamezniki aktivni, opolnomočeni in odgovorni pri uvajanju sprememb za trajnostni razvoj.

Poročilo Svetovne komisije za okolje in razvoj (Brundtland, 1987)⁹ je opredelilo trajnostni razvoj kot "razvoj, ki sedanjim generacijam omogoča zadovoljevanje svojih potreb, ne da bi se zaradi tega zmanjšala sposobnost prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje." Ta definicija združuje gospodarski razvoj, socialno blaginjo in varstvo okolja; in zagotavlja gradnike za razvoj koncepta zelenega gospodarstva. Poleg tega Pearceovo poročilo spodbuja razprave o soodvisnosti gospodarske rasti in okolja.¹⁰

v svojem poročilu *From Green Economies to Green Societies*, UNESCO (2011) je opredelil pet prednostnih področij za prehod v zeleno gospodarstvo, in sicer izobraževanje, znanost, kulturo, informacije in oceane. Izobraževanje je priznано kot "najmočnejše orožje za boj proti revščini in neenakosti, [ki] ... lahko spodbudi odnos in vedenje, potrebno za novo kulturo trajnosti". Pomen izobraževanja za trajnost je bila tudi ključna ugotovitev raziskave, izvedene na Nizozemskem.¹¹ Poleg tega visokošolsko izobraževanje omogoča ustvarjanje in pridobivanje znanja in veščin zelenega gospodarstva za prihodnost, ki si jo želimo.¹² Vendar pobude v izobraževanju in usposabljanju za zeleno gospodarstvo še zdaleč niso učinkovite in

⁸ Cook, S, Smith, K. in Utting, P. (2012). *Green economy or green society? Contestation and policies for a fair transition*, UNRISD Occasional Paper: Social Dimensions of Green Economy and Sustainable Development, No. 10.

⁹ Brundtland Commission (World Commission Environment Development), 1987. *Our Common Future*. (Oxford University Press, Oxford).

¹⁰ Pearce, DW, Markandya, A. & Barbier, EB (1989). *Blueprint for a green economy*. Earthscan, London.

¹¹ Dakshina G. De Silva & Rachel A. J. Pownall (2014). Going green: does it depend on education, gender or income?, *Applied Economics*, 46:5, 573-586, DOI: [10.1080/00036846.2013.857003](https://doi.org/10.1080/00036846.2013.857003)

¹² Nhamo, G. (2014). Reviewing Some Implications of the Green Economy for Higher and Further Education Institutions. *Southern African Journal of Environmental Education*, Vol. 30, 2014. Str. 1-17.



treba je storiti več. Kot državi v razvoju je v Južni Afriki vse večji poudarek na ravnotežju med razvojnimi in okoljskimi cilji. Gospodarske rasti in blaginje ljudi, čeprav bistvenega pomena za Južno Afriko, se ne sme zasledovati za vsako ceno in ignoriranjem ekoloških tveganj. Zato Južnoafriška republika razume zeleno gospodarstvo kot »sistem gospodarskih dejavnosti, povezanih s proizvodnjo, distribucijo in porabo blaga in storitev, ki dolgoročno izboljšujejo blaginjo ljudi, medtem ko prihodnje generacije ne izpostavljajo pomembnim okoljskim tveganjem ali ekološkemu pomanjkanju.«¹³ Analiza odnosov med okoljsko zakonodajo in oblikovanjem politik ter povpraševanjem po veščinah je osrednjega pomena za konceptualizacijo zelenega gospodarstva, zelenih delovnih mest in zelenih veščin. Rast povpraševanja po spretnostih je relativna glede na povečanje povpraševanja po spretnostih. Če je rast povpraševanja po spretnostih visoka, se torej pojavi pomanjkanje spretnosti..

Ker vse več podjetij sprejema trajnostne in okolju prijazne prakse, bodo obstoječa delovna mesta zahtevala prekvalificiranje. Podobno bo ozelenitev zgradb in prometa ustvarila rast povpraševanja po upravljanju zelenih objektov. Ne glede na velika prizadevanja Južne Afrike pri prehodu na zeleno gospodarstvo obstaja več ovir, ki to zavirajo, in razdelanih je bilo pet tem: gospodarstvo (odgovorne naložbe, proizvodnja in potrošniške odločitve), institucije (institucionalno usklajevanje), tehnologija (podpora inkubaciji inovacij), financiranje (posojilne politike) in spretnosti (usposabljanje ljudi za ustvarjanje redkih znanj, potrebnih v zelenem gospodarstvu).¹⁴ Ministrstvo za gozdarstvo, ribištvo in okolje (DFFE) je za spodbujanje programov zelenega gospodarstva opredelilo devet ključnih področja, kot je prikazano na sliki 1 spodaj. Med drugim so razpoložljivost spretnosti, sposobnosti in zmogljivosti ključni dejavniki, ki omogočajo takšne programe.

¹³ Pridobljeno iz <https://www.dffe.gov.za/projectsprogrammes/greeneconomy/introduction>

¹⁴ *Barriers to greening the South African Economy*-WWF- SA, 2018.



Slika 1: Devet ključnih področij programov zelenega gospodarstva

Vir: Ministrstvo za gozdarstvo, ribištvo in okolje (Department of Forestry, Fisheries, and the Environment, DFFE)

2.2 Izobraževanje

21. stoletje je splošno znano kot digitalna doba, v kateri igra tehnologija pomembno vlogo. Revolucija digitalnih veščin je tesno povezana s širjenjem tehnologije. Digitalne veščine so ključnega pomena za vsakega visokošolskega študenta, pa tudi za MSP, ki želijo pričeti z dejavnostjo. Razvoj zaposlovanja glede na povpraševanje ter podjetniške spretnosti in kompetence so bistvenega pomena v globalno konkurenčnem svetu. Podobno je za preživetje v njem potrebna kombinacija mehkih in trdih veščin. Trde veščine se nanašajo na specifično in tehnično znanje ter strokovnost, medtem ko so mehke veščine medosebne in netehnične veščine, kot so timsko delo, reševanje problemov, kritično mišljenje in vodenje. Spreminjajoča se narava dela in digitalna revolucija igrata pomembno vlogo pri pripravljenosti na delovno mesto. Da bi ljudi pripravili na prihodnost, se morajo izobraževalni sistemi preoblikovati za skupno razumevanje potreb po spretnostih v 21. stoletju.

Taksonomija izobraževanja 4.0 Svetovnega gospodarskega foruma (WEF) (2023)¹⁵ za prihodnost učenja opredeljuje tri sposobnosti, in sicer zmožnosti in veščine, stališča in vrednote ter znanje in informacije. Van Laar in drugi so opredelili veščine 21. stoletja, ki niso podprte z informacijsko in komunikacijsko tehnologijo (IKT), in

¹⁵ Pridobljeno s <https://www.weforum.org/whitepapers/defining-education-4-0-a-taxonomy-for-the-future-of-learning>



razlikujejo med sedmimi ključnimi veščinami (tehnične veščine, upravljanje informacij, komunikacija, sodelovanje, ustvarjalnost, kritično mišljenje in reševanje problemov) in pet kontekstualnih veščin (etična zavest, kulturna zavest, prožnost, samousmerjanje in vseživljenjsko učenje).¹⁶ Te veščine so pomembnejše za trenutni gospodarski, družbeni in ekološki razvoj kot za industrijski proizvodni kompleks. Razvoj človeških virov želi izboljšati splošne spretnosti ljudi, da postanejo v gospodarstvu produktivni. Južnoafriška strategija razvoja človeških virov (HRDS) navaja: "...Razvoj človeških virov (RČV) se nanaša na formalne in eksplicitne dejavnosti, ki bodo povečale sposobnost vseh posameznikov, da dosežejo svoj polni potencial."

S krepitvijo veščin, znanja in sposobnosti posameznikov, RČV služi izboljšanju produktivnosti ljudi na njihovih področjih dela – ne glede na to, ali so ta v formalnem ali neformalnem okolju. Povečana produktivnost in izboljšane baze znanj in spretnosti v državi podpirajo gospodarski, pa tudi družbeni razvoj.¹⁷ Razvoj človeških virov in krepitev zmogljivosti v Afriki je ključnega pomena za razvoj Afrike. Vendar glede na pretežno ekstraktivno naravo afriških gospodarstev, razvoj spretnosti zaostaja. Na z viri bogati celini, kot je Afrika, ni dovolj razvoja spretnosti in človeškega kapitala. Izdelki se razvijajo v drugih državah, kar stagnira razvoj spretnosti v ekstraktivnem gospodarstvu. Center za afriško-evropske odnose (ECDPM) je neodvisen "think and do tank", ki deluje za politike v Evropi in Afriki za vključujoč in trajnostni razvoj. Center s poudarkom na podnebjju, energiji in hrani, gospodarstvu, trgovini in geopolitiki zagotavlja nasvete in usposabljanje s svojim analitičnim in raziskovalnim delom ter ugotavlja, da nizka raven spretnosti in razvoja pri upravljanju naravnih virov v Afriki "... ne izvira le iz pomanjkanja spodbud za vlaganje v človeški kapital, temveč tudi iz škodljivih učinkov mednarodne delitve dela."¹⁸ Glavni cilj formalnega izobraževanja je pripraviti študente na delovno mesto, ustreznost učnega načrta pa je v veliki meri odvisna od inherentnih veščin, ki izboljšujejo zaposljivost. Sodelovanje med delodajalci in izobraževalnimi ustanovami je tako bistvenega pomena za usklajevanje nabora spretnosti diplomantov z zahtevami in potrebami na delovnem mestu. Študija, s katero so ugotavljali, katere veščine, ki izboljšujejo zaposljivost, manjkajo v panogi znanosti, tehnologije, inženiringa in matematike (STEM), je pokazala, da je bilo od 16 tovrstnih veščin najvišje uvrščenih pet, in sicer timski igralec, samomotivacija, verbalna komunikacija, reševanje problemov in proaktivnost.¹⁹

¹⁶ van Laar, E., Deursen, A.J.M., & van Dijk, J.A.G.M. 2017. The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. *Computers in Human Behavior*. Vol. 72, (July 2017), pp. 577-588.

¹⁷ HRD-SA. 2009. Human Resources Development Strategy for South Africa, 2010- 2030

¹⁸ Pridobljeno s <https://ecdpm.org/work/miming-for-development-volume-6-issue-3-juky-august-2017/>

¹⁹ McGunagle, D., & Zizka, L. (2020). *Employability Skills for 21st Century STEM Students: The Employers' Perspective*. Higher Education, Skills, and Work-Based Learning.



V Južni Afriki obstaja vrsta zakonodaje in politik, ki omogočajo izvajanje izobraževanja in usposabljanja na različnih ravneh in v različnih sektorjih. Predlog spremembe zakona o višjih šolah za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje (2012) je uveljavil ustanovitev višjih šol za TVET (Government Gazette, 2020), Bela knjiga o izobraževanju in usposabljanju po zaključenem šolanju v SA (2013) pa določa jasen mandat visokih šol za TVET kot primarnih ustanov za zagotavljanje spretnosti srednje ravni. V smislu tega mandata morajo visoke šole za TVET izobraziti diplomante, ki se bodo zaposlili, se samozaposlili ali nadaljevali študij. Podobno je cilj Zakona o razvoju spretnosti (1998) zagotoviti institucionalni okvir za oblikovanje in izvajanje nacionalnih, sektorskih in delovnih strategij za razvoj in izboljšanje spretnosti južnoafriške delovne sile; vključiti te strategije v nacionalno ogrodje kvalifikacij, predvideno v Zakonu o uradu za kvalifikacije Južne Afrike iz leta 1995; zagotoviti zaslužek, ki vodi do priznanih poklicnih kvalifikacij; zagotoviti „financiranje razvoja spretnosti s pomočjo sheme dajatev in nepovratnih sredstev“ in „nacionalni sklad za spretnosti; zagotavljanje in urejanje storitev zaposlovanja; ter poskrbeti za zadeve v zvezi s tem.²⁰ Obe ustanovi igrata ključno vlogo pri okoljskem izobraževanju in razvoju zelenih veščin.

TVET ima ključno vlogo v podjetniškem izobraževanju. Ministrstvo za visokošolsko izobraževanje in usposabljanje upravlja program TVET, ki spada v izobraževanje in usposabljanje po zaključenem šolanju (DHET). To sodelovanje izvajajo z več drugimi izobraževalnimi ustanovami in regulativnimi organi, vključno z Južnoafriškim organom za kvalifikacije (SAQA) in Svetom za kakovost Južne Afrike (QCSA). Izraz TVET izvira iz kongresa UNESCO leta 1999 in je mednarodna izobraževalna pobuda za izboljšanje poklicnega usposabljanja na svetovni ravni. Južna Afrika je izraz TVET sprejela leta 2012 in trenutno obstaja 52 TVET javnih šol z več kot 700.000 študenti. TVET še naprej povečuje priljubljenost in število študentov ter želi uskladiti mednarodne trende in standarde. Ministrstvo za visoko šolstvo in usposabljanje je odobrilo in nadzoruje TVET visoke šole. Oddelek se osredotoča na poklicno izobraževanje ter usposabljanje s ciljem pripraviti študente za delo na področju trgovanja. Za razliko od univerz, ki zahtevajo diplomu, šole TVET sprejmejo učence, ki so zaključili 9., 10., 11. ali 12. razred. Nekatere visoke šole ponujajo izbiro do 300 različnih predmetov.

Vloga Sektorskega organa za izobraževanje in usposabljanje (SETA) pri usposabljanju zelenih veščin je pomembna. Študija SETA o veščinah za varstvo narave v Svetovnem skladu za naravo (WWF) Južne Afrike je pokazala, da morajo biti študije o zelenih veščinah več kot le teoretične raziskave, temveč morajo delodajalce in načrtovalce spretnosti vključiti tudi v reflektivni proces, da ponovno razmislijo o "običajnem poslovanju". Delodajalci, SETA, DHET in drugi deležniki

²⁰ Government Gazette, Vol. 401, No 19420.



sodelujejo pri določanju potreb po zelenih veščinah na ravni podjetja in sektorja v več prednostnih segmentih zelenega gospodarstva. Identifikacija potreb po zelenih spretnostih v izbranih vrednostnih verigah bo razlikovala zelene poklice in poklicne poti. Ključni rezultati vključujejo praktičen nabor orodij in predlog o posodobitvi poklicev v Organizacijskem okviru za poklice (OFO), da bi bolje odražali zelene poklice v Južni Afriki.²¹

Spremembe v tehnologijah vplivajo na panoge, zlasti na naravo dela. Najbolj dramatičen učinek tehnologije na zaposlovanje je, da se proizvede več blaga in storitev z manj dela. Spreminjajoče se tehnologije vplivajo tudi na organizacijsko strukturo in vrste spretnosti, ki jih potrebujejo delavci. Veščine so kompleksne in lahko vključujejo tako formalno izobraževanje in usposabljanje kot tudi izkušnje na delovnem mestu. Tacitne veščine so opredeljene kot "... tisti košček informacij in znanja, ki jih ni enostavno izraziti kot formalno znanje, a so kljub temu bistvenega pomena za pravilno in učinkovito opravljanje dela."²² Poleg tega je izkustveno učenje najpomembnejše za razvoj zaposljivosti in podjetniških spretnosti. Pri ocenjevanju razvoja podjetniških veščin študentov v projektih v živo skozi čas so Lichtenstein in drugi ugotovili, da se je dojemanje študentov o njihovih spretnostih skozi čas spreminjalo.²³ Sposobnosti študentov so bile preizkušene v 17 kategorijah podjetniških spretnosti in, kar je pomembno, študija je pokazala, da je strukturirano usposabljanje za krepitev veščin za programe podjetniškega izobraževanja lahko koristno.

2.3 Podjetništvo

Okvir podjetnostne kompetence, znan tudi kot EntreComp, ponuja orodje za izboljšanje podjetniške sposobnosti evropskih državljanov in organizacij ter opredeljuje podjetništvo kot transverzalno kompetenco, ki se uporablja na vseh področjih življenja: od spodbujanja osebnega razvoja, aktivnega sodelovanja v družbi, (ponovnega) vstopa na trg dela kot zaposlena ali samozaposlena oseba do ustanavljanja podjetij. Gradi na široki definiciji podjetništva, ki temelji na ustvarjanju kulturne, družbene ali ekonomske vrednosti.²⁴ Ta definicija tako zajema različne vrste podjetništva, vključno z notranjim podjetništvom, socialnim podjetništvom, zelenim podjetništvom in digitalnim podjetništvom ter velja za posameznike in skupine (ekipe

²¹ Pridobljeno iz: <https://www.greenskills.co.za/greenskills-live-projects/mapping-green-occupations-and-the-ofo/>

²² Hodson, R., and Sullivan, T.A. (2012). *The Social Organization of Work*. Wadsworth, Cengage Learning.

²³ Chang, J. & Rieple, A. (2013). Assessing students' entrepreneurial skills development in live projects. *Journal of Small Business and Enterprise Development*. Vol. 20 (1), pp. 225-241.

²⁴ Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y. & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939.



ali organizacije) ter se nanaša na ustvarjanje vrednosti v zasebnem, javnem in tretjem sektorju ter v vseh hibridnih kombinacijah teh treh. Definicija nakazuje, da lahko posameznik deluje na podlagi idej in priložnosti za ustvarjanje vrednosti za druge na katerem koli področju in potencialni vrednostni verigi. Inovativnost in razvoj podjetništva sta medsebojno povezana, sposobnost izumljanja in inoviranja pa je sposobnost, ki jo je mogoče razviti in ni prirojena lastnost. Z ustvarjanjem izkušnje z inovacijo, ki stranki spremeni življenje, podjetnik ustvari različne gospodarske ponudbe, kot so blago, storitve, dobrine, izkušnje in transformacije. Okvir EntreComp je referenca za vsako pobudo, katere cilj je spodbujanje podjetniške sposobnosti evropskih državljanov in vključuje tri medsebojno povezana področja kompetenc, in sicer "ideje in priložnosti", "viri" in "v akcijo". Sestavljen je iz petih kompetenc, ki skupaj tvorijo gradnike podjetništva kot kompetence.

15 kompetenc je tako razvitih po osem stopenjskem modelu napredovanja in predlaga obsežen seznam 442 učnih izidov. Okvir se lahko uporablja kot podlaga za razvoj učnih načrtov in učnih dejavnosti, ki spodbujajo podjetništvo kot kompetenco.

Podnebne spremembe in okoljska ureditev so ključne determinante novih veščin za trajnostni razvoj, ključno politično vprašanje za države na vseh stopnjah razvoja. Da bi dosegli zelene rezultate trajnostnega razvoja, je treba krepiti in imeti na voljo ustrezne veščine. Mednarodna organizacija dela (ILO) je leta 2015 objavila praktični vodnik o potrebah po znanju in spretnostih za zelena delovna mesta, v katerem trdi, da se pri prehodu na bolj zeleno gospodarstvo ustvarjajo priložnosti za uvedbo novih čistih tehnologij, zelenih naložb in delovnih mest. Vendar pa podnebne spremembe in degradacija okolja omejuje pomanjkanje človeškega kapitala za uporabo potrebnih tehničnih rešitev.²⁵ Priročnik se osredotoča na razumevanje in merjenje implikacij spretnosti in ponuja smernice o tem, kako se lotiti prepoznavanja trenutnih in pričakovanih prihodnjih potreb po spretnostih za zelena gospodarstva in zelena delovna mesta. Prekvalificiranje in izpopolnjevanje tehničnih in temeljnih veščin sta tako nepogrešljiva za zeleni prehod, zlasti glede na vrzeli in pomanjkanje spretnosti. ILO poleg tega kritizira pomanjkanje celovitih informacij o povpraševanju in ponudbi v zvezi z znanji in spretnostmi za zelena delovna mesta. To pomanjkanje je posledica pomanjkanja strokovnjakov in univerzitetnih diplomantov, zlasti tistih, ki so usposobljeni za znanja in spretnosti na področju STEM. Pomanjkanje tako tehničnih kot prenosljivih temeljnih znanj in spretnosti prinaša negativne posledice za sposobnost države, da prepozna vrzeli v znanju ter analizira prihodnje potrebe po usposabljanju ter primanjkljaje. Zeleni prehod in s tem povezano povpraševanje po

²⁵ Gregg, C., Strietska-Illina, O. & Büdke, C. (2015). *Anticipating skill needs for green jobs A practical guide*. © International Labour Organization



spretnostih imata torej pomembne posledice za razvoj človeškega kapitala, zaposljivost in konkurenčnost. Vsako smiselno sodelovanje v bolj zeleni družbi pomeni, da morajo biti vsi državljani prežeti s kompetencami za osebni razvoj, socialno vključenost, aktivno državljanstvo in zaposlovanje. V skladu z okvirom Entrecomp te kompetence vključujejo pismenost, računanje, naravoslovje in tuje jezike ter bolj transverzalne spretnosti, kot so digitalna kompetenca, podjetniška kompetenca, kritično mišljenje, reševanje problemov ali učenje učenja.

Zeleno gospodarstvo predpostavlja gospodarski sistem, v katerem se gospodarska rast zbližuje z okoljskimi omejitvami in odgovornostmi. Medtem ko je konvencionalno podjetništvo osredotočeno predvsem na ustvarjanje vrednosti skozi gospodarsko rast in razvoj, zeleno podjetništvo upošteva vpliv poslovnih dejavnosti na okolje. Zeleni podjetniki imajo ključno vlogo v zelenem gospodarstvu in iščejo poslovne priložnosti na zelenem trgu. Poleg tega zeleno podjetništvo razmišlja o gospodarskih procesih za ustvarjanje vrednosti tudi na družbeni in okoljski ravni. Zeleno podjetništvo se nanaša na posebno podmnožico podjetništva, katerega namen je ustvariti in izvajati rešitve za okoljske probleme ter spodbujati družbene spremembe, tako da ne škoduje okolju.²⁶

Zeleni podjetniki vodijo svoja podjetja s sprejemanjem tveganja in iskanjem priložnosti za uspešnost svojih podjetij. Čuječnost in zdrava načela zagotavljajo, da vodijo svoja podjetja s pozitivnim vplivom na okolje. Takšni podjetniki so okoljsko ozaveščeni in delujejo okolju prijazno. Motivacija igra pomembno vlogo pri trajnosti njihovega poslovanja in poslovne dejavnosti. Parrish (2010) pravi: "Motivacijo zelenih podjetnikov za trajnostne podvige lahko vodijo priložnosti ali trajnost: podjetniki, ki jih vodijo priložnosti, si prizadevajo zgraditi donosen poslovni podvig in uporabljajo trajnost kot poslovno priložnost za pridobivanje dobička; podjetniki, ki jih vodi trajnost, želijo prispevati k trajnosti in zanje je donosno podjetje sredstvo za doseg le-tega."²⁷

Učinkovit podjetniški ekosistem je torej predpogoj za trajnostni gospodarski in družbeni razvoj s ključnimi akterji, kot so vlada, mala podjetja, TVET institucije, finančne institucije in inkubatorji. Za razvoj podjetniške kulture je nujno tudi podjetniško izobraževanje. Izobraževanje o podjetništvu in izobraževanje za podjetništvo sta bistvena gradnika duha zelenega podjetništva.

²⁶ Saari U.A. & Joensuu-Salo, S. (2019). *Green Entrepreneurship*. In: Leal Filho W., Azul A., Brandli L., Özuyar P. & Wall T. (eds) *Responsible Consumption and Production*. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals. Springer, Cham., str.3.

²⁷Ibid.



3. poglavje: Analiza obstoječih zelenih podjetniških spretnosti v državah podsaharske Afrike

To poglavje se osredotoča na povpraševanje po spretnostih v državah SSA glede na družbeno-ekonomske dejavnike, politično in regulativno okolje, sektor malih in srednje velikih podjetij, vlogo TVET v podjetniškem izobraževanju in razvoju, zeleno gospodarstvo in razvoj zelenih znanj in spretnosti, prepletenih z vprašanji o raznolikosti, enakosti in vključenosti (DEI). Poglavje ponuja sekundarno analizo obstoječih podjetniških zelenih veščin v Južni Afriki, Keniji in Nigeriji. Geografsko Podsaharska Afrika (SSA) vključuje vse regije v Afriki, ki ležijo južno od puščave Sahara. Z ocenjeno populacijo 1,1 milijarde (2019) regija predstavlja velik del celine in se ponaša z različnimi podnebnimi pasovi in ekoregijami.²⁸ Z 2,3-odstotno stopnjo rasti prebivalstva Združeni narodi (ZN) napovedujejo, da bo do leta 2050 prebivalstvo naraslo med 2–2,5 milijarde. Leta 2022 naj bi 460 milijonov ljudi živel v skrajni revščini zaradi pandemije Covid-19. Državni dolg je narasel z 28 % bruto domačega proizvoda leta 2012 na 50 % bruto domačega proizvoda leta 2019. COVID-19 je zadeve poslabšal in državni dolg je leta 2021 narasel na 57 % bruto domačega proizvoda. S 59 milijoni, 174 milijoni in 39 milijoni prebivalcev, predstavljajo Južna Afrika, Kenija in Nigerija več kot petino prebivalstva SSA.

Afrika je druga največja in druga najbolj naseljena celina na svetu, primanjkljaji v afriških gospodarstvih pa so zgodovinski. Kljub temu Afrika ostaja najrevnejša in najmanj razvita celina na svetu: kolonizacija je Afriko sistematično prikrajšala za samozavest in razvoj. Nekdanja Organizacija afriške enotnosti (OAU) je vzpostavila načrt za preobrat, da bi spodbudila razvoj in industrializacijo Afrike. Glede na Afriške kazalnike zmogljivosti 2013, poročilo, ki ga je pripravila Afriška fundacija za krepitev zmogljivosti (ACBF), je stalen napredek pripeljal do tega, da je celina dosegla nekatere najhitrejše stopnje gospodarske rasti na svetu in dokazala moč v drugih sektorjih. »Afrika ima neskončne priložnosti, da svoje bogate naravne vire pretvori v širok gospodarski razvoj. Afrika trenutno proizvede 48 % svetovne platine, 48 % diamantov, 46 % kroma, 28 % zlata in približno 10 % svetovnih zalog nafte.»²⁹

Rudarstvo, turizem in kmetijstvo ustvarijo približno 80 % prihodkov iz naslova mednarodne menjave, medtem ko zeleni in pomorski gospodarski sektor celine ostajata neizkoriščena. Burna afriška gospodarska rast daje mladim veliko upanja. Njena napovedana gospodarska rast je 4,6 % in rastoči sektor MSP je pomemben katalizator za to. V podsaharski Afriki je približno 44 milijonov mikro, malih in srednjih

²⁸ Pridobljeno s https://en.wikipedia.org/wiki/Sub-Saharan_Africa

²⁹ Afriška fundacija za krepitev zmogljivosti (ACBF). (2013). *Afriški kazalniki zmogljivosti 2013: Razvoj zmogljivosti za upravljanje naravnih virov*. Oddelek za znanje in učenje ACBF, Harare.



podjetij. Sektor ustvari približno 80 % delovnih mest, kar vpliva na oblikovanje srednjega razreda in povpraševanje po storitvah.

Mednarodni denarni sklad (IMF) ocenjuje, da bo do leta 2035 število Afričanov, ki se bodo pridružili delovno sposobnemu prebivalstvu, preseglo skupno število v preostalem svetu. Svetovni gospodarski forum (2015) trdi, da so mala in srednja podjetja ter mladina v središču pojava Afrike kot globalne sile: »Kljub temu je temelj vsakega dolgotrajnega podviga v Afriki odvisen od nenehnega opolnomočenja regionalnih malih in srednje velikih podjetij ter mladih podjetnikov. Vlade, zasebni sektor in mednarodni vlagatelji morajo afriške mlade in mala in srednja podjetja obravnavati kot pomembne pri stabilnosti svetovnega gospodarstva. Te milijone bodočih podjetnikov je treba krepiti, da bo od tega imel koristi ves svet.«³⁰ Kljub temu, da afriška mladina velja za hrbtenico svetovnega gospodarstva, ima afriška mladina še vedno primanjkljaj na bistvenih področjih, dostop do financ in trgov pa predstavlja velik izziv za MSP. Center za strateške in mednarodne študije (CSIS) namiguje na dostop do financ in to podrobneje pojasnjuje s sklicevanjem na fizično in cenovno dostopnost. Dostop do kapitala ostaja največja ovira za afriške podjetnike, deloma zaradi neformalne narave številnih malih in srednje velikih podjetij ter njihove pomanjkljive kreditne sposobnosti. Tudi visoke obrestne mere vplivajo na dostop MSP do kapitala in tako postaja zbiranje kapitala nedosegljivo.³¹

Za izboljšanje zmožnosti MSP za dostop do financ je predlagan mešani finančni ekosistem: "Končni cilj mešanega financiranja je povečati zmožnost MSP, da neodvisno dostopajo do zasebnega kapitala, ne da bi se morali zanašati na nepovratna sredstva ali ugodne pogoje."³² Glede na te ovire in druge izzive je očitno, da afriška MSP ne morejo zlahka vzdrževati svojih podjetij: »MSP, ki se osredotočajo na trajnost in zeleno poslovanje, težje pridobijo finančno podporo, ker so običajno višji začetni stroški, trgi pa so nerazviti. Zelena tehnologija je draga, ker je novejša in ima veliko vnaprejšnjih stroškov, povezanih z obroki. Zelena MSP lahko trpijo tudi zaradi visokih obrestnih mer, ko začnejo uporabljati in uvajati nove tehnologije, saj nimajo zavarovanja in imajo zaznano večje tveganje kot večja podjetja.³³ Vendar pa podnebne spremembe predstavljajo priložnost za naložbe v Afriki v višini 3 bilijonov dolarjev in dajanje spodbud je za doseganje trajnosti in zelene rasti med MSP najpomembnejše. Kombinirano financiranje je eden od ključnih načinov, s katerim lahko MSP dostopajo do dolžniških trgov in tako prilagodijo svoje prakse soočanju s podnebnimi tveganji. Če naj bi MSP igrala vlogo v zelenem gospodarstvu, je treba

³⁰ Pridobljeno s <https://www.weforum.org/agenda/2015/08/why-smes-are-key-to-growth-in-africa/>

³¹ Runde, D.F., Savoy, C.M. & Staguhn, J. (2021). *Supporting Small and Medium Enterprises in Sub-Saharan Africa through Blended Finance*. Washington, Centre for Strategic and International Studies (CSIS).

³² Ibid.

³³ Ibid.



odpraviti finančne ovire. Pomembno je, da ta vloga sovпада z robustnim izobraževanjem in usposabljanjem za zeleno podjetništvo. Pregled obstoječih zelenih podjetniških veščin v Južni Afriki, Keniji in Nigeriji bo omogočil pregled stanja zelenega podjetništva v Afriki, čeprav ne povsem reprezentativno. Gospodarstva teh treh držav so precej velika in ta analiza lahko ponudi dragocene vpoglede ter odkrije vrzeli in pomanjkljivosti.

3.1 Južna Afrika

Južna Afrika na splošno velja za najbolj industrializirano gospodarstvo v Afriki. Vendar pa je Južna Afrika ena izmed največjih afriških onesnaževalk z emisijami ogljika zaradi velike odvisnosti od proizvodnje energije iz premoga. Zaradi zapuščine apartheida ima Južna Afrika tudi velike primanjkljaje pri zmanjševanju brezposelnosti, revščine in neenakosti. Ti izzivi, skupaj z uveljavljenim rudarskim in proizvodnim gospodarstvom, ki je odvisno od mineralno-industrijskega kompleksa, otežujejo prehod Južne Afrike na ničelno neto gospodarstvo. Glede na svojo prožnost in prilagodljivost velja, da je malo podjetje bolj primerno za prehod v zeleno gospodarstvo.

Popis zelenega gospodarstva Južne Afrike (GEISA) dokumentira pobude za prehod države na nizkoogljično gospodarstvo, gospodarno z viri. Čeprav GEISA ni izčrpno poročilo o zelenih dejavnostih, kaže široko razširjeno in naraščajočo dejavnost v zelenem gospodarstvu.³⁴ V raznoliki državi z devetimi provincami in dihotomijo med podeželjem in mestom, so zelene pobude porazdeljene neenakomerno. Med provincami je sicer nekaj geografskih razlik, vendar se v vseh provincah povečuje izvajanje zelenih strategij. Glede na zgodovinske zaostanke in, kot nastajajoče gospodarstvo, zelene pobude Južne Afrike razvijajo večjo intenzivnost dejavnosti v urbaniziranih provincah. Kljub tem opaznim napredkom obstajajo opozorila. Potreba po splošni popolni zavezanosti, neprekinjenem in vključujočem socialnem dialogu, jasnosti glede konceptualnega okvira za zeleno gospodarstvo in, kar je pomembno, premik paradigme od običajnega poslovanja k inovacijam je nepogrešljivo za zeleno južnoafriško družbo. GEISA zagotavlja uporabne vpoglede v različne sektorje zelenega gospodarstva s pomembnimi posledicami za zelena delovna mesta in sočasno strategijo razvoja znanj in spretnosti. Eno od priporočil GEISA navaja kmetijstvo, proizvodnjo hrane, ribištvo in gozdarstvo kot sektorje z največjim potencialom za ustvarjanje neposrednih delovnih mest.³⁵ Kot taka sta razvoj spretnosti in krepitev zmogljivosti opredeljena kot ključni strateški posegi. Ustrezen

³⁴ PAGE (2017), *Inventar zelenega gospodarstva za Južno Afriko: pregled*. Pretoria. Južna Afrika. str.1-78

³⁵Ibid.



razvoj spretnosti, vključno s poslovnim vodenjem in tehničnimi veščinami, je prav tako ključnega pomena za izkoriščanje prednosti zelene preobrazbe pri ustvarjanju delovnih mest. GEISA navaja tudi naslednje medsektorske teme, ki se uporabljajo za preučevanje in razumevanje nekaterih splošnih učinkov identificiranih pobud v tranziciji zelenega gospodarstva v Južni Afriki: upravljanje in partnerstva, trgovina, finance in naložbe, raziskave, ozaveščanje, usposabljanje, razvoj spretnosti in upravljanje znanja. Južnoafriški okvir za pravični energetski prehod (JET) cilja na okoljske, družbene in gospodarske rezultate ter temelji na robustnem upravljavskem portfelju izvajanja.³⁶

Spremembe v gospodarstvu lahko vplivajo na povpraševanje po spretnostih na splošno. Več virov navaja povpraševanje po spretnostih na visoki ravni v različnih sektorjih sistema dela v Južni Afriki. Na primer, Earle (2007)³⁷ opaža naraščajoče povpraševanje po veščinah na visoki ravni na področju kmetijska s strani kmetov, upraviteljev kmetij, delovodij, tudi na področju raziskav in razvoja izdelkov, prodaje in trženja podjetij, ki dobavljajo primarnemu kmetijstvu, vladnih subjektov ter raziskav in razvoja javnega in zasebnega sektorja. Kraak (2008)³⁸ poudarja pomen večplastne strategije razvoja spretnosti, ki deluje na treh ravneh: politike za visoko usposobljenost, nenehna potreba po veščinah na srednjem nivoju in zagotavljanje osnovnih veščin na vstopnem nivoju. Zelena delovna mesta zahtevajo raznolik nabor spretnosti, ki ustrezajo potrebam zelenega gospodarstva, kar lahko vključuje tehnične, vodstvene in komunikacijske spretnosti. Vona (2015)³⁹ je ugotovil, da zelene veščine vključujejo analitično in tehnično znanje na visoki ravni, povezano z načrtovanjem, proizvodnjo, upravljanjem in spremljanjem tehnologije, ter da okoljska ureditev sproža tehnološke in organizacijske spremembe, ki povečujejo povpraševanje po trdih tehničnih in inženirskih ter veščinah znanstvenega raziskovanja.

3.1.1 Družbeno-ekonomski kontekst

Južna Afrika je mlada demokratična, večkulturna država, ki doživlja več kriz. Večletni največji izziv države, ki ga imenujemo "trojni izziv", so brezposelnost, neenakost in revščina (UIP). Ginijev koeficient v Južni Afriki, globalno merilo neenakosti, je najvišji na svetu. Po podatkih World Economics je južnoafriški Ginijev koeficient 36,4, kot je bil nazadnje izmerjen leta 2019.⁴⁰ UIP je bil glavni poudarek v obdobju preoblikovanja

³⁶Predsedstvo Južne Afrike. (2022). *Južnoafriški naložbeni načrt za pravični energetski prehod (JET IP)*. Pretoria. www.presidency.gov

³⁷ Earle, N. in Paterson, A. (2007). Oblika povpraševanja po visokokakovostnih kmetijskih veščinah na južnoafriškem trgu dela. *Razvoj Južne Afrike* Vol 24, (4), str.575-593.

³⁸ Kraak, A. (2004). Rethinking the high skills thesis in South Africa. *Shifting Understandings of Skills in South Africa*.

³⁹ Vona, F. et al. 2015. *Green Skills*. Working Paper 21116, National Bureau of Economic Research.

⁴⁰ Pridobljeno iz <https://www.worlddeconomics.com/inequality/Gini-Coefficient/South%20Africa.aspx>



po letu 1994 in vzpostavljenih je bilo več razvojnih strategij in strategij rasti, kot je Program obnove in razvoja (RDP), Rast, zaposlovanje in prerazporeditev (GEAR), Pobuda za pospešeno in skupno rast za SA (ASGISA) in Nacionalni razvojni načrt (NDP).

V obdobju pandemije Covid-19 in ob izzivih po pandemiji, kot so UIP, ekološka rast, nestabilnost in energetska kriza, je siva lista Južne Afrike ostala nespremenjena. Južnoafriška družbeno-gospodarska zgodovina je neločljivo povezana z njenimi poskusi prehoda na ničelne neto emisije, vendar na ta prizadevanja vplivajo različne ovire, in sicer začetni sistem izobraževanja in usposabljanja, ki je še vedno v fazi razvoja in se sooča z velikimi zgodovinskimi zaostanki, ter zgodovinska odvisnost od fosilnih goriv za pogon gospodarstva, v katerem kot v mineralno bogati državi, še vedno prevladuje rudarstvo. Južna Afrika je najbolj industrializirana afriška država, industrijska proizvodnja in predelovalne dejavnosti pa so še vedno njene glavne gospodarske dejavnosti, zato vztrajni socialno-ekonomski izzivi ovirajo ponovno določanje gospodarskih prednostnih nalog in kapitalskih naložb, vladno financiranje pa je omejeno zaradi slabe gospodarske uspešnosti.

Čeprav je prehod Južne Afrike na zeleno gospodarstvo predviden kot pomembno sredstvo za reševanje ključnih razvojnih izzivov, s katerimi se sooča država, so izzivi visoke stopnje brezposelnosti, revščine in neenakosti prepleteni z energetske varnostjo in podnebnimi spremembami. "Pravičen" prehod se nanaša na prehod na zeleno energijo, ki upošteva številne prikrajšane Južnoafričane, ki so še vedno zaposleni v industriji fosilnih goriv in z njo povezanih panogah, ter kako bi tak prehod imel resne posledice za večino revnih ljudi.

3.1.2 Politika in regulativni okvir

Ministrstvo za gozdarstvo, ribištvo in okolje (DFFE) navaja razpoložljive politike zelenega gospodarstva⁴¹ in kako je Južna Afrika dala prednost zelenemu gospodarstvu ter uvedla več politik, ki omogočajo usmerjanje države v zeleno gospodarstvo. Določitev prednostnih nalog se odraža v več politikah, ki podpirajo prehod na zeleno gospodarstvo v Južni Afriki in zajemajo obdobje 2008–2030.⁴² Primeri teh politik vključujejo: 2008: *Nacionalna strategija za trajnostni razvoj in akcijski načrt*, ki trajnostni razvoj opredeljuje kot dolgoročno zavezo in daje enak pomen varstvu okolja, socialni pravičnosti in gospodarski učinkovitosti, skupaj z naslednjimi vizijami in vrednotami države:

⁴¹ Pridobljeno iz <https://www.worldeconomics.com/Inequality/Gini-Coefficient/South%20Africa.aspx>

⁴² Gulati, M., Naude, L., & Upadhyaya, P. (2018). *Barriers to greening the South African Economy*. WWF-SA.



2008–18: Desetletni načrt inovacij, ki priznava, da je Južna Afrika v dobrem položaju za prevzem vodilne vloge na področju varstva morja, podnebnih sprememb in njihovih vplivih v Afriki, ter da opredeliti prizadevanja za ublažitev za omejitve dolgoročnih učinkov in gospodarske priložnosti za izkoriščanje prednosti zelenega gospodarstva.

2011: Dogovor o zelenem gospodarstvu, ki so ga podpisali organizirani predstavniki delavcev in podjetij, vladnih služb in širše skupnosti, v katerem je opredeljenih 12 zavez za spodbujanje zelenega gospodarstva in zaveza k mobilizaciji deležnikov za ustvarjanje petih milijonov novih delovnih mest do leta 2020.

2011: Bela knjiga o nacionalnem odzivu na podnebne spremembe opredeljuje sektorje zelenega gospodarstva kot pot za ustvarjanje delovnih mest in spodbuja zeleno gospodarstvo kot učinkovito naložbo v boj proti podnebnim spremembam.

2012: Nacionalni razvojni načrt (NDP) 2030 z rezultati, kot so zagotavljanje dostojnih delovnih mest z vključujočo gospodarsko rastjo, usposabljanje delovne sile za podporo učinkovitemu, konkurenčnemu in odzivnemu gospodarstvu, razvoj učinkovitega infrastrukturnega omrežja, razvoj živahnih, pravičnih in trajnostnih podeželskih skupnosti, zagotavljanje prehranske varnosti ter vrednotenje, varovanje in krepitev okoljskih dobrin ter naravnih virov. Čeprav sta razvoj znanj in spretnosti ter aktivna politika trga dela ključnega pomena, sta nacionalni razvojni program in načrt za obnovo in oživitev gospodarstva (ERRP) nejasna glede zelene gospodarske preobrazbe. Smernice politik za pravičen prehod in zeleno gospodarsko preobrazbo v različnih stebrih gospodarskega in družbenega razvoja manjkajo, edina vodilna dokumenta politike za izobraževanje in TVET pa sta Nacionalni načrt za razvoj spretnosti do leta 2030 (NSDP) ter Strategija spretnosti v okviru ERRP.

3.1.3 Sektor malih in srednje velikih podjetij

Mala in srednje velika podjetja (MSP) so neodvisna podjetja, katerih prihodki, sredstva ali zaposleni ne presegajo določenega praga. S pojavom neoliberalizma in globalizacije se je okrepila vloga MSP v državah v razvoju kot nosilcev gospodarske učinkovitosti, zdravega poslovnega okolja in gonilne sile gospodarskega razvoja. MSP so postala pomembna zaradi svojih sposobnosti hitrega prilagajanja, poslovanja z manjšim kapitalom in nizkimi stroški upravljanja ter poceni proizvodnje.⁴³

Klasifikacija MSP se razlikuje od države do države. Vendar pa obstajajo nekatera skupna merila za razvrščanje MSP, kot so število zaposlenih, letni promet in sredstva. Na splošno imajo MSP manj kot 250 zaposlenih, manj kot 15 milijonov ZAR letnega prometa in manj kot 43 milijonov ZAR sredstev. Za MSP sta značilna tudi

⁴³ Keskin, H., Senturk, C., Sungur, O. in Kiris, H. (2010). *Pomen MSP v državah v razvoju*. 2. mednarodni simpozij o trajnostnem razvoju, Sarajevo. str.1-10.



neodvisno lastništvo in nadzor. MSP so bistvenega pomena za gospodarsko rast in razvoj ter imajo ključno vlogo pri ustvarjanju delovnih mest, inovacijah in splošni gospodarski rasti. V številnih državah MSP ustvarijo več kot 50 % delovnih mest ter pomembno prispevajo k izvozu in BDP. MSP so vir inovacij in ustvarjalnosti, so bolj prožna in prilagodljiva kot večja podjetja.⁴⁴ Mala podjetja v Južnoafriški Republiki kljub svoji majhnosti in neugodni gospodarski politiki pomembno vplivajo na gospodarstvo. Po podatkih gospodarske raziskovalne ustanove Trade & Industrial Policy Strategies (TIPS), The Small Business Report (2023),⁴⁵ formalna mala podjetja predstavljajo 30 % vseh zaposlenih v Južni Afriki in prispevajo približno tretjino celotne dodane vrednosti v gospodarstvu. TIPS trdi, da je bilo leta 2022 v državi 710.000 formalnih malih podjetij, kar je več kot 680.000 leta 2019 pred pandemijo COVID-19, in da ima Južna Afrika približno 1,7 milijona neformalnih podjetij. Poleg tega je bilo v poročilu TIPS ugotovljeno, da so mala podjetja na splošno bolj delovno intenzivna in bolj dobičkonosna kot njihova večja podjetja, na primer leta 2020 so mala podjetja poročala o 5 % donosnosti sredstev, medtem ko so velika podjetja poročala o 2 % donosnosti sredstev, srednja podjetja pa so poročala o najvišji, 7 % donosnosti sredstev. V poročilu TIPS je bilo poudarjeno, da prilagoditveni ukrepi, ki so potrebni zaradi podnebnih sprememb, ne zadostujejo za odpornost, saj so opazne vrzeli v znanju, financah, tehnologiji in upravljanju, proces pravičnega prehoda pa je bil prepoznan kot priložnost za razvoj domačih malih, zelenih podjetij.

Poleg tega je poročilo TIPS o razvoju malih podjetij na področju prilagajanja podnebnim spremembam (2019) del širše pobude o razvoju malih podjetij v južnoafriški strategiji za podnebne spremembe. Raziskava obsega glavno poročilo, ki povzema ugotovitve raziskave na to temo, in pet študij primerov o podjetnikih s sedežem v Južni Afriki, ki so dejavni na področju prilagajanja: AB Farms, EWEF-SusTech, Loo Afrique, MySmartFarm in Waste Intrique.⁴⁶ Zmanjševanje negativnih vplivov in tveganj podnebnih sprememb je predlagano s prilagajanjem na vplive in priložnosti za izboljšanje odpornosti malih podjetij. Prilagajanje vključuje ukrepe in procese v širšem kontekstu trajnostnega razvoja ter izpostavlja vrzeli v znanju in spretnostih, kar lahko odpre priložnosti za inovacije in ustvarjalnost. Vedenjski in funkcionalni vidiki prilagajanja, ki podpirajo razvoj prilagodljivosti, so spretnosti, kot so komunikacija, učenje, reševanje problemov, iznajdljivost, vodenje, organizacija, timsko delo ter ustvarjalno in strateško razmišljanje. Mikro, mala in srednja podjetja

⁴⁴ Savlovski, LI & Robu, NR (2011). *Vloga MSP v sodobnem gospodarstvu. Economia. Upravljanje serije*. Zvezek 14, (1).

⁴⁵ Pridobljeno s <https://www.tips.org.za/>

⁴⁶ Montmasson-Clair, G. Mudombi, S. & Patel, M. 2019. *Razvoj malih podjetij pri hitrem prilagajanju podnebnim spremembam v Južni Afriki*. TIPS in vlada Flandrije.



(MMSP), zlasti mala podjetja so še posebej primerna za izkoriščanje takšnih priložnosti. Čeprav lahko mala podjetja spodbujajo prilagajanje v gospodarstvu države, je potencial potreb, naložb in mehanizmov, ki temeljijo na prilagajanju, za ustvarjanje socialno-ekonomskih priložnosti za mala podjetja v veliki meri neraziskan in napačno razumljen.⁴⁷ Sklad za zelene rezultate (Green Outcomes Fund - GOF) zagotavlja sredstva za podporo naložbam v lokalna MSP, ki prispevajo k zelenemu gospodarstvu.

3.1.4 Razvoj podjetniških spretnosti

Kot trdi Lloyd Shefsky, "se podjetniki naredijo, ne rodijo"⁴⁸ in prepričanje, da je podjetništvo prirojena lastnost posameznika, je že dolgo ovrženo. Podjetnike je mogoče razviti z razvijanjem podjetniških spretnosti, saj, kot pojasnjujeta Lichtenstein in Lyon (2001), »podjetništvo vključuje nabor spretnosti, ki so rezultat gojenja in razvoja, ne pa prirojene nadarjenosti."⁴⁹

Razvoj podjetniških spretnosti v Južni Afriki je bil formaliziran s spremembami učnih načrtov v izobraževalnem sektorju in pobudami zasebnega sektorja. Vpetost teh spretnosti je odvisna predvsem od uvedbe podjetniškega izobraževanja v šolske učne načrte, kar je privedlo do hitrega porasta podjetniškega izobraževanja. Izobraževanje in usposabljanje "za" in ne le "o" podjetništvu je ključni rezultat reforme učnih načrtov, poslovne šole pa so na primer uvedle inovativne načine uvajanja podjetništva v predmete poslovnega izobraževanja. Kljub temu še vedno ostaja nekaj skepticizma glede tega, ali se je podjetništva mogoče naučiti.

Podjetniške spretnosti se nanašajo tako na življenjsko spretnost kot na družbeno in ekonomsko vrednost. V skladu s tem ima lahko "razvoj podjetniških lastnosti za posameznika in družbo koristne učinke, ki presegajo gospodarsko področje."⁵⁰ Ker so spretnosti podjetnikov pri ustvarjanju in vodenju novih podjetij ključnega pomena za uspeh podjetja, "... zeleno gospodarstvo močno poudarja izobraževanje in usposabljanje za potrebe bolj zelene in trajnostne prihodnosti, saj bo zagotavljanje ustreznih možnosti izobraževanja in usposabljanja za novo, zeleno delovno silo ključnega pomena za doseganje uspešnega prehoda (UNEP, 2013)."⁵¹

Južnoafriška študija o podjetniškem izobraževanju v terciarnem kontekstu je priporočila, da se lahko poleg tradicionalnih učnih metod za spodbujanje podjetniškega izobraževanja za razvoj spretnosti uporabljajo tudi različni drugi

⁴⁷ Pridobljeno s <https://www.tips.org.za/>

⁴⁸ Shefsky, L. (1994). *Podjetniki so narejeni, ne rojeni: skrivnosti 200 podjetnikov*. McGraw- Hill.

⁴⁹ Lichtenstein, GA & Lyons, TS (2001). *Sistem podjetniškega razvoja: preoblikovanje poslovnega talenta in gospodarstva skupnosti*, letnik 15, (1).

⁵⁰ Walmsley, A. & Wraae, B. (2022). Podjetniško izobraževanje, a ne takšno, kot ga poznamo: razmišljanja o razmerju med kritično pedagogiko in podjetniškim izobraževanjem. *The International Journal Management Education* 20 (2022), 100726.

⁵¹ Poročilo UNEP. Pridobljeno iz: <https://www.unep.org/about-un-environment/policies-and-strategies/un-environment-strategy-environmental-education>



pristopi in da je bistvenega pomena tesnejši odnos med akademsko sfero, vlado in industrijo. Univerze morajo podjetniško izobraževanje vključiti v vse svoje kvalifikacije, študente izpostaviti usposabljanju na delovnem mestu, pomagati pri inkubaciji poslovnih idej študentov in zagotoviti platformo za medsebojno bogatenje znanja med industrijo, akademsko sfero in vlado.⁵² Prevladujoč pristop k razvoju podjetništva se osredotoča na znanja in spretnosti, nanj pa v veliki meri vpliva visoka stopnja brezposelnosti mladih in je pristranski zaradi prevladujočega produktivističnega pristopa, ki temelji na človeškem kapitalu.⁵³ Avtorji študije predlagajo kritičen pristop k podjetniškemu izobraževanju na ravni TVET, ki prispeva k zmožnostim za učenje, socialni pravičnosti in demokratičnemu državljanstvu, saj že dolgo velja prepričanje, da je podjetništvo ključ do gospodarske rasti.

V Južni Afriki obstaja več pobud, tako zasebnih kot javnih, ki so namenjene spodbujanju podjetniškega izobraževanja, saj je splošno sprejeto, da je podjetniško izobraževanje pomembno za razvijanje spretnosti za prihodnost. Poleg tega je med strokovnjaki razširjeno prepričanje, da lahko sektor malih podjetij (MSP) pomembno prispeva h gospodarski rasti v Južni Afriki.

Južnoafriška študija o podjetniškem izobraževanju v ustanovah TVET je pokazala, da so slabo usposobljeni učitelji in pomanjkanje ustreznih virov pogoste ovire za uspešno izvajanje podjetniškega izobraževanja.⁵⁴ Nacionalni oddelek za visokošolsko izobraževanje in usposabljanje (DHET) priznava pomen podjetniškega izobraževanja in je ustanovil organizacijo Razvoj podjetništva v visokem šolstvu (Entrepreneurship Development in Higher Education - EDHE), da bi podjetništvo uveljavili med študenti, akademiki in univerzami.

Cilj podjetniškega izobraževanja je študentom omogočiti, da postanejo bolj ekonomsko aktivni in podjetni ter tako izberejo poslovni podvig kot prvo izbiro ali kot alternativo, če imajo težave pri iskanju zaposlitve.⁵⁵

Leta 2013 se je v Južni Afriki začela posebna zelena pobuda za sedem programov TVET, ki naj bi spodbujala znanja in spretnosti za zelena delovna mesta, deloma tudi zaradi pomena programov TVET pri vključevanju zelenih vprašanj v usposabljanje,

⁵² Amadi-Echendu, A.P., Phillips, M., Chodokufa, K. & Visser, T. (2016). Entrepreneurial Education in a Tertiary Context: A Perspective of the University of South Africa. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, Vol.17, (4).

⁵³ Forcher-Mayr, M. & Mahlknecht, S. (2020). Critical Entrepreneurship Education in General Education and TVET: Concepts of Practice in a South African Township. *Sociology Discourse and Communication for Sustainable Education*, pp. 65-84.

Isaacs, E., Visser, K., Friedrich, C. & Briljal, P. 2007. Entrepreneurship education and training at the Further Education and Training level (FET) in South Africa. *South African Journal of Education*. Vol. 27, No. 4.

⁵⁵ Pridobljeno s <https://edhe.co.za/>



politike in načrte. Glavni cilj je bil spodbuditi prehod od individualnega razvoja kompetenc k institucionalnim spremembam (Skills for Green Jobs, 2014).

Goldfields TVET College Center for Entrepreneurship (CFE) je partnerstvo med Ministrstvom za razvoj malih podjetij in Ministrstvom za visokošolsko izobraževanje in usposabljanje ter je uradno pričel delovati leta 2017. Osnovna dejavnost centra je preoblikovanje mladih iz iskalcev zaposlitve v ustvarjalce delovnih mest. Področje specializacije je obnovljiva energija (fokus) in generična energija (podfokus). CFE upravlja SEDA in Goldfields TVET College. CFE podpira svoje inkubirance z opremljenim delovnim prostorom, coachingom, mentorstvom, dostopom do interneta, financami in izobraževanjem, odvisno od posameznega programa.

Druga pobuda Goldfields TVET College CFE je certificiran in licenciran GROWTHWHEEL. Poslanstvo tega inkubatorja je spodbujati ustanavljanje in rast tehnoloških, zagonskih podjetij in drugih primerljivih podjetij. Z izpolnjevanjem tega poslanstva želi inkubator prispevati k ustvarjanju delovnih mest in poskrbeti za krepitev zdravega gospodarskega.⁵⁶

Kot smo že omenili, je podjetniško izobraževanje, čeprav področje v razvoju, pomembno za razvojne cilje Južne Afrike, visokošolske ustanove pa imajo ključno vlogo pri razvoju podjetniškega izobraževanja. Vendar učni načrti podjetniškega izobraževanja v podjetniške programe⁵⁷ ne vključujejo vedno trajnostnih in okoljskih tem, čeprav je prilagajanje krožnosti in trajnosti v podjetniškem izobraževanju bistvenega pomena za spodbujanje zelene podjetniške miselnosti. Elektronska anketa, katere namen je bil ugotoviti pomen podjetništva v južnoafriških visokošolskih ustanovah je pokazala, da je podjetniško izobraževanje v Južni Afriki v razvojni fazi, z dokazi o vse večji zavezanosti ustanov na akademskem, raziskovalnem in področju ozaveščanja.⁵⁸ Poučevanje in ocenjevanje še vedno poteka po tradicionalnih modelih poučevanja v razredu, podjetniške raziskave pa niso tako stroge kot v drugih disciplinah upravljanja. Študija je podala priporočila za razvoj učnih načrtov, vrednotenje metodologij poučevanja in ocenjevanja ter oblikovanje partnerstev z lokalnimi skupnostmi z namenom opravljanja prakse in obiska delovnih mest.

Nacionalni razvojni načrt Južne Afrike (NDP, 2011) predvideva sektor TVET kot ključni dejavnik v strategiji za dolgoročno razširitev baze znanj in spretnosti v državi. Institucije TVET so tako ključni akterji pri razvoju spretnosti za zmanjšanje pomanjkanja spretnosti ter brezposelnosti mladih.⁵⁹ Vendar pa je petletni raziskovalni

⁵⁶ Pridobljeno s <https://goldfieldstvot.edu.za/centre-for-entrepreneurship/>

⁵⁷ Uvarova, I, Mavlutova, I. & Atstaja, D. (2021). *Development of the green entrepreneurial mindset through modern entrepreneurship education*. BA School of Business and Finance, Latvia. IOP Conference Series Earth and Environmental Science.

⁵⁸ Co, J. & Mitchell, B. (2006). Entrepreneurship Education in South Africa: A nationwide survey. June 2006 *Education and Training* 48(5), pp.348-359.

⁵⁹ Oddelek za visoko šolstvo in usposabljanje, 2019.



program o TVET, ki ga je naročilo Ministrstvo za visoko šolstvo in usposabljanje (DHET) in financiral Nacionalni sklad za spretnosti (NSF), pokazal, da se kvalifikacije sektorskih programov ne odzivajo na svet dela, saj prihaja do neskladja med ponudbo in povpraševanjem. Avtorji raziskovalnega programa TVET, ki opažajo preveliko ponudbo v nekaterih in premajhno v drugih sektorjih, priporočajo lokalno usmerjen pristop k načrtovanju spretnosti ter integrirane in centralizirane podatke o pretočnosti sektorjev, da bi izboljšali razumevanja vloge in učinkovitosti sektorja TVET ter pridobiti natančno sliko o vrzeli v povpraševanju po spretnostih.⁶⁰ Za pravičen prehod Južne Afrike v zeleno družbo sta potrebna ustrezna izobraževanje in usposabljanje, saj je preoblikovanje mogoče učinkovito izpeljati z izobraževanjem in tako zagotoviti usposobljeno delovno silo za zeleno družbo. Vendar vsi sektorji niso učinkoviti. Študija o uvajanju zelenih spretnosti v srednjih šolah v Avstraliji je pokazala, da imajo šole omejeno vlogo pri izmenjavi informacij o zelenih spretnostih in vključevanju zelenih spretnosti v različne predmete ter da se recikliranje in ravnanje z materiali sicer lahko izvaja v šolah, vendar so za uporabo zelenih spretnosti v resničnem življenju potrebni izkušeni pedagogi.⁶¹

Povezava med izobraževanjem in trajnostnim razvojem je globoka. Izobraževanje se mora uskladiti s planetarnimi izzivi, da bi spodbudilo svoje delovanje pri potrebni postopni transformaciji.⁶² Poklicno tehniško izobraževanje in usposabljanje (TVET) mora imeti pomembno vlogo v zelenem gospodarstvu, saj je razvoj zelenih spretnosti nepogrešljiv za zagotavljanje trajnostnega vedenja na delovnem mestu.

Izobraževanje za trajnost ne bi smelo vključevati le sprejemanja in doseganja ciljev trajnostnega razvoja (SDG), temveč tudi ustvarjanje zavesti ter usklajevanje ljudi in planeta.⁶³ Razvoj zelenih spretnosti zahteva posebno pedagogiko, ki vključuje ustrezen in odziven okvir učenja in poučevanja. Pavlova (2019) je zasnovala pedagogiko izobraževanja za trajnostni razvoj (Education for sustainable development - ESD), ki je pomembna za TVET. Pedagogika ESD, ki temelji na pilotni študiji in pregledu literature, je problemsko usmerjen in projektno zasnovan plus model učenja (POPBL), katerega cilj je učinkovito izvajanje zelenega splošnega modula za izboljšanje splošnih zelenih spretnosti dijakov TVET: "Tako lahko model ... prispeva k teoretičnemu in praktičnemu razvoju, povezanemu z uporabo

⁶⁰ Rogan, M. & Isdale, K. n.d. *Analysis of the responsiveness of TVET College Programme Qualifications (PQMs) to the world of work: TVET Research Programme*. Department of Higher Education and Training.

⁶¹ Kamis, A., Rus, R.C., Rahim, M.B., Yunus, F.A.N. & Zakaria, N. 2017. Exploring green skills: A study on the implementation of green skills among secondary school students. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, Vol. 7 (12), 2017.

⁶² S. Sterling, 'A Commentary on Education and Sustainable Development Goals', *Journal of Education for Sustainable Development*, 10.2. (2016), 208-2013.

⁶³ Ibid.



pedagogike ESD za razvoj splošnih zelenih spretnosti v TVET.⁶⁴ Vendar pa trajnostni razvoj ni vedno tako preprost. Medtem ko so izobraževalne ustanove sprejele cilje trajnostnega razvoja, je treba izobraževanje za cilje trajnostnega razvoja kritično oceniti kot "izobraževanje za prihodnost". Kopnina (2020) trdi, da gospodarske rasti in porabe virov ni mogoče ločiti zaradi hegemonije paradigme trajnosti skozi rast, ki je povečala pritisk na naravne vire, povečala neenakosti in izgubo biotske raznovrstnosti, podnebne spremembe in družbene napetosti, ter predlaga alternativno izobraževanje za trajnost ki poudarja planetarno etiko in odrast s pomočjo avtohtonega učenja, ekopedagogike, ekocentričnega izobraževanja, izobraževanja za vzdržno in krožno gospodarstvo, opolnomočenja in osvoboditve.⁶⁵

Usklajevanje sistemov izobraževanja in usposabljanja z nastajajočim svetom dela v 21. stoletju je nujno in nadvse pomembno. Takšno zблиževanje bo omogočilo bolj smiseln družbeno-gospodarski in ekološki razvoj. Ob upoštevanju dejstva, da je spreminjajoča se narava dela tesno povezana s spremembami v gospodarstvu, morata izobraževanje in usposabljanje ponuditi ustrezne in odzivne kvalifikacije, primerne za nov nabor poklicev v okviru četrte industrijske revolucije in zelene družbe.

3.1.5 Ozelenitev južnoafriškega gospodarstva

O osrednji vlogi TVET pri ozelenitvi južnoafriškega gospodarstva je bilo že govora. Potrebne so določene prilagoditve, da se iskalcem zaposlitve in delavcem zagotovijo konkurenčne in prilagodljive spretnosti, ki bodo prispevale k pravičnemu prehodu.⁶⁶ Ozelenitev južnoafriškega gospodarstva je večplastna, raznolika in obsežna. Vse od leta 1994, ko je država začela pot preobrazbe, so se odpravljanje družbeno-gospodarskih neenakosti, izzivi gospodarske rasti, vpliv pandemije Covid-19 in obnova po pandemiji združili v edinstven razvojni izziv Južne Afrike, in sicer uskladiti družbeno-gospodarsko blaginjo in dobro počutje s podnebnimi ukrepi. Južnoafriško formalno definicijo zelenega gospodarstva lahko razumemo kot »sistem gospodarskih dejavnosti, povezanih s proizvodnjo, distribucijo in potrošnjo blaga in storitev, ki dolgoročno vodijo k večji blaginji ljudi, hkrati pa prihodnjih generacij ne izpostavljajo znatnim okoljskim tveganjem ali ekološkim pomanjkanjem." "

Ta opredelitev pomeni ločitev rabe virov in vplivov na okolje od gospodarske rasti, zanj pa je značilno bistveno večje vlaganje v zelene sektorje, ki ga podpirajo

⁶⁴ M. Pavlova and C.S. Chen, 'Facilitating the development of students' generic green skills in TVET: an ESD pedagogical model', *TVET@Asia*, 12 (2019), pp.1-23.

⁶⁵ H. Kopnina, 'Education for the future? Critical evaluation of education for sustainable development goals', *The Journal of Environmental Education*, 51.4 (2020), pp.280-291.

⁶⁶ Freimann, K. & Magnus, G. (2023). *Spretnosti za pravičen prehod v zeleno prihodnost: merjenje južnoafriškega sistema TVET in zagotavljanje vložkov v podporo njegovemu razvoju*. GIZ- Projekt razvoja poklicne poti za zaposlovanje, Johannesburg.



spodbudne politične reforme. Uporaba ekosistemskega pristopa za ozelenitev gospodarstva zahteva strategijo za celostno upravljanje zemljišč, vode in živih virov, ki spodbuja ohranjanje in trajnostno rabo na pravičen način ob upoštevanju vloge in raznolikosti človeka kot dela številnih ekosistemov.⁶⁷ Južnoafriška vlada se je trdno zavezala k pravičnemu prehodu na nizkoogljično razvojno pot, ki učinkovito izkorišča vire in spodbuja zaposlovanje. Dogovor o zelenem gospodarstvu, ki je bil sprejet leta 2011, vsebuje usmeritve države pri razvoju strategij za zeleno gospodarstvo. Poleg vlade k okolju prijaznejšemu gospodarstvu prispevajo tudi podjetja zasebnega sektorja in nevladne organizacije. Seznam zelenega gospodarstva za Južnoafriško republiko (GEISA) je pobuda Partnerstva za ukrepanje na področju zelenega gospodarstva (PAGE) in južnoafriške vlade za evidentiranje vseh zelenih pobud in vzpostavitev baze znanja za boljše sodelovanje, usklajevanje ter razvoj in izvajanje politik.

V poročilu GEISA (2016) je na visoki ravni predstavljen seznam pobud za zeleno gospodarstvo po sektorjih, vladnih sferah in kategorijah storitev. Pomembno je, da raziskava GEISA vključuje okvir (na podlagi nacionalne strategije za trajnostni razvoj, 2011) za oceno pobud za zeleno gospodarstvo in njihovega prispevka k ustvarjanju delovnih mest, razvoju znanj in spretnosti ter financiranju.⁶⁸

Politični in regulativni okvir ter dogovor o zelenem gospodarstvu, Nacionalna strategija za trajnostni razvoj in Akcijski načrt (2011-2014), Nova pot rasti (2020) in Nacionalni razvojni načrt (2030) so postavili temelje za zeleni prehod Južne Afrike. Ozelenitev gospodarstva se je izrazila v politikah na področju ravnanja z odpadki, vode, energije, proizvodnje in prometa po vsej državi. Strategije zelenega gospodarstva so bile sprejete na ravni provinc in skupaj z naložbami v znanja in spretnosti ter tehnologijo veljajo za ključne za zeleno gospodarsko preobrazbo. Organizacija Trade & Industrial Policy Strategies (TIPS) je neodvisna, neprofitna gospodarska raziskovalna ustanova, ustanovljena leta 1996 za podporo razvoju gospodarskih politik. TIPS izvaja kvantitativne in kvalitativne raziskave, vodi projekte, spodbuja dialog, krepi zmogljivosti in izmenjuje znanje. Njena glavna področja so industrijska politika, trgovina in regionalno povezovanje, trajnostna rast ter pravičen prehod v trajnostno vključujoče gospodarstvo. Med njene ključne rezultate sodi portal znanja o zelenem gospodarstvu, in sicer portal o pravičnem prehodu, ki spremlja raziskave o prehodu na zeleno gospodarstvo. TIPS je agendo pravičnega prehoda postavila v središče, da bi zmanjšala tveganja, s katerimi se soočajo najbolj prizadeti in ranljivi deležniki, kot so delavci, mala podjetja in skupnosti z nizkimi dohodki, hkrati

⁶⁷ Epstein, C. *Ekosistemski pristop. Reševanje Zemlje* : Encyclopaedia Britannica.

⁶⁸ PAGE (2017), *Inventar zelenega gospodarstva za Južno Afriko: pregled* . Pretoria. Južna Afrika.



pa zagotovila priložnost za čim večji razvoj novih priložnosti in odpravo zgodovinskih krivic.⁶⁹

Zeleno gospodarstvo se nanaša na dva medsebojno povezana razvojna rezultata južnoafriškega gospodarstva,⁷⁰ in sicer na rast gospodarske dejavnosti (ki vodi v naložbe, delovna mesta in konkurenčnost) v sektorju zelene industrije ter na premik gospodarstva k čistejšim industrijam in sektorjem. Zeleno financiranje je namenjeno predvsem podnebnim ukrepom za boljše okoljske rezultate. Zelene pobude so torej katalitični projekti, ki blažijo vpliv na okolje, sredstva za dopolnitev javnih naložb pa med drugim prihajajo iz mednarodne finančne pomoči in zasebnih naložb.

V Južni Afriki je kombinacija naložbenih virov, tj. zasebnih sredstev, ocenjenih na 100 milijard ZAR, in naložb javnega sektorja v višini skoraj 36 milijard ZAR, privedla do zavez v višini več milijard ZAR za izvajanje pobud. Leta 2009 je država prejela tudi precejšnjo naložbo v višini 500 milijonov dolarjev za svoj sklad čistih tehnologij za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov energije. Pri zelenih gospodarskih pobudah Južne Afrike sodelujejo številne zainteresirane strani in akterji. Poleg vlade, ki je v prvi vrsti odgovorna za ustvarjanje spodbudnega okolja, imajo ključno vlogo tudi mednarodne agencije, nevladne organizacije, zasebni sektor ter izobraževalne, raziskovalne in izobraževalne ustanove. Kar zadeva slednje, imajo inštituti, kot so Svet za znanstvene in industrijske raziskave (CSIR), Komisija za raziskave na področju voda (WRC) in Svet za kmetijske raziskave (ARC), osrednjo vlogo pri razvoju in preskušanju tehnoloških rešitev ter spodbujanju inovacij za prehod na zeleno gospodarstvo. Poleg tega akademsko in raziskovalno podporo zagotavljajo tudi univerze. Na splošno je raven zelenih gospodarskih dejavnosti v Južni Afriki v porastu, saj se je od leta 2010 močno povečalo število pobud za zeleno gospodarstvo.⁷¹

Vsi ključni sektorji južnoafriškega gospodarstva in vse province so na nek način dejavni v zelenem gospodarstvu ali so z njim povezani. Ugotovljeno je bilo, da je 60 % pobud za zeleno gospodarstvo v provincah Gauteng, Western Cape in KwaZulu Natal (KZN). Najbolj dejavni sektorji so energetika, promet in kmetijstvo s pobudami na področju sončne in bioenergije, nemotoriziranega prometa in načrtovanja ter kmetijstva. Western Cape prevladuje v sektorjih energije (21) in grajenega okolja (14); Gauteng se osredotoča na prometni sektor (18), KZN pa na kmetijstvo (21). Kmetijstvo ima največ pobud za ustvarjanje delovnih mest; 26 pregledanih pobud poroča o ustvarjanju 50 ali več delovnih mest. Kmetijske pobude (predvsem

⁶⁹ Pridobljeno s <https://www.tips.org.za/just-transition>

⁷⁰ Pridobljeno s <https://www.dffe.gov.za/projectsprogrammes/greeneconomy/introduction>

⁷¹ PAGE (2017), Inventar zelenega gospodarstva za Južno Afriko: Pregled. Pretoria. Južna Afrika.



kmetovanje) so najbolj razširjene v KZN, Eastern Cape, Limpopo in Western Cape. Pogoste so pobude za povezovanje, pri katerih se učinkovita raba vode obravnava kot prispevek k drugim sektorjem, kot so kmetijstvo, ohranjanje in upravljanje virov ter energetika.

Približno 53 % pobud za zeleno gospodarstvo, vključenih v raziskavo, se financira lokalno, 27 % se financira mednarodno, 20 % pobud pa ni navedlo vira financiranja. Poleg tega se 80 % anketiranih pobud za zeleno gospodarstvo financira iz domačih javnih sredstev; od tega jih 50 % financirajo nacionalne vladne službe, 41 % anketiranih pobud pa je del partnerstev več deležnikov, ki zajemajo celotno vrednostno verigo od raziskav in razvoja do financiranja, razvoja zmogljivosti, usklajevanja, izvajanja in spremljanja. Zaradi različnega obsega in programov pobud za zeleno gospodarstvo po vsej državi horizontalno in vertikalno deluje širok in raznolik nabor projektnih partnerjev. Kljub razmahu zelenih gospodarskih dejavnosti je pot zelenega gospodarstva v Južni Afriki še vedno tlakovana z ovirami.

3.1.6 Razvoj zelenih spretnosti

Kot smo že omenili, so zelena znanja in spretnosti opredeljeni kot sklop kompetenc, povezanih z načrtovanjem, proizvodnjo, upravljanjem in spremljanjem tehnologije. Te spretnosti so povezane z okoljem, trajnostjo, zelenimi rešitvami, nizkoogljičnimi tehnologijami, ravnanjem z odpadki, obnovljivimi viri, energetske učinkovitostjo in ekološkim kmetovanjem. Več megatrendov povzroča velike premike v povpraševanju po spretnostih in rasti delovnih mest. Tehnološke inovacije, ozelenitev gospodarstva, demografski prehod in spreminjajoče se potrebe potrošnikov vplivajo na povpraševanje po spretnostih v prihodnosti. Pri razvoju zelenih spretnosti je treba upoštevati razvrstitev zelenih spretnosti v tri kategorije, in sicer splošne zelene spretnosti (splošno znanje, spretnosti, stališča in vrednote, ki so potrebne za trajnostni razvoj), prednostne zelene spretnosti (spretnosti, ki dokazujejo rast in jih je mogoče prednostno razvrstiti za dostop do zelenega gospodarstva in uspeh v njem) ter prenosljive spretnosti (spretnosti, ki so prilagodljive v več edinstvenih delovnih vlogah in prispevajo k poklicni raznolikosti). V izobraževalnih pedagogikah za trajnostni razvoj je potreben celostni pristop k razvoju zelenih spretnosti. ESD povezuje izobraževanje s trajnostnim razvojem ter omogoča celostne, sistemske, ekološke in povezovalne načine razmišljanja in učenja.⁷²

Podnebni ukrepi in okoljski predpisi so tesno povezani s povpraševanjem po zelenih znanjih in spretnostih, saj oboje povzroča spremembe v tehnologiji in organizaciji, zlasti povpraševanje po novih znanjih in spretnostih. Sisteme izobraževanja in usposabljanja je treba preusmeriti, da bodo ustrezali potrebam zelenega

⁷² M. Pavlova and C.S. Chen, 'Facilitating the development of students' generic green skills in TVET: an ESD pedagogical model', *TVET@Asia*, 12 (2019), pp.1-23.



gospodarstva. Zato je za usmerjanje politike usposabljanja pomembno predhodno opredeliti znanja in spretnosti, ki dopolnjujejo zeleno tehnologijo. Vsaka analiza južnoafriškega področja razvoja zelenih znanj in spretnosti ter usposabljanja mora vključevati sektor TVET in njegov vpliv na ustvarjanje delovne sile za zeleno gospodarstvo ter družbeno-gospodarske razsežnosti procesa zelenega preoblikovanja.

Nedavno je Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) objavila dokument za razpravo, ki ga sestavlja sedem ločenih raziskovalnih tez, ki obravnavajo vidike, kot so politična razsežnost, pričakovane spremembe na trgih dela in kako se morajo odzvati sistemi TVET.⁷³

Da bi omogočili izvajanje pravičnega prehoda, je potrebna polna vključenost organiziranega dela in podjetij v ciljno usmerjene programe za preusposabljanje in izpopolnjevanje ter zagotavljanje delovnih mest. Takšna vključenost bo zagotovila, da bodo delavci glavni upravičenci prehoda v bolj zeleno prihodnost, in poudarja velik pomen razvoja znanj in spretnosti ter ukrepov aktivne politike trga dela za omogočanje izvajanja politike pravičnega prehoda. Osrednji dokument za izvajanje nacionalne agende 2030 je Nacionalni razvojni načrt, katerega cilj je ustvarjanje delovnih mest z vključujočo rastjo delovnih mest, ki izboljšuje zaposlitvene možnosti zlasti mladih (8. cilj trajnostnega razvoja, dostojna zaposlitev). V načrtu za gospodarsko obnovo in oživitev gospodarstva je poudarjeno zmanjšanje revščine, neenakosti in brezposelnosti. Vendar oba vodilna politična dokumenta ostajata nejasna glede teme zelene gospodarske preobrazbe in še vedno ni političnega dokumenta, ki bi zagotavljal smernice za pravičen prehod in zeleno gospodarsko preobrazbo v različnih stebrih za gospodarski in družbeni razvoj. Vodilna politična dokumenta za izobraževanje in TVET sta Nacionalni načrt za razvoj spretnosti do leta 2030 (NSDP) in Strategija za spretnosti v okviru ERRP. Cilj teh strategij je izboljšati ustreznost TVET za trg dela, razširiti učenje na delovnem mestu ter dati večji poudarek izpopolnjevanju in prekvalifikaciji delovne sile.

Ti politični dokumenti ne vsebujejo neposrednih sklicevanj na okolju prijaznejša znanja in spretnosti (razen vključitve nekaj kvalifikacij) ali na izobraževanje za trajnostni razvoj. Razvoj zelenih spretnosti in zelenega podjetništva sta medsebojno povezana in sta v Južni Afriki vse večje gibanje, zlasti med mladimi in nastajajočimi podjetniki. Zato zeleno gospodarstvo predstavlja napreden trajnostni razvoj in gospodarsko rast, kar vpliva na naložbe, zaposlovanje, razvoj znanj in spretnosti ter ustvarjanje pozitivnih družbenih in gospodarskih rezultatov. Vloge MSP pri ustvarjanju zelenih delovnih mest v nasprotju z velikimi podjetji ni mogoče

⁷³ K. Freimann and G. Magnus, *Skills for a Just Transition to a Green Future: Measuring the South African TVET System and providing input to support its development*. GIZ-Career Path Development for Employment project, Johannesburg (2023).



podcenjevati. Leta 2012 je imel 1 od 8 zaposlenih v malih in srednje velikih podjetjih zeleno delovno mesto ali skoraj 13 % vseh delovnih mest v MSP, medtem ko so velika podjetja štela le 1 od 33, kar ustreza 3 % vseh delovnih mest v velikih podjetjih.⁷⁴

Južna Afrika vidi zeleno gospodarstvo kot trajnostno razvojno pot, ki temelji na obravnavanju soodvisnosti med gospodarsko rastjo, socialno zaščito in naravnim ekosistemom. Ta pristop bi zagotovil, da bi bili programi zelenega gospodarstva podprti s praktičnimi in izvedljivimi akcijskimi načrti, ki temeljijo na obstoječih najboljših postopkih, programih, pobudah in domačem znanju v ključnih sektorjih. Vizija "Na poti k rasti, gospodarni z viri, z nizkimi emisijami ogljika in v korist zaposlovanja" je skupna odgovornost vlade, zasebnega sektorja in civilne družbe.

Vizija trajnostnega razvoja države je zapisana v Nacionalnem okviru za trajnostni razvoj (2008): "Južna Afrika si prizadeva postati trajnostna, gospodarsko uspešna in samozadostna nacionalna država, ki varuje svojo demokracijo z zadovoljevanjem temeljnih človekovih potreb svojih prebivalcev, odgovornim upravljanjem svojih ekoloških virov za sedanje in prihodnje generacije ter s pospeševanjem učinkovitega in uspešnega celostnega načrtovanja in upravljanja z nacionalnim, regionalnim in globalnim sodelovanjem."⁷⁵ Ocena povpraševanja po zelenih veščinah zahteva načrtovanje in izvajanje na nacionalno usklajeni ravni.

Ocena učenja za zeleno gospodarstvo v Južni Afriki (GELA) iz leta 2016⁷⁶ je bila rezultat študije za oceno vrzeli na področju znanj in spretnosti, študija o Nacionalnem načrtu znanj in spretnosti v okoljskem sektorju (ESSP) iz leta 2010 pa je pokazala nekatere vrzeli pri načrtovanju in zagotavljanju znanj in spretnosti. Dogovor o zelenem gospodarstvu iz leta 2011 je utrl pot bolj sistematičnemu pristopu. Zato je leta 2016 Partnerstvo za ukrepanje za zeleno gospodarstvo (Partnership on Action for a Green Economy - PAGE) sprožilo poziv za oceno učenja za zeleno gospodarstvo (Green Economy Learning Assessment - GELA). To poročilo je del pobude PAGE, ki jo v sodelovanju z južnoafriško vlado pripravljajo UNEP, ILO, UNDP in UNIDO ter UNITAR. Štirje glavni rezultati projekta GELA so bili:

- Kompetenčni okvir, ki omogoča strukturirano analizo učnih potreb na področju zelenega gospodarstva.

⁷⁴ K. Ogujiuba, N. Rensburg, M. Naseer, M. Ogujiuba and B. Estelle, 'SMEs and Sustainable Entrepreneurship in South Africa: Impact Analysis of Contextual Factors in the Services Sector', *EuroEconomica*, 1.39 (2020).

⁷⁵ *People-Planet-Prosperity: A National Framework for Sustainable Development in South Africa*, (2008), Department of Environmental Affairs and Tourism, Pridobljeno s <https://www.gov.za/documents/national-framework-sustainable-development-south-africa>

⁷⁶ PAGE, Green Economy Learning Assessment South Africa: *Critical Competencies for Driving a Green Transition* (2016).



- Zbirka podatkov s 170 učnimi priložnostmi/tečajji, ki jih ponujajo univerze, raziskovalni inštituti, neprofitne organizacije, razvojni partnerji in drugi.
- Seznam prednostnih ukrepov za pospeševanje učenja in razvoja spretnosti za ozelenitev južnoafriškega gospodarstva.
- Orodje za samoocenjevanje za skupine, ki oblikujejo ali izvajajo politike zelenega gospodarstva, za ugotavljanje morebitnih vrzeli v kompetencah in ustreznih priložnosti za učenje.⁷⁷

Z uporabo različnih virov podatkov je bilo opredeljenih sedem sklopov kompetenc in z njimi povezanih učnih potreb, ki veljajo za ključne za politiko zelenega gospodarstva. Ti sklopi kompetenc so razdeljeni na povezane tehnične, relacijske in transformacijske kompetence. Gre torej za raznolik nabor kompetenc, ki niso značilne le za posameznike, temveč tudi za skupine. Tehnične kompetence so specifične za poklicno vlogo in kontekst, medtem ko so relacijske in transformacijske kompetence bolj splošne. Kompetence so povezane spretnosti, znanje in vrednote.

Nekatera ključna priporočila za krepitev zmogljivosti vključujejo platformo znanja o zelenem gospodarstvu kot podatkovno zbirko za učenje in ocenjevanje, razširitev uvodnih tečajev o zelenem gospodarstvu, razvoj tečajev o integriranem ravnanju z energijo, odpadki in vodo, tečajev o reflektivnem vrednotenju in prilagodljivem upravljanju, usposabljanje vodij usposabljanja ter vključevanje ugotovitev projekta GELA v načrtovanje sektorskih znanj na nacionalni ravni. Čeprav razvoj znanj in spretnosti ter usposabljanje prežemata vse sektorje zelenega gospodarstva, obstajajo zaostanki. Glede na osrednji pomen za povečanje zelene gospodarske dejavnosti se bo kartiranje obstoječih znanj in spretnosti osredotočilo na vrzeli v znanju in spretnostih, potrebah po znanju in spretnostih ali neusklajenost znanj in spretnosti. Še več, natančno takšno kartiranje bo opredelilo pomanjkanje znanj in spretnosti za MSP v zelenem gospodarstvu za vsako državo posebej. Čeprav se GEISA ne osredotoča na usposabljanje kot tako, je v njej prisotna zaskrbljenost zaradi njegovega zanemarjanja.⁷⁸

Pobude nevladnih organizacij, kot je projekt Groen Sebenza⁷⁹ (v prevodu "zeleno delo"), ki ga izvaja južnoafriška organizacija Wildlife and Environment Society of South Africa (WESSA), je pobuda Sklada za delovna mesta, ki spodbuja razvoj znanj in spretnosti ter ustvarjanje delovnih mest v sektorju biotske raznovrstnosti za 800 brezposelnih diplomantov in maturantov. Vključenih je 500 diplomantov in 300 maturantov. Cilj projekta Groen Sebenza je vzpostaviti zmogljivosti, potrebne za

⁷⁷ Ibid, str. 6-32.

⁷⁸ PAGE, *Green Economy Inventory for South Africa: An Overview*, (Pretoria: South Africa, 2017).

⁷⁹ Accessed at <https://wessa.org.za/>



reševanje okoljskih vprašanj in priložnosti v Južnoafriški republiki, z ustvarjanjem trajnostnih delovnih mest, s posebnim poudarkom na strokovnem razvoju, upravljanju virov in podjetniških spretnostih. Cilji so ustvariti delovna mesta v okoliskem sektorju in zagotoviti, da bodo zmogljivosti usposabljanja, ki bodo potrebne za rast tega sektorja, do neke mere obravnavane, saj se povečuje povpraševanje po delovnih izkušnjah in okoljskih znanjih. Za doseganje teh splošnih ciljev ima projekt Groen Sebenza dva ključna in medsebojno povezana elementa. Prva komponenta temelji na izkušnjah združenja WESSA pri izvajanju učenja, povezanega z delom, in smiselnih delovnih izkušenj na področju varovanja naravnih virov, druga pa na izkušnjah združenja WESSA kot akreditiranega ponudnika usposabljanja v okoljskem sektorju. Za rast zelenega gospodarstva so potrebni okoljsko usposobljeni ljudje na različnih ravneh, kar bo zahtevalo znatno povečanje okoljskega usposabljanja, da se usposobijo morebitni novi udeleženci na tem rastočem področju. V zadnjih desetih letih WESSA sodeluje z Ministrstvom za okolje, gozdarstvo in ribištvo, da bi ustvaril podlago za zagotavljanje kakovostnega usposabljanja na tem področju.⁸⁰

V Južni Afriki je več ustanov, ki ponujajo usposabljanje na področju zelenih tehnologij, na primer Južnoafriški tehnološki center za obnovljivo energijo (SARETEC), ki je prvi nacionalni tehnološki center za obnovljivo energijo v Južni Afriki, in GREEN Solar Academy, ki ponuja usposabljanja za namestitev sončnih elektrarn.

3.1.7 Načrt znanj in spretnosti v okoljskem sektorju (ESSP)

V 24. sklopu južnoafriška ustava (1996) določa, da je Ministrstvo za okoljske zadeve (DEA) pooblaščen za zagotavljanje učinkovitega upravljanja naravnih virov in okolja države za družbeno-gospodarsko trajnost sedanjih in prihodnjih generacij. Ocena povpraševanja in ponudbe znanj in spretnosti za okoljski sektor se je končala z Načrtom znanj in spretnosti za okoljski sektor (ESSP), ki zagotavlja najboljše informacije o redkih ter kritičnih znanjih in spretnostih z vidika ponudbe in povpraševanja.⁸¹ Izobraževanje je priznано kot strateško in DFFE sodeluje s ključnimi akterji, kot so Ministrstvo za izobraževanje, Južnoafriški organ za kvalifikacije (South African Qualifications Authority - SAQA) in Sektorski organ za izobraževanje in usposabljanje (Sector Education and Training Authority - SETA), da bi med drugim pregledali okoljski učni načrt, povezan s povpraševanjem sektorja. Poleg tega ESSP opredeljuje nove trende na področju potreb po razvoju znanj in spretnosti ter zagotavlja smernice za izboljšanje načrtovanja in izvajanja razvoja znanj in spretnosti v okviru nacionalnih sistemov izobraževanja, usposabljanja in

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Department of Environmental Affairs (DEA), 2010 (now called Department of Forestry, Fisheries and the Environment (DFFE)).



razvoja znanj in spretnosti. Spretnosti zajemajo poklice, znanje, vrednote in spretnosti, ki so potrebni za izpolnjevanje okoljskih mandatov. ESSP razlikuje med tremi kategorijami znanj in spretnosti, in sicer med visokimi, srednjimi in začetnimi znanji in spretnostmi, ki so zastopane na različnih ravneh nacionalnega ogrodja kvalifikacij (NQF). Vključevanje okoljskega gospodarstva v nacionalno načrtovanje razvoja spretnosti, strategije in okvire razvoja človeških virov je ključnega pomena. Ministrstvo za zaposlovanje in delo (DEL) razlikuje med deficitarnimi spretnostmi (poklici s pomanjkanjem usposobljenih in izkušenih ljudi) in kritičnimi spretnostmi (posebne spretnosti znotraj poklica, ki vključujejo splošne spretnosti in posebne poklicne spretnosti). Povpraševanje po znanju in spretnostih se opredeli z upoštevanjem stopenj prostih delovnih mest v petletnem obdobju analize trendov, in ko stopnje prostih delovnih mest presežejo 5 %, se ugotovi resno pomanjkanje znanja in spretnosti. Zaradi svoje povezanosti z več strategijami razvoja človeškega kapitala na nacionalni ravni je imel ESSP vplivno vlogo pri oblikovanju elementov. Podatki o zaposlovanju so neprecenljiv kazalnik povpraševanja po znanju in spretnostih ter njihove ponudbe v zelenem gospodarstvu. Statistični podatki o okoljskem zaposlovanju se odražajo glede na kategorije delodajalcev, in sicer javni, zasebni in neprofitni sektor ter paradržavne organizacije.

Po podatkih ESSP so natančni podatki o okoljskem zaposlovanju omejeni zaradi neustreznih statističnih informacij. Ne glede na to omejitve pa podatki omogočajo nekaj vpogleda v trende okoljskega zaposlovanja. ESSP v svojem profilu okoljskih delodajalcev našteva štiri sektorje in priznava okoljsko zaposlovanje kot "pomembno novo področje zaposlovanja v državi".⁸² Javni sektor (21 %) je pomemben zaposlovalec okoljskih spretnosti, med katerimi so tudi tehnična, vodstvena in znanstvene spretnosti. Zanimivo je, da je okoljsko zaposlovanje v javnem sektorju večinoma prisotno v državnih službah v gospodarskem grozdu in vključuje visoko, srednje in začetno raven spretnosti. Večina zaposlitev na področju okolja na ravni lokalne uprave je na začetni ravni.

Zasebni sektor (64 %), vključno s sektorjem MSP, je očitno glavni zaposlovalec okoljskih spretnosti. V konsolidirani izračun so vključene tudi raziskave in razvoj (1 %) ter okoljske neprofitne organizacije (14 %). Poleg tega ESSP opredeljuje pet ključnih dejavnikov ponudbe in povpraševanja po zelenih spretnostih. Ta gonila so politični, makroekonomski, makroekološki ter sistemi spretnosti, pa tudi znanost, tehnologija, raziskave in inovacije. Politika in ureditev sta ključni pri povpraševanju in ponudbi okoljskih znanj in spretnosti, zato so strukturne spremembe v zaposlovanju in poklicih neizogibne. V Južnoafriški republiki je vrsta zakonov, kot so Zakon o upravljanju okolja (št. 102 iz leta 1998), Zakon o vodah (št. 36 iz leta 1998), Zakon o

⁸² Ibid, 2016, 9-11.



biotski raznovrstnosti (št. 10 iz leta 2004) in drugi, sestavni del okoljskega zakonodajnega okvira in tako določajo posebno povpraševanje po spretnostih, kot so ocena tveganja, spremljanje in vrednotenje, strokovne znanstvene in upravljavske spretnosti, povezovalne in napovedovalne spretnosti ter posebne tehnične spretnosti. Sodelovanje med akterji je bistvenega pomena, če naj se okolje vključi v gospodarstvo. Na makroekonomski ravni bi Vrh o zelenem gospodarstvu in Načrt za zeleno gospodarstvo utrla pot večji okoljski trajnosti in prehodu na nizkoogljično gospodarstvo.

Drugi akcijski načrt za industrijsko politiko (IPAP 2) predvideva oblikovanje zelenega gospodarstva s povečanjem gospodarske dejavnosti v sektorju zelene industrije v smeri čistejših industrij z manjšim vplivom na okolje. Vendar pa razvoj zelenega gospodarstva ni usklajen z načrtovanjem znanj in spretnosti. Drugi makroekonomski dejavniki, ki vplivajo na povpraševanje po spretnostih, so povezani z vrednotenjem virov, zelenimi davčnimi reformami in količinsko opredelitvijo okoljskih stroškov. Zdi se, da hitra rast sektorja okoljskega blaga in storitev spodbuja potrebo po okoljskih znanjih in spretnostih.⁸³ Na makroekološkem področju nenehno poslabšanje stanja okolja in njegov negativni vpliv na blaginjo ljudi, učinkovito zagotavljanje storitev ter prihodnji razvoj in rast povečuje povpraševanje po novih znanjih na področju okoljskega upravljanja, ocenjevanja tveganj in priložnosti ter upravljanja in spremljanja skladnosti. ESSP poudarja pomen okoljskega izobraževanja in usposabljanja za veščine v visokošolskem izobraževanju, poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter osnovnem izobraževanju, pa tudi v kontekstu učenja na delovnem mestu. Podnebne spremembe so poudarile pomen spretnosti napovedovanja in obvladovanja tveganj, trajnostnih inovacij, systemske analize, krepitve odpornosti sistemov in prilagodljivega upravljanja. Navedene so med disciplinarne spretnosti ter proaktiven, v prihodnost usmerjen pristop k razvoju spretnosti. Glede na zgodovinske težave in splošno kakovost sistemov izobraževanja in usposabljanja je izboljšanje kakovosti razvoja spretnosti ključnega pomena. Izguba potenciala mladih, ki vstopajo v okoljski sektor, je neposredno povezana s splošno kakovostjo šolanja, zato je v ospredju kakovost naravoslovnega in okoljskega izobraževanja. Tako lahko systemska vprašanja in druge dejavnike, kot so pomanjkanje temeljev pri učenju, revščina, lakota in pomanjkanje znanja učiteljev, pripišemo slabi kakovosti izobraževanja. Sistem znanj in spretnosti spodbuja potrebo po strokovnem znanju pri krepitvi okoljske usmeritve v učnih načrtih.

Visoka raven znanstvenih in tehnoloških znanj je ključnega pomena v času rastočega razvoja, zaradi ogromnih sredstev, ki so za to na voljo, pa so ta znanja nepogrešljiva.

⁸³ Ibid 2016: 14-16.



Znanost, tehnologija in raziskave so pomembni dejavniki povpraševanja po znanju in spretnostih v okoljskem sektorju. Ministrstvo za znanost in tehnologijo predvideva, da bo Južna Afrika postala vodilna v svetu na področju podnebni znanosti in znanosti o zemeljskih sistemih, zato sta razvoj gospodarstva znanja in pospeševanje razvoja spretnosti na področju okoljskih vprašanj ključnega pomena.

ESSP navaja tudi številna ključna področja povpraševanja po spretnostih, ki so bistvena za zagotavljanje storitev in konkurenčnost v javnem in zasebnem sektorju, ki jih na splošno povzemamo tukaj: stalna ponudba okoljskega vodenja, poklici, povezani z okoljskimi znanostmi, okoljska tehnična znanja, znanja, povezana s preoblikovanjem, znanja, povezana z okoljskim izobraževanjem in usposabljanjem, znanja, povezana z razvojem mladih, znanja za celotno vrednostno verigo trajnostnega razvoja in ključna okoljska znanja. Prednostni razvoj spretnosti, opredeljenih v slednji kategoriji, so upravljanje tveganj, pravo in politika, spremljanje, vodenje projektov, IKT in GIS, etika in družbena pravičnost, zelena javna naročila ter načrtovanje zelenega gospodarstva in trajnostnega razvoja.

Na ponudbo znanj in spretnosti v okoljskem sektorju je vplivala relativna novost okoljske politike in znanja. ESSP je pokazal, da je bilo v južnoafriškem izobraževalnem sistemu uvajanje okoljske vzgoje neustrezno, saj je bil trend "vnašanja" okoljskega znanja v glavne discipline in predmete. V sklopu splošnega izobraževanja in usposabljanja kompetence učiteljev in razvoj znanja o okoljskih spremembah niso bile prednostno obravnavane. To pomanjkanje se je kazalo v nezmožnosti usposabljanja učiteljev za nova področja znanja in v dejstvu, da je le 16 od 23 visokošolskih ustanov v SA imelo v ponudbi neko obliko okoljskega izobraževanja, ter v splošni odsotnosti specializacije na področju okoljskega izobraževanja. Ta trend se je nadaljeval tudi v sistemu višjih šol za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje, kjer so bili učni načrti le malo povezani s potrebami po okoljskih znanjih, predavatelji pa so imeli premalo okoljskega znanja.⁸⁴ Poleg tega se je izkazalo, da je sistem Sektorskega urada za izobraževanje in usposabljanje (SETA) premalo izkoriščen, saj je bilo okoljskih učnih mest zelo malo, izkoristilo jih je le 2,4 %. Načrtovanje in zagotavljanje spretnosti na delovnem mestu sta bila pogosto poenostavljena in prevladovali so kratki tečajji, medtem ko je bilo le malo dokazov o tem, da se v univerzitetnih učnih programih pojavlja poudarek na okolju in trajnostnem razvoju. Podobno kot pri načrtovanju in zagotavljanju znanj in spretnosti na delovnem mestu je bil tudi odziv visokošolskega sektorja ad hoc, odvisen od interesa predavateljev in ne od potreb.

⁸⁴ ESSP, 2016: 28.



Vendar so podatki ESSP relativno stari, saj zajemajo obdobje 2007/2008. Po navedbah DFFE dokument ESSP še ni bil pregledan, o razvoju znanj in spretnosti za zeleno gospodarstvo pa poroča več drugih virov, na primer Strategija za razvoj človeškega kapitala na področju biotske raznovrstnosti SANBI (BHDCS), ter nedavni pregled Strategije za spretnosti in preoblikovanje biotske raznovrstnosti.

3.1.8 Razvoj vključujočih spretnosti, povezanih z raznolikostjo, delovnim okoljem

Razprava o zelenem gospodarstvu je zapletena in v našem znanju je veliko vrzeli. Medtem ko sta ponudba in povpraševanje po znanju in spretnostih še vedno v središču razprave, so družbena vprašanja raznolikosti, vključenosti in pravičnosti postavljena na rob. Vendar je zeleno gospodarstvo idealna priložnost za socialno vključevanje. Hegemonija tradicionalnega gospodarstva, v katerem prevladujejo moški in v katerem prevladujejo rasni predsodki, je povzročila številne družbene težave, odtujenost in predsodke, zato so možni pristopi k družbeni vključenosti v zelenem gospodarstvu raznoliki. Okoljska pravičnost in okviri okoljskega znanja so bistvenega pomena pri dojemanju okoljskega gospodarstva. Glede na študijo Teelucksingha (2018)⁸⁵ se malo upošteva, kako se lahko marginalizirani delavci, ki iščejo zaposlitev v zelenem gospodarstvu, pogajajo o svojem razumevanju okolja. Za odpravo te vrzeli je bil uporabljen okvir okoljske pravičnosti, da bi preučili dojemanje okoljevarstva in njegovo povezanost s trgom dela v zelenem gospodarstvu. Študija priporoča vključitev različnih pristopov k okoljskemu znanju kot korak k socialni vključenosti. Zelena neenakost, socialno-okoljska nepravičnost in marginalizirane skupnosti so med seboj močno prepleteni, zato se mora takšen diskurz osredotočiti na enakost, dostopnost in pravičnost. Izključevanje marginaliziranih skupnosti bi moralo nuditi zaščito pred okoljskim rasizmom, zeleno neenakostjo, podnebno nepravičnostjo in pomanjkanjem dostopa. Druge razsežnosti vključujejo rasno varovanje, prikrašnanost za naravo v skupnostih z nizkimi dohodki, zeleno gentifikacijo, svetlobno onesnaževanje in dostop do čiste vode.⁸⁶

⁸⁵ Teelucksingh, C. (2018). Raznoliko okoljevarstvo in vključevanje v zelenem gospodarstvu Toronto. *Okoljski sociolog*, let. 5, (1), str.47-58.

⁸⁶ Hicks, AS, Malone, Z., Moore, M., Powell, R., Thompson, A., Whitener, P. in Williams, R. (2021). *Zelene neenakosti: preučevanje razsežnosti socialno-okoljske nepravičnosti v marginaliziranih skupnostih*. Forum o skrbništvu parkov.



3.2 Kenija

3.2.1 Družbeno-ekonomski kontekst

V zadnjem desetletju je Kenija izvedla pomembne politične in gospodarske reforme, ki so omogočile trajnostno gospodarsko rast, socialni razvoj in politično stabilnost. Vendar pa so izzivi revščine, neenakosti, brezposelnosti mladih, preglednosti, odgovornosti, podnebnih sprememb, šibkih naložb zasebnega sektorja ter dovzetnosti za notranje in zunanje pretrese še vedno prisotni.⁸⁷ Med letoma 2015 in 2019 je Kenija dosegla povprečno letno rast v višini 4,8 % in zmanjšala revščino s 36,5 % v letu 2005 na 27,2 % v letu 2019.⁸⁸ Pandemija COVID-19 je leta 2020 močno prizadela gospodarstvo, saj je ovirala mednarodno trgovino, turizem in mestne storitve. Kljub temu je kmetijski sektor ostal odporen in omejil zmanjšanje BDP na samo 0,3 %. Leta 2021 si je gospodarstvo opomoglo in doseglo 7,5-odstotno rast, čeprav so se turizem in drugi sektorji soočali s pritiski. Projekcije kažejo na dobro rast BDP v letu 2023, stopnja revščine pa se bo po začasnem povečanju v času pandemije ponovno začela zmanjševati.⁸⁹

Gospodarski obeti ostajajo negotovi zaradi izpostavljenosti Kenije svetovnim cenovnim vplivom, kot je na primer vojna v Ukrajini. Verjetnost državljskih spopadov zaradi inflacije, ki jo povzročata hrana in energija, predstavlja v okolju povečane politične nestabilnosti realno grožnjo.⁹⁰ Država se spopada z visoko stopnjo brezposelnosti, zlasti med mladimi. Srednješolci in študenti, približno 1,54 milijona ljudi v starostni skupini od 20 do 29 let, so bili močno prizadeti. Kenijski nacionalni statistični urad (KNBS) ocenjuje, da se je število brezposelnih posameznikov v Keniji v četrtrletju, ki se je končalo decembra 2022, povečalo na več kot 2,97 milijona. Kenija se je tako kot druge države v regiji soočila tudi s hudo sušo, ki je prizadela njen kmetijski sektor.

Brezposelnost ne prizadene samo posameznike in gospodinjstva, ampak ima tudi širše posledice za okolje.^{91/92} Pomanjkanje zaposlitvenih možnosti vodi do povečanega pritiska na naravne vire, saj se ljudje za preživetje obračajo k dejavnostim, kot so nezakonita sečnja, divji lov ali netrajnostne prakse kmetovanja.

⁸⁷ Profil države Svetovne banke, Kenija. Pridobljeno s <https://www.worldbank.org/en/country/kenya/overview#1>

⁸⁸ Pridobljeno s <https://www.worldbank.org/en/country/kenya/overview>

⁸⁹ Članek: *Kenya's economy is recovering from the polycrisis, but challenges remain*. Pridobljeno s <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/06/07/kenya-afe-economy>

⁹⁰ Pridobljeno s <https://www.chathamhouse.org/2023/01/africa-2023-continuing-political-and-economic-volatility>

⁹¹ Y. Psycharis and P. Nijkamp 'Unemployment and the Environment', *Ecological Economics* (2011).

⁹² M.E. Kahn, 'The Environmental Impact of Unemployment: Evidence from the United States', *Journal of Environmental Economics and Management*, 2010.



Na podeželju, kjer so zaposlitvene možnosti omejene, se lahko posamezniki zatečejo k izkoriščanju okolja za preživetje.⁹³

Poleg tega lahko brezposelnost ovira sprejetje okolju prijaznih praks in tehnologij. Posameznikom brez zaposlitvenih možnosti morda primanjkuje sredstev za naložbe v obnovljive vire energije ali okolju prijazne tehnologije, kar vodi v stalno odvisnost od fosilnih goriv in drugih okolju škodljivih praks.⁹⁴

Reševanje brezposelnosti je ključnega pomena tako za dobro počutje posameznikov kot tudi za trajnostno ravnanje z okoljem. Ustvarjanje zaposlitvenih priložnosti, zlasti v sektorjih, ki spodbujajo okoljsko trajnost, kot so obnovljivi viri energije, ohranjanje narave in ekološki turizem, lahko prispeva tako h gospodarski rasti kot ohranjanju okolja. Poleg tega lahko vlaganje v razvoj spretnosti in podjetniške programe opolnomoči posameznike, da postanejo nosilci pozitivnih okoljskih sprememb, hkrati pa izboljša njihovo preživetje. Prebivalstvo narašča in trenutno znaša 55.100.586, kar je 1,99-odstotno povečanje od leta 2022. Rast prebivalstva vpliva na uporabo virov in sektorje, kot je kmetijstvo, kjer je proizvodnja intenzivnejša. Ta rast prebivalstva povzroča večji pritisk na okolje in bo imela katastrofalne posledice, če se ne bodo izvajali ukrepov za ublažitev.⁹⁵ Ocenjuje se, da 42 % kenijskega BDP in 70 % celotne zaposlenosti izhaja iz sektorjev, povezanih z naravnimi viri, vključno s kmetijstvom, rudarstvom, gozdarstvom, ribištvom, turizmom, ter oskrbo z vodo in energijo.⁹⁶ Da bi se izognili nadaljnjemu opustošenju okolja, je potrebno krepiti zelena delovna mesta in zelene spretnosti.

3.2.2 Politika in regulativni okvir za zelene podjetniške spretnosti za razvoj MSP

Kenija ima vzpostavljen politični in regulativni okvir za spodbujanje zelenih spretnosti in delovnih mest. Vizija države do leta 2030, Strategija in izvedbeni načrt za zeleno gospodarstvo (GESIP) ter Nacionalni akcijski načrt za podnebne spremembe (NCCAP) zagotavljajo načrt za prehod na zeleno gospodarstvo in poudarjajo pomen razvoja zelenih spretnosti ter blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje. Sprejetih je bilo več zakonov za spodbujanje zelenega gospodarstva, med drugim Energetski zakon iz leta 2019; Zakon o podnebnih spremembah iz leta 2016 in Zakon o nacionalnem organu za upravljanje okolja (NEMA) iz leta 1999.

⁹³ M. Anagnostou, W.D. Moreto, C.J. Gardner and B. Doberstein, 'Poverty, Pandemics, and Wildlife Crime' *Conservation & Society*, 19.4 (2021), str. 294-306.

⁹⁴ *Wind Solar Hybrid Renewable Energy System*: Ed by. K.E. Okedu, A. Tahour and A.G. Aissaou (2020).

⁹⁵ *Ocena zelenih rešitev in delovnih mest v izbranih vrednostnih verigah*

⁹⁶ *Draft national green fiscal incentives policy: Framework of the Republic of Kenya*. National Treasury and Economic Planning 2022.



Vizija Kenije 2030,⁹⁷ dolgoročni razvojni načrt države, poudarja pomen zelenih praks in si prizadeva spodbujati učinkovito rabo virov, trajnostne vire energije in ohranjanje okolja. Politika priznava tudi pomen zelenih spretnosti ter ustvarjanja delovnih mest za podporo zelenemu gospodarstvu. Medtem ko priznava vplive podnebnih sprememb in daje prednost ukrepom za odpornost na podnebne spremembe in njihovo blažitev,⁹⁸ vizija poudarja zavezanost Kenije k vključevanju trajnosti v vse sektorje, spodbujanju gospodarske rasti in reševanju okoljskih izzivov. Vlada je svojo zavezo dodatno okrepila z vključitvijo zelenega gospodarstva v svoj drugi srednjeročni načrt (2013–2017) in vključitvijo ciljev trajnostnega razvoja v tretji srednjeročni načrt (2018–2022).

GESIP usmerja prehod Kenije na trajnostno pot na petih tematskih področjih, in sicer na področju trajnostnega razvoja infrastrukture, krepitve odpornosti, trajnostnega upravljanja naravnih virov, učinkovite rabe virov ter socialne vključenosti in trajnostnega preživljanja. Spodbuja zelene spretnosti ter delovna mesta v sektorjih, kot so obnovljivi viri energije, trajnostno kmetijstvo, ravnanje z odpadki in ekološki turizem. GESIP spodbuja razvoj zelenih podjetij ter zagotavlja usposabljanje in krepitev zmogljivosti v zelenih sektorjih. Poudarja vključevanje pobud za zeleno gospodarstvo v gospodarske, družbene in okoljske vidike.⁹⁹ V NCCAP 2018–2022¹⁰⁰ je opisana strategija Kenije za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje ter opredeljeni ključni sektorji za ukrepanje, vključno z energetiko, kmetijstvom, vodnimi viri in prometom. V načrtu je bilo poudarjeno spodbujanje zelenih tehnologij, energetske učinkovitosti, trajnostnih praks rabe zemljišč in podnebno odporne infrastrukture. Prizadevala si je tudi za ustvarjanje zelenih delovnih mest in krepitev zmogljivosti posameznikov na področjih, povezanih s podnebnimi spremembami. Predvsem NCCAP poudarja ukrepe za prilagajanje in vzpostavlja nacionalno politiko o podnebnem financiranju (2018) za mobilizacijo podnebnega financiranja iz različnih virov. Kljub tem prizadevanjem vlada priznava potrebo po dodatnih zelenih fiskalnih politikah za spodbujanje nizkoogljične, podnebno odporne in trajnostne razvojne poti ter se zaveda njihove moči in pomena pri oblikovanju zelene zelene prihodnosti.

Poleg okvirov načrtovanja je Kenija sprejela zakone, ki podpirajo prehod na bolj zelena delovna mesta in znanja. Energetski zakon iz leta 2019¹⁰¹ se osredotoča na spodbujanje in razvoj obnovljivih virov energije, spodbujanje uporabe tehnologij obnovljivih virov energije ter zagotavljanje usposabljanja in krepitve zmogljivosti v sektorju obnovljivih virov energije. Zakon o podnebnih spremembah iz leta 2016 in

⁹⁷ Pridobljeno s <https://vision2030.go.ke/>

⁹⁸ Kenya National Adaptation Plan. 2015-2030. *Enhanced climate resilience towards the attainment of Vision 2030 and beyond.*

⁹⁹ Pridobljeno s <https://www.iisd.org/projects/kenya-green-economy-strategy-and-implementation-plan>

¹⁰⁰ Pridobljeno iz <https://faolex.fao.org/docs/pdf/ken190169.pdf>

¹⁰¹ Energy Act: pridobljeno iz http://kenyalaw.org/ki/fileadmin/pdfdownloads/Acts/2019/EnergyAct__No.1of2019.PDF



predlog spremembe zakona iz leta 2023¹⁰² obravnavata podnebne spremembe s spodbujanjem strategij prilagajanja in blaženja, vključno s sprejemanjem zelenih tehnologij in praks, ter poudarjata krepitev zmogljivosti v sektorjih, povezanih s podnebnimi spremembami. Zakon o upravljanju in usklajevanju okolja iz leta 1999¹⁰³ je ustanovil Nacionalni organ za okolje in upravljanje (NEMA) kot regulativni organ, odgovoren za upravljanje okolja s presojo vplivov na okolje, uveljavljanjem okoljskih standardov in spodbujanjem sprejetja okolju prijaznih praks v vseh panogah.

30. januarja 2023 je kenjska vlada v javno razpravo objavila osnutek nacionalnega okvira politike zelenih davčnih spodbud¹⁰⁴, ki zajema številne teme, vključno s cilji in vodilnimi načeli politike, analizo stanja zelenih davčnih reform v ključnih panogah Kenije in pobudami zelene davčne politične. Med glavnimi predlaganimi mehanizmi politike so davek na ogljik, popusti, subvencije, davčne oprostitve, ekološki davčni transferji, subvencije za raziskave, ugodna posojila, jamstva, subvencioniranje obrestnih mer in ustanovitev zelene banke.

Da lahko politike prinašajo dejanske rezultate, je potrebno učinkovito izvajanje in uveljavljanje politike.¹⁰⁵ Zelena znanja in spretnosti ter spodbujanje delovnih mest je treba bolje vključiti v širše nacionalne razvojne načrte in strategije, da se vzpostavi celovitejši pristop. Premostitev vrzeli v spretnostih med formalnim izobraževanjem in zahtevami trga zelenih delovnih mest je ključnega pomena, kar zahteva redno ocenjevanje, sodelovanje z industrijo in praktično usposabljanje.¹⁰⁶ Za zagotavljanje enakega dostopa do zelenih spretnosti ter poklicnih priložnosti za premalo zastopane skupine je treba poskrbeti za vključevanje in enakost, za oceno učinkovitosti in potrebne prilagoditve pa so potrebni zanesljivi postopki spremljanja in ocenjevanja. Možnosti za prihodnje izboljšave vključujejo krepitev sodelovanja med javnim in zasebnim sektorjem, raziskovanje ustvarjalnih mehanizmov financiranja ter spodbujanje sodelovanja, stalnega vključevanja, inovacij in mednarodnega sodelovanja. Vključevanje in zastopanost, zlasti za ženske, mlade in marginalizirane skupnosti, ki se lahko soočajo z ovirami, ostajata ključnega pomena.¹⁰⁷ Za

¹⁰² *Climate-change-amendment-bill-2023* : pridobljeno iz <https://www.environment.go.ke/wp-content/uploads/2023/03/26.3.23-CLIMATE-CHANGE-AMENDMENT-BILL-2023.pdf>

¹⁰³ *Environmental Management and Co-ordination Act*: pridobljeno iz http://kenyalaw.org/kl/fileadmin/pdfdownloads/Acts/EnvironmentalManagementandCo-ordinationAct_No8of1999.pdf

¹⁰⁴ *National Green Fiscal Incentives Policy Framework*: pridobljeno s https://www.ey.com/en_gl/tax-alerts/kenya-publishes-draft-national-green-fiscal-incentives-policy-fr

¹⁰⁵ United Nations Environment Programme (UNEP) - *Green Jobs in Kenya*. Pridobljeno iz: <https://www.unenvironment.org/regions/africa/regional-initiatives/green-jobs-programme-eastern-africa/green-jobs-kenya>

¹⁰⁶ International Labour Organization (ILO) - *Green Jobs in Kenya*. Pridobljeno iz: https://www.ilo.org/africa/countries-covered/kenya/WCMS_224113/lang--en/index.htm

¹⁰⁷ Pridobljeno iz: [Building the Green Economy: Trends and Opportunities for Green Entrepreneurship in Kenya](#)



spodbujanje rasti MSP v panogi je treba izvajati podpirne politike, ki spodbujajo raznolikost, vključenost in zelene poslovne spodbude.

3.2.3 Usposabljanje za zelena znanja in spretnosti

Kenija se zaveda pomena ozaveščanja o zelenih spretnostih in zaposlitvenih priložnostih. Vlada skupaj z organizacijami civilne družbe in mediji redno izvaja kampanje za ozaveščanje javnosti o prednostih zelenih delovnih mest, potrebnih znanjih in spretnostih ter potencialnih poklicnih poteh. Cilj teh prizadevanj je spremeniti dojemanje, spodbujati trajnost in navdihniti posameznike, da se odločijo za zelene kariere. Posebne pobude v Keniji so osredotočene na ozaveščanje o zelenih delovnih mestih in spodbujanje razumevanja med splošno populacijo. Kenija je razvila programe usposabljanja in pobude, ki se osredotočajo na opremljanje posameznikov s potrebnimi znanji in spretnostmi za zelena delovna mesta. Ti programi pokrivajo številne sektorje, vključno z obnovljivimi viri energije, energetsko učinkovitostjo, ravnanjem z odpadki, trajnostnim kmetijstvom in ekološkim turizmom. Vlada skupaj z razvojnimi partnerji in institucijami posameznikom ponuja poklicno usposabljanje, vajeništvo in certificiranje na področju zelenih tehnologij in praks. Kenijski center za podnebne inovacije (KCIC)¹⁰⁸ nudi programe usposabljanja in mentorstvo podjetnikom v sektorju čistih tehnologij, s poudarkom na obnovljivih virih energije, agroživilstvu, upravljanju voda in ravnanju z odpadki. Kenijski inštitut za industrijsko usposabljanje (KITI)¹⁰⁹ ponuja poklicno usposabljanje v zelenih sektorjih, kot so namestitve naprav za sončno energijo, tehnologija bioplina, trajnostno kmetijstvo in ekološki turizem. Pobuda za ozelenitev Kenije,¹¹⁰ ki jo vodi Ministrstvo za okolje, podnebne spremembe in gozdarstvo, sodeluje z nevladnimi organizacijami, podjetji iz zasebnega sektorja in mednarodnimi organizacijami pri usposabljanju in opolnomočenju posameznikov na področju zelenih veščin. Program Trajnostna energija za vse (SE4ALL)¹¹¹ v sodelovanju z vlado izvaja programe usposabljanja za izboljšanje tehničnih spretnosti v sektorju obnovljivih virov energije, vključno z namestitvijo in vzdrževanjem solarnih panelov. Kenijsko združenje za obnovljivo energijo (KEREAA)¹¹² izvaja delavnice za usposabljanje in programe za krepitev zmogljivosti za tehnike in strokovnjake na različnih področjih obnovljivih virov energije. Program zelenega tehničnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja (TVET),¹¹³ ki ga izvaja Ministrstvo za izobraževanje ob podpori Organizacije

¹⁰⁸ Kenya Climate Innovation Center (KCIC). Pridobljeno iz: <https://www.kenyacic.org/>

¹⁰⁹ Pridobljeno iz: <https://kiti.ac.ke/>

¹¹⁰ Pridobljeno iz: <https://www.environment.go.ke/greening-kisumu-initiative/>

¹¹¹ Sustainable Energy for All (SE4ALL). Pridobljeno iz: <https://www.afdb.org/en/topics-and-sectors/initiatives-partnerships/sustainable-energy-for-all-se4all>

¹¹² Pridobljeno iz: Kenya Renewable Energy Association: <http://kerea.org/>

¹¹³ The Green Technical and Vocational Education and Training (TVET) Program. Pridobljeno iz: <https://unevoc.unesco.org/up/gtg.pdf>



Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) skupaj z Mednarodnim centrom za tehnično in poklicno izobraževanje in usposabljanje (UNEVOC). zagotavlja znanje in razvija spretnosti, ki olajšajo prehod na zeleno gospodarstvo in družbo. Poleg tega Kenijska služba za divje živali (Kenya Wildlife Service - KWS) izvaja programe usposabljanja za razvoj spretnosti na področju ohranjanja prosto živečih divjih živali, upravljanja okolja in ekološkega turizma, kar prispeva k rasti zelenega gospodarstva.¹¹⁴

Kenija je po vsej državi razvila tudi več inštitutov za tehnično usposabljanje, ki nudijo široko paleto tečajev in programov za pridobivanje znanja in spretnosti za zelene sektorje. Inštitut za tehnično usposabljanje Rift Valley (RVTTI) je inštitut za usposabljanje na področju obnovljivih virov energije, ki se osredotoča na namestitev sončnih panelov, energetske učinkovitost in ohranjanje energije. Nacionalna politehnika Kenijske obale (KCNP) se osredotoča na trajnostno kmetijstvo in agroživilstvo ter spodbuja okolju prijazne tehnike kmetovanja in ustvarjanje dodane vrednosti. Inštitut za tehnično usposabljanje v Nairobiju (NTTI) ponuja tečaje za ravnanje z odpadki in recikliranje ter študente pripravlja na poklicno pot na področju tehnologij za ločevanje odpadkov, kompostiranje in pridobivanja energije iz odpadkov. Kenijski inštitut za vodo (KEWI) ponuja usposabljanje na področju upravljanja in ohranjanja vode, kot je zbiranje deževnice in čiščenje vode. Državna politehnika Kisumu (KNP) ponuja programe ekološkega turizma in hotelskega upravljanja s poudarkom na trajnostnih turističnih praksah. Državna politehnika Nyeri (NNP) je specializirana za gozdarstvo in ohranjanje narave, medtem ko se Tehnološki inštitut Machakos (MIT) osredotoča na tehnologije obnovljivih virov energije. Kenijski inštitut za ekološko kmetovanje (KIOF) zagotavlja usposabljanje na področju ekološkega kmetijstva, medtem ko se Tehnični inštitut Thika (TTTI) osredotoča na sisteme obnovljivih virov energije. Državna politehnika Eldoret (ENP) je specializirana za okoljsko znanost in ohranjanje okolja, Inštitut za tehnično usposabljanje Mombasa (MTTI) je specializiran za pomorsko in ribiško tehnologijo, Kenijski inštitut za biotehnoške raziskave in razvoj (KIBR) je specializiran za biotehnologijo, Državna politehnika Meru (MNP) je specializirana za trajnostno gradnjo, Inštitut za znanost in tehnologijo Kiambu (KIST) pa za okoljske študije in upravljanje naravnih virov. Vsi ti inštituti skupaj prispevajo k ustvarjanju usposobljene delovne sile, ki je sposobna spodbujati trajnostni razvoj in podpirati zeleno gospodarstvo Kenije.

Čeprav so kenijska prizadevanja za razvoj zelenih znanj in spretnosti za zelena delovna mesta dobro napredovala, je še vedno nekaj področij, ki jih je potrebno izboljšati. Razširiti je treba doseg in dostopnost programov usposabljanja, zlasti na

¹¹⁴ Kenya Wildlife Service (KWS) Training Institute. Pridobljeno s: <https://www.kws.go.ke/content/kenya-wildlife-service-training-institute>



podeželju in med marginaliziranimi skupnostmi.¹¹⁵ Z zagotavljanjem tesne usklajenosti s potrebami industrije ter vključevanjem praktičnega usposabljanja in praktičnih izkušenj se lahko povečata ustreznost in zaposljivost udeležencev usposabljanja. Za oceno učinkovitosti programov so potrebni zanesljivi mehanizmi spremljanja in vrednotenja. Spodbujati je treba vključenost in enakost spolov ter ponuditi priložnosti za vseživljenjsko učenje in izpopolnjevanje znanj in spretnosti, da se izpolnijo spreminjajoče se zahteve sektorja. Nadaljnje sodelovanje z zasebnim sektorjem lahko izboljša rezultate programa.

3.2.4 Zeleno podjetništvo in podpora MSP

MSP so bistvenega pomena za gospodarsko rast in razvoj ter imajo ključno vlogo pri ustvarjanju delovnih mest in inovacijah. V številnih državah MSP ustvarijo več kot 50 % delovnih mest. Prav tako pomembno prispevajo k izvozu in BDP. MSP so tudi vir inovacij in ustvarjalnosti, saj so bolj prožna in prilagodljiva kot večja podjetja. V Keniji MSP ustvarijo 80 % delovnih mest, vzpostavljajo nov srednji razred in spodbujajo povpraševanje po novem blagu in storitvah. Večina MSP spada v neformalni sektor, ki po ocenah predstavlja 98 % poslovanja v Keniji, prispeval 30 % delovnih mest in 3 % kenijskega BDP.¹¹⁶

Kenija je sprejela ukrepe za spodbujanje zelenega podjetništva in podporo MSP v državi. Z različnimi programi in spodbudami vlada, neprofitne organizacije in partnerji iz zasebnega sektorja zagotavljajo financiranje, mentorstvo in tehnično podporo podjetjem, ki se osredotočajo na trajnostne rešitve. Cilj teh pobud je spodbujati inovacije, pospeševati trajnostni industrijski razvoj ter obravnavati izzive, povezane s podnebnimi spremembami in trajnostjo. Pomemben program je Zeleno inovacijsko in podjetniško središče (GreenHub), ki ga je uvedlo Ministrstvo za okolje in gozdarstvo in služi kot platforma za zelene podjetnike, ki imajo dostop do storitev poslovnega razvoja, usposabljanja in priložnosti za mreženje. Ponuja programe mentorstva in inkubacije, ki podpirajo rast trajnostnih zagonskih podjetij. Podobno sklad tveganega kapitala Kenya Climate Ventures (KCV) vlaga v podjetja, ki se ukvarjajo s podnebnimi spremembami in trajnostnimi izzivi, ter zagotavlja finančno podporo in tehnično strokovno znanje podjetjem v zgodnji fazi in fazi rasti v sektorjih, kot so obnovljivi viri energije, energetska učinkovitost in ravnanje z odpadki. KCIC ponuja programe inkubacije in pospeševanja za zelene podjetnike.¹¹⁷ Poleg tega

¹¹⁵ *Green Skills and Sustainable Economy in Kenya: The Influence of TVET Trainer Competencies*. Pridobljeno iz: <file:///C:/Users/Abel%20Sauti/Downloads/Africa%20Journal%20of%20TVET.pdf>

¹¹⁶ *Kenijska MSP bodo v naslednjih treh letih prispevala 50 odstotkov BDP*. Pridobljeno iz: <https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/marketplace/kenyan-sme-to-contribute-50pc-of-gdp-in-next-three-years--3836534>

¹¹⁷ *O Kenijskem centru za podnebne inovacije*. Pridobljeno iz: <https://www.kenyacic.org/>



Organizacija Združenih narodov za industrijski razvoj (UNIDO) – Kenya Cleantech Program¹¹⁸ podpira razvoj in rast novoustanovljenih podjetij na področju čistih tehnologij z zagotavljanjem finančnih sredstev, mentorstva in tehnične pomoči.

Tehnična podpora in svetovalne storitve so na voljo tudi prek institucij, kot je Kenijski inštitut za industrijske raziskave in razvoj (KIRDI).¹¹⁹ KIRDI pomaga podjetnikom in malim podjetjem v zelenem sektorju pri razvoju izdelkov, testiranju, certificiranju, prenosu tehnologije in komercializaciji. Center in mreža za podnebne tehnologije (CTCN)¹²⁰ sodeluje s partnerji pri zagotavljanju tehnične pomoči in krepitvi zmogljivosti za uvedbo podnebnih tehnologij. Možnosti financiranja zelenih pobud so omejene zaradi več dejavnikov, in sicer nizkega zaupanja vlagateljev v zelene poslovne modele in njihovega nepoznavanja, pretežno mednarodnih virov financiranja ter omejenega podnebnega financiranja, usmerjenega v prizadevanja za prilagajanje in odpornost¹²¹. Čeprav so prizadevanja Kenija za spodbujanje zelenega podjetništva pohvale vredna, še vedno obstajajo področja, ki jih je mogoče izboljšati, da bi se povečala njihova učinkovitost. Med njimi je tudi reševanje izzivov pri dostopu do financiranja za zelena zagonska in mala podjetja. Po podatkih Svetovne banke se MSP v podsaharski Afriki soočajo z veliko vrzeljo v financiranju v višini 330 milijard USD.¹²²

Prizadevanja za krepitev zelenega podjetništva v Keniji zato zahtevajo naslednje ukrepe: širjenje dosega in ozaveščenosti o obstoječih programih, nudenje celovitih storitev tehnične in poslovne podporne, vključevanje zelenega podjetništva v formalno izobraževanje, zagotavljanje vključenosti in na spol usmerjene pomoči, vzpostavitev učinkovitih mehanizmov spremljanja in vrednotenja ter spodbujanje sodelovanja in partnerstev med deležniki. Odpravljanje teh vrzeli bo pospešilo zeleno podjetništvo, spodbujalo trajnostne rešitve in olajšalo prehod Kenije na zeleno gospodarstvo.

3.2.5 Zelene tehnološke inovacije

Kenija spodbuja raziskave in razvoj zelenih tehnologij, da bi podprla okoljsko trajnost in ustvarjanje delovnih mest. Pobude vključujejo naložbe v obnovljive vire energije, trajnostni transport in okolju prijazne proizvodne procese. Primeri vladnih programov vključujejo Kenijski inštitut za industrijske raziskave in razvoj (KIRDI)¹²³, politiko

¹¹⁸ Organizacija Združenih narodov za industrijski razvoj (UNIDO): Pridobljeno s: <https://www.unido.org/GCIP>

¹¹⁹ Kenijski inštitut za industrijske raziskave in razvoj (KIRDI). Pridobljeno s: spletna stran <https://www.kirdi.go.ke/>

¹²⁰ Center in mreža podnebnih tehnologij (CTCN) Profil države - Kenija <https://www.ctc-n.org/ctcn-countries/ke>

¹²¹ »[Gradnja zelenega gospodarstva: trendi in priložnosti za zeleno podjetništvo v Keniji](#) Pridobljeno iz:

<https://andeglobal.org/publication/green-entrepreneurship-in-kenya/>

¹²² Pridobljeno iz: <https://www.businessdailyafrica.com/bd/corporate/marketplace/kenyan-sme-to-contribute-50pc-of-gdp-in-next-three-years--3836534>

¹²³ Kenya Industrial Research and Development Institute (KIRDI). Pridobljeno iz: <https://www.kirdi.go.ke/>



odkupnih cen za energijo iz obnovljivih virov (REFIT), Družba za razvoj geotermalne energije (GDC),¹²⁴ program zelenih mini omrežij¹²⁵ in program električne mobilnosti.¹²⁶ Kljub temu ostajajo izzivi, kot so omejitve financiranja, omejeno sodelovanje, vrzeli v spretnostih in zmogljivostih ter potreba po podpornem regulativnem okviru. Po drugi strani so priložnosti v inovacijskem ekosistemu države, javno-zasebnih partnerstvih,¹²⁷ prenosu in prilagajanju tehnologije in znanja,¹²⁸ pristopu krožnega gospodarstva¹²⁹ in podpori politike.

3.2.6 Ozelenitev gospodarstva s pomočjo partnerstev

Zelena delovna mesta, kot jih opredeljuje Mednarodna organizacija dela, so tista, ki prispevajo k ohranjanju, obnavljanju in izboljšanju kakovosti okolja z izboljšanjem učinkovitosti rabe energije, surovin in vode. Od novih zelenih podjetij se pričakuje, da bodo prispevala k varovanju in obnavljanju naravnega okolja ter zmanjšanju škode, ki mu je povzročena. Kenija je prepoznala pomen sprejemanja zelenih praks na področju znanj in spretnosti ter delovnih mest za spodbujanje trajnostnega razvoja in reševanje okoljskih izzivov ter izvaja različne pobude za spodbujanje sodelovanja med javnim in zasebnim sektorjem pri spodbujanju zelenih znanj in spretnosti ter ustvarjanju delovnih mest. Vlada tesno sodeluje s podjetji, industrijskimi združenji in izobraževalnimi ustanovami, da bi opredelila nastajajoče zelene sektorje in oblikovala programe usposabljanja, ki ustrezajo potrebam industrije. Cilj teh skupnih prizadevanj je spodbujati izmenjave znanja, mobilizacijo virov in razvoj zelenih tehnologij. Posebni primeri takšnih pobud vključujejo partnerstva med Kenijskim združenjem proizvajalcev (KAM)¹³⁰ in Ministrstvom za industrializacijo, trgovino in razvoj podjetij, Kenijsko zvezo zasebnega sektorja (KEPSA)¹³¹ in Ministrstvom za okolje in gozdarstvo ter pobudo za trajnostno energijo za vse (SEforALL).¹³²

Vzpostavljeno je bilo tudi sodelovanje med vlado in ustanovami za tehnično in poklicno izobraževanje in usposabljanje (TVET), da se zagotovi usklajenost programov usposabljanja s potrebami zelenega trga dela. Poleg tega partnerstva z

¹²⁴ Geothermal Development Company (GDC). Pridobljeno iz: <https://www.gdc.co.ke/>

¹²⁵ *Ground-mounted solar PV mini-grid project to connect 90,000 Kenyans to clean electricity for the first time*. Pridobljeno iz: <https://repp.energy/project/powerhive-mini-grid-kenya/>

¹²⁶ *The National Plan for the Development of Green Mobility*. Pridobljeno iz: <https://www.afrik21.africa/en/kenya-national-plan-for-electric-mobility-in-the-making-to-tackle-pollution/>

¹²⁷ *Kenya Green Economy Strategy and Implementation Plan (GESIP)*. (Kenya Ministry of Environment and Forestry). Pridobljeno iz: <http://www.environment.go.ke/>

¹²⁸ *Green Growth Knowledge Platform (GGKP)*. Pridobljeno iz: <https://www.greengrowthknowledge.org/>

¹²⁹ *Harnessing Technology in the Circular Economy for Climate Action in Africa*. Pridobljeno iz: https://www.ctc-n.org/sites/www.ctc-n.org/files/CTCN_Circular_Economy_Africa_Fin.pdf

¹³⁰ Kenya Association of Manufacturers (KAM). Pridobljeno iz: <https://kam.co.ke/>

¹³¹ *Kenya Private Sector Alliance (KEPSA)*. Pridobljeno iz: <https://www.kepsa.or.ke/>

¹³² Sustainable Energy for All (SEforALL) Initiative. Pridobljeno iz: <https://www.seforall.org/>



združenji za obnovljive vire energije, kot je Kenijsko združenje za obnovljive vire energije (KEREAA),¹³³ in pobude, kot sta Globalno vajeniško omrežje (GAN) Kenija¹³⁴ in Partnerstvo za spretnosti v uporabni znanosti, inženiringu in tehnologiji (PASET),¹³⁵ prispevajo k razvoju spretnosti in ustvarjanje delovnih mest v zelenih sektorjih.

Vendar pa obstajajo nekatere vrzeli in priložnosti, ki jih je treba odpraviti, da bi povečali učinkovitost teh pobud. Pomembna področja, na katera se je treba osredotočiti, so zagotavljanje vključenosti in doseganje marginaliziranih skupnosti in regij, izboljšanje usklajevanja in prilagajanja med deležniki, povečevanje obsega in ohranjanje učinka ter izvajanje zanesljivih okvirov za spremljanje in vrednotenje. Priložnosti obstajajo pri krepitvi ustreznosti usposabljanja za pridobivanje spretnosti, zagotavljanju ciljno usmerjene podpore MSP, izkoriščanju tehnologije in inovacij, krepitvi partnerstev in obravnavanju razlik med spoloma.¹³⁶

3.3 Nigerija

3.3.1 Družbeno-ekonomski kontekst

Nigerija je s približno 218,5 milijona prebivalcev najbolj naseljena država v Afriki in šesta največja država na svetu. Ocenjuje se, da se bo do leta 2050 to število podvojilo in doseglo približno 400 milijonov ljudi. V državi živi več kot 250 etničnih skupin z več kot 500 jeziki, približno 50 % Nigerijcev pa živi v mestih. Uradni jezik je angleščina, govorijo pa tudi številne avtohtone jezike. Prevladujoči sta religiji muslimanov in kristjanov, avtohtone religije pa so v manjšini.¹³⁷ Nigerija se sooča s številnimi perečimi okoljskimi izzivi, ki močno ogrožajo naravne vire, biotsko raznovrstnost in družbeno-ekonomsko stabilnost države. Zato je sprejetje okvira zelenega gospodarstva postalo ključnega pomena pri usmerjanju Nigerije v bolj trajnostno in odporno prihodnost. Poleg tega se Nigerija pri svojem razvoju in prizadevanjih za izboljšanje kakovosti življenja svojih državljanov sooča z različnimi izzivi. Obstaja potreba po spodbujanju hitre, trajnostne rasti, ki bo zadovoljila potrebe velikega števila prebivalcev, ter poskrbeti za ustrezno vključitev gospodarstva v svetovno gospodarstvo. Premagovanje revščine, boj proti korupciji, zadovoljevanje osnovnih potreb ljudi, neustrezna in neučinkovita infrastruktura, razvoj človeških virov

¹³³ Kenya Renewable Energy Association (KEREAA). Pridobljeno iz: <https://kerea.org/>

¹³⁴ Global Apprenticeship Network (GAN). Pridobljeno iz: <https://www.gan-global.org/>

¹³⁵ Partnership for skills in Applied Sciences, Engineering and Technology (PASET). Pridobljeno iz: <https://www.worldbank.org/en/programs/paset>

¹³⁶ Pridobljeno iz: [Building the Green Economy: Trends and Opportunities for Green Entrepreneurship \(Placeholder1\) in Kenya](#)

¹³⁷ Pridobljeno iz: https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Nigeria



in kapitala za trajnostno rast in enakost, trajnost okoljskih virov države v korist sedanjih in prihodnjih generacij so ključni družbeni izzivi.

Nigerijsko gospodarstvo je v zadnjih letih nenehno raslo, kar kaže na nov razvojni trend in je bistvenega pomena za strategijo družbeno-ekonomskega razvoja. Poleg tega je delovna sila v Nigeriji v obdobju "zlatega prebivalstva" s tradicijo trdega dela, preprostega življenja in sožitja z naravo.¹³⁸ Koncept zelene rasti se je pojavil po začetku svetovne gospodarske recesije leta 2008.¹³⁹ Ob soočanju z globalno krizo gospodarskih recesij in podnebnih sprememb so mednarodne organizacije in nacionalne vlade oblikovale politike za spodbujanje naložb v industrijske dejavnosti, ki zmanjšujejo škodljive vplive na okolju. Vzpostavitev teh panog lahko zagotovi gospodarsko rast z ustvarjanjem novih panog, trgov in s tem povezanih delovnih mest. Pobude za zeleno gospodarstvo obetajo tudi reševanje vprašanja brezposelnosti v Nigeriji, zlasti med mladimi. S spodbujanjem razvoja zelenih spretnosti in podjetništva lahko mladi pridobijo znanje in orodja za vključitev v trajnostne poslovne podvige. Takšni podvigi vključujejo področja, kot so namestitve in vzdrževanje obnovljivih virov energije, storitve ekološkega turizma, trajnostno ravnanje z odpadki in prakse zelene gradnje. Te priložnosti lahko opolnomočijo mlade, da postanejo aktivni udeleženci v zelenem gospodarstvu, kar prispeva k ustvarjanju delovnih mest in zmanjševanju revščine.

Vključevanje zelenih spretnosti v učni načrt poslovnega izobraževanja bo študente spodbudilo k ustanavljanju inovativnih, bolj zelenih industrij. Ta ugotovitev je v skladu s poročilom Svetovne banke (2012), ki trdi, da so zelena znanja in spretnosti ključnega pomena za ustvarjanje delovnih mest in olajšujejo oblikovanje nizkoogljičnega gospodarstva. Ugotovitve študije so pokazale, da so izobraževalci poslovnih vsebin zaznali, da so spretnosti ravnanja z odpadki in obnove bogastva ter spretnosti na področju podnebnih sprememb in ekološkega svetovanja v učnem načrtu poslovnega izobraževanja za ustvarjanje trajnostne družbe v Nigeriji zelo potrebne. Poleg tega je Oborah (2006) trdil, da zaposlitvene možnosti za diplomante poslovnega izobraževanja vključujejo svetovanje in podjetniške zaposlitve. Te spretnosti bodo diplomantom poslovnega izobraževanja omogočile učinkovito

¹³⁸ P.T. Tram, *Changing the way to develop: Opportunities and challenges* (2015) [Accessed at Vietnam Institute for Development Strategies: <http://dsi.mpi.gov.vn/21/570.htmlIGTF>]

¹³⁹ E.B. Barbier, *A new blueprint for a green economy* (London: Routledge, 2013).



delovanje v sedanjem visoko konkurenčnem okolju in močnih tržnih silah, da bodo poslovne težave spremenili v poslovne priložnosti.¹⁴⁰

3.3.2 Politika in regulativni okvir

Nigerija je prepoznala pomen politike in regulativnega okvira za podporo razvoju zelenega gospodarstva in reševanje okoljskih izzivov. Država je naredila pomembne korake za vzpostavitev ugodnega okolja za trajnostne prakse in prehod na nizkoogljično gospodarstvo. Zavezanost k zelenemu gospodarstvu se odraža v političnem okviru, vključno z Nigerijskim razvojnim načrtom (NDP) in Nacionalno določenimi prispevki (NDC), predloženimi v okviru Pariškega sporazuma. Ti dokumenti politike opisujejo vizijo in strateške cilje države za trajnostni razvoj ter postavljajo temelje za vključevanje načel zelenega gospodarstva v različne sektorje gospodarstva. Prehod v zeleno gospodarstvo zahteva usklajena prizadevanja več deležnikov ter sodelovanje med vlado, zasebnim sektorjem, organizacijami civilne družbe in izobraževalnimi ustanovami. Naložbe v raziskave in razvoj, prenos tehnologije, krepitev zmogljivosti in razvoj spretnosti so ključnega pomena, da se posamezniki in podjetja opremijo s potrebnim znanjem in orodji za sodelovanje v zelenem gospodarstvu in izkoriščanje njegovih prednosti.

NDP vsebuje tudi strateški načrt za trajnostni razvoj, s poudarkom na spodbujanju obnovljivih virov energije, trajnostnega kmetijstva, ravnanja z odpadki in ohranjanja naravnih virov. Postavlja temelje za vključevanje zelenih načel v nacionalne razvojne prednostne naloge. Nigerija se je zavezala k brezpogojnemu 20-odstotnemu zmanjšanju emisij z običajnim ravnanjem (Business as Usual - BAU) do leta 2030 in 45-odstotni pogojni zavezi, ki bi jo lahko dosegli s finančno pomočjo, prenosom tehnologije in krepitevjo zmogljivosti.

NDC opisujejo tudi zaveze Nigerije k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov in prilagajanju posledicam podnebnih sprememb ter poudarjajo cilje države za doseganje trajnostnega razvoja ob hkratnem soočanju s podnebnimi spremembami in poudarjajo potrebo po spodbujanju obnovljivih virov energije, energetske učinkovitosti, pogozdovanja, trajnostnega prometa in trajnostnih praks ravnanja z odpadki.

Poleg teh splošnih političnih okvirov je Nigerija uvedla posebne predpise in spodbude za spodbujanje uvajanja zelenih praks. Vlada je na primer uvedla Nacionalno politiko za obnovljive vire energije in energetske učinkovitost (NREEEP), da bi spodbudila

¹⁴⁰ J.I. Ezenwafor and O.N. Olaniyi, 'Ratings skills needed by business education graduates for entrepreneurial development in Southwest Nigeria', *International Journal of Entrepreneurial Development, Education and Science Research*, 4.1 (2016), pp.165-177.



uporabo obnovljivih virov energije in povečala energetska učinkovitost. Ta politika zagotavlja okvir za naložbe v projekte obnovljivih virov energije, določa cilje za uporabo obnovljivih virov energije in določa smernice za ukrepe za energetska učinkovitost. Poleg tega je Nacionalna agencija za izvajanje okoljskih standardov in predpisov (NESREA) odgovorna za izvajanje okoljskih predpisov in spodbujanje trajnostnih praks v različnih sektorjih. NESREA zagotavlja skladnost z okoljskimi standardi, praksami ravnanja z odpadki in ukrepi za nadzor onesnaževanja, da se zaščitita okolje in javno zdravje.

Vlada je uvedla tudi davčne spodbude in finančne mehanizme v podporo zelenemu gospodarstvu. Ti vključujejo davčne olajšave, nepovratna sredstva in ugodna posojila za podjetja, ki se ukvarjajo s projekti obnovljivih virov energije, energetska učinkovitimi tehnologijami in praksami trajnostnega kmetijstva. Cilj teh spodbud je spodbuditi naložbe, pospeševati inovacije in spodbujati uvajanje zelenih praks. Na splošno nigerijska politika in regulativni okvir za zeleno gospodarstvo kažeta na zavezanost vlade trajnostnemu razvoju ter reševanju okoljskih izzivov in bosta Nigeriji omogočila ustvarjanje ugodnega okolja, ki bo spodbujalo rast zelene industrije, sprejemanje trajnostnih praks in doseganje ciljev zelenega gospodarstva.

3.3.3 Pomen MSP za gospodarstvo

Mala in srednja podjetja (MSP) igrajo ključno vlogo v nigerijskem gospodarstvu in prispevajo k zaposlovanju, družbenemu in industrijskemu razvoju ter tvorijo osnovo, na kateri so zgrajene velike poslovne organizacije.¹⁴¹

MSP so se izkazala za glavno orodje razvitih držav za doseganje družbeno-ekonomskega razvoja. V razvitih državah so MSP priznana kot glavno gonilo rasti in razvoja, saj pomembno prispevajo h gospodarski rasti in razvoju. Spodbujajo tudi domače vire rasti in krepijo infrastrukturo za pospešeno gospodarsko rast in razvoj.¹⁴²

MSP imajo v Nigeriji tudi pomembno razvojno vlogo, saj imajo krajšo dobo razvoja in zato hitreje prinašajo donosnost naložb.¹⁴³ Zaposlujejo velik del delovne sile v državi, zlasti v sektorjih, kot so proizvodnja, maloprodaja in storitve. Prilagodljivost in agilnost MSP omogočata hitro ustvarjanje delovnih mest, kar je bistvenega pomena za zmanjšanje stopnje brezposelnosti in zagotavljanje možnosti preživetja za številne posameznike. Poleg tega jim širjenje MSP omogoča, da ustvarijo več zaposlitvenih

¹⁴¹ A.B.O. Onakoya, I.O. Fasanya and H.D. Abdulrahman, 'SMEs financing and economic growth in Nigeria', *European Journal of Business and Management*, 5.4 (2013), pp.130-136.

¹⁴² C.O. Olaoye, A.Q. Adedeji and R.A. Ayeni-Agbaje, R. A. 'Commercial bank lending to small and medium scale enterprises and Nigerian economy', *Journal of Accounting, Business and Financial Research*, 4.2 (2018), pp.49-55.

¹⁴³ M. Yewande, *The role of government in the development of small and medium scale enterprise in an economy*, (1991). Pridobljeno iz: www.yourarticlelibrary.com/society/nationaldevt



priložnosti kot velika podjetja, pogosto ustvarjajo dohodek za tri različne oblike gospodarstva in tako prispevajo k zmanjševanju revščine. Ta prispevek je viden v obliki plač, izplačanih zaposlenim, dobičkov, ki jih ustvarijo podjetniki, ter davkov in drugih zakonskih dajatev, ki jih je treba plačati vladi, s čimer se spodbuja in krepi nigerijsko gospodarstvo. Čeprav mala in srednje velika podjetja morda ne ustvarijo toliko dohodka kot velike korporacije, so ključni sestavni del lokalnih skupnosti in pomembno prispevajo k njihovi moči in rasti.¹⁴⁴

Poleg tega je vloga MSP pri razvoju nigerijskega gospodarstva podjetjem omogočila, da so manj odvisna od uvoženega blaga ali materialov, saj so pogosto odvisna od lokalno izdelanih strojev in lokalnih surovin kot vložkov. Po Oshagbeniusu (1985) je bila neodvisnost gospodarstva od uvoženih surovin koristna za devizne prihodke in težave s plačilno bilanco.¹⁴⁵ MSP so pomembno vplivala tudi na podjetništvo in inovativnost. Aginah et al (2013) trdijo, da mala in srednje velika podjetja spodbujajo samozaposlitev številnih mladih, tako na podeželju kot v mestih, in da je duh uspešnega podjetništva prevzel misli Nigerijcev, ki verjamejo vase in v cilj samostojne zaposlitve, namesto da bi se zanašali na državne službe.¹⁴⁶ Tako mala in srednja podjetja običajno pritegnejo talente, ki izumljajo nove izdelke ali izvajajo nove rešitve za obstoječe zamisli.

3.3.4 Razvoj podjetniških spretnosti

Razvoj podjetniških spretnosti je ključnega pomena za spodbujanje gospodarske rasti, inovacij in ustvarjanje delovnih mest v Nigeriji. Ob zavedanju pomena podjetništva je bilo v državi izvedenih več pobud in¹⁴⁷ programov za spodbujanje in krepitev podjetniških spretnosti. Ena od pomembnih pobud je ustanovitev centrov in institucij za razvoj podjetništva po vsej Nigeriji. Ti centri ponujajo programe usposabljanja, delavnice in mentorstvo ambicioznim podjetnikom, ter jih opremijo z osnovnimi znanji, kot so poslovno načrtovanje, finančno upravljanje, trženje in usposabljanje za vodenje.

Poleg formalnih izobraževalnih ustanov so vladne agencije, neprofitne organizacije in subjekti zasebnega sektorja začeli izvajati programe za podporo podjetništvu. Ti

¹⁴⁴ M.A. Ugiagbe, N.C. Nwaogwugwu and R. Obuseh, *Entrepreneurship: concept of small business management*, (Owerri: Favoured House Concept, 2008).

¹⁴⁵ J. Oshagbenius, *The impact of small and medium scale enterprises in Nigeria economy*, Abraka: National Youth Service Corps (NYSC) College of Education, (1985).

¹⁴⁶ C. Aginah, B. Oguguo and E. Nwokocha, *Essentials of entrepreneurship development in Nigeria*, (Owerri: Great Stars Publishers, 2013).

¹⁴⁷ T. Olawande and S. Yusuf, 'Green Skills and Sustainable Entrepreneurship in Nigeria', *Nigerian Journal of Technological Development*, 17.2 (2020), 91-97.



programi podjetnikom zagotavljajo financiranje, tehnično pomoč ter dostop do omrežij in trgov, da lahko začnejo in razvijajo svoja podjetja. Poleg tega je nigerijska vlada uvedla politike in okvire, ki spodbujajo podjetništvo, kot so davčne spodbude za mala podjetja, poenostavljeni postopki registracije podjetij in ustanovitve skladov za razvoj podjetništva. Ta prizadevanja dopolnjujejo podjetniška tekmovanja, startup inkubatorji in inovacijska središča v večjih mestih, ki spodbujajo kulturo podjetništva in mlade, da uresničujejo svoje poslovne zamisli. Na splošno je razvoj podjetniških spretnosti v Nigeriji bistvenega pomena za ustvarjanje živahnega in trajnostnega gospodarstva. Z vlaganjem v podjetniško izobraževanje, mentorstvo in podpirne sisteme lahko Nigerija sprosti potencial svojih mladih ter spodbuja gospodarski razvoj z inovacijami in ustvarjanjem delovnih mest.

3.3.5 Ozelenitev nigerijskega gospodarstva

V poročilu UNEP je zeleno gospodarstvo opredeljeno kot »gospodarstvo, ki omogoča večjo blaginjo ljudi in socialno pravičnost, hkrati pa znatno zmanjšuje okoljska tveganja in ekološka pomanjkanja«. Zeleno gospodarstvo krepijo trije glavni stebri: (1) nizkoogljična tehnologija, (2) učinkovita raba virov in (3) socialno vključujoča rast. Takšen okvir je še posebej pomemben za Nigerijo, ki kot gosto naseljena in z viri bogata država zaveda, da mora sprejeti načela zelenega gospodarstva, da bi spodbudila trajnostno rast, ublažila posledice podnebnih sprememb ter dosegla dolgoročno okoljsko in družbeno blaginjo. Velika revščina sredi obilja in obsežna degradacija okolja po Nigeriji sta v mnogih pogledih povezani z veliko odvisnostjo od izkoriščanja naravnih virov na neučinkovite načine za preživljanje, kar krepí krog nerazvitosti.

Prehod na okvir zelenega gospodarstva bi zato Nigeriji lahko zagotovil izjemne priložnosti za izkoriščanje njenih bogatih naravnih virov. Vendar pa bo morala nigerijska vlada za doseg koristi zelenega gospodarstva vzpostaviti institucionalni okvir, v katerem bo ključnega pomena delujoč in dinamičen nacionalni svet za trajnostni razvoj (National Council of Sustainable Development - NCSD). Za nemoten in uspešen prehod na zeleno gospodarstvo mora Nigerija v celoti izkoristiti tudi poročilo Enote za trgovinsko politiko in načrtovanje UNEP. To poročilo je ključni del projekta Zeleno gospodarstvo in trgovinske priložnosti (GE–TOP) in navaja vrsto priložnosti, ki izhajajo iz prehoda, in sicer trgovino z okoljskim blagom in storitvami, standarde in certificiranje ter ozelenitev globalnih dobavnih verig.¹⁴⁸ V poročilu je predstavljena tudi obsežna sektorska analiza. K potrebi po okolju prijaznejših izdelkih

¹⁴⁸ Pridobljeno s <http://www.iiste.org>



in postopkih prispevajo vedno večje priložnosti za tržno zaželenost in dodano vrednost. Trajnostne kmetijske metode lahko povečajo produktivnost, prav tako pa se bo povečal trg za trgovino med podjetji na področju preverjanja in certificiranja proizvodnih metod in blaga.

Poleg tega zelena energija predstavlja rastočo in potencialno veliko industrijo, nastajajoča gospodarstva pa postajajo pomembni akterji v trgovini z okoljskim blagom in storitvami. Poročilo opredeljuje naslednjih pet spodbudnih pogojev: strateške naložbe v gospodarsko infrastrukturo in poraba, ciljno usmerjeni izobraževalni programi, tehnična pomoč in dostop do trajnostnega; trži instrumenti, pri katerih je treba preoblikovati subvencije za netrajnostne izdelke ter v cenovno politiko vključiti okoljske in družbene stroške; izboljšanje nacionalnih regulativnih okvirov, preglednosti in odgovornosti; mednarodni okviri, potrebni za prenos in razširjanje tehnoloških znanj ter spretnosti in virov ter krepitev dialoga in zmogljivosti s podpiranjem trgovinskih priložnosti, ki se pojavljajo.¹⁴⁹

3.3.6 Razvoj vključujočih spretnosti, povezanih z raznolikostjo, delovnim okoljem

Razvoj vključujočih spretnosti, povezanih z raznolikostjo v delovnem okolju, je za Nigerijo izrednega pomena. Nigerija ima zaradi raznolikega prebivalstva, ki vključuje različne narodnosti, vere, jezike in kulturna okolja, veliko koristi od vključujočih praks, ki sprejemajo raznolikost ter ustvarjajo pravično in harmonično delovno okolje. Razvoj vključujočih spretnosti vključuje negovanje odnosov, znanja in vedenja, ki spodbujajo spoštovanje, empatijo in razumevanje do posameznikov iz različnih okolij. Z razvijanjem vključujočih spretnosti lahko organizacije v Nigeriji izkoristijo različne perspektive, talente in izkušnje svoje delovne sile, kar vodi k večji ustvarjalnosti, inovativnosti in produktivnosti. Spodbujanje razvoja vključujočih spretnosti vključuje več ključnih vidikov: prvič, organizacije morajo spodbujati ozaveščenost in razumevanje raznolikosti in njene vrednosti. To zavedanje je mogoče doseči s programi usposabljanja o raznolikosti, delavnicami in kampanjami ozaveščanja, ki zaposlene izobražujejo o različnih kulturah, prepričanjih in perspektivah. Takšne pobude lahko pomagajo razbiti stereotipe, pristranskosti in predsodke ter ustvariti bolj vključujoče delovno okolje. Drugič, učinkovita komunikacija in medosebne spretnosti so bistvenega pomena za spodbujanje vključevanja. Spodbujanje odprtega dialoga, aktivnega poslušanja in konstruktivnih povratnih informacij lahko olajša razumevanje in sodelovanje med različnimi člani ekipe. Razvijanje medkulturnih komunikacijskih spretnosti in spodbujanje empatije lahko premostita

¹⁴⁹ *Journal of Resources Development and Management*, 11 (2015).



kulturne razlike in okrepi odnose na delovnem mestu. Tretjič, vodstvo ima ključno vlogo pri spodbujanju razvoja vključujočih spretnosti. Vodje in nadzorniki morajo biti vzorniki, tako da se sami vedejo vključujoče, spoštujejo različnost in zagotavljajo enake možnosti za vse zaposlene. Vključujoče vodenje vključuje opolnomočenje in vključevanje zaposlenih, vrednotenje njihovih prispevkov ter spodbujanje okolja psihološke varnosti, v katerem se spodbujajo in spoštujejo različne perspektive. Nazadnje morajo organizacije vzpostaviti politike in prakse, ki spodbujajo raznolikost in vključenost. Takšne prakse vključujejo poštene postopke zaposlovanja in napredovanja, politike človeških virov, ki upoštevajo raznolikost, ter podporo usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja ter dobrega počutja zaposlenih. K vključevanju lahko prispeva tudi oblikovanje skupin sorodnikov, mrež virov zaposlenih in mentorskih programov, saj zagotavljajo podporo in krepijo občutek pripadnosti za manj zastopane skupine.

Razvijanje vključujočih spretnosti, povezanih z raznolikostjo v delovnem okolju, ne spodbuja le družbene pravičnosti, temveč prinaša tudi oprijemljive poslovne koristi. Z izkoriščanjem moči raznolikosti lahko organizacije v Nigeriji izkoristijo širši nabor talentov, izboljšajo procese odločanja, povečajo zadovoljstvo strank in bolje služijo različnim trgom.

Skratka, razvoj vključujočih spretnosti, povezanih z raznolikostjo, je bistvenega pomena za ustvarjanje harmoničnega in produktivnega delovnega okolja v Nigeriji. S sprejemanjem raznolikosti, spodbujanjem vključujočega vedenja in spodbujanjem pravičnih praks lahko organizacije sprostijo celoten potencial svoje delovne sile in prispevajo k bolj vključujoči in uspešni družbi.



4. poglavje: Metodologija

Naše osnovne predpostavke o podnebnih spremembah in zelenem gospodarstvu vplivajo na naš način razmišljanja in na to, kako ustvarjamo znanje o teh vprašanih. Nekatere od teh predpostavk se nanašajo na vlogo podjetniškega izobraževanja, MSP ter ustanov za izobraževanje in usposabljanje pri pravičnem prehodu v zeleno družbo. Kot že omenjeno, je bila ta raziskovalna študija osredotočena predvsem na zelene podjetniške spretnosti TVET za MSP s posebnim poudarkom na problemu povpraševanja po spretnostih za zeleno gospodarstvo v treh državah SSA. Namen študije je bil izvesti regionalno študijo v Južni Afriki, Keniji in Nigeriji o povpraševanju MSP po znanjih in spretnostih za zeleno družbo s ciljem prepoznati bistvena znanja in spretnosti v teh državah, ki bodo podpirala inovacije, oblikovalsko razmišljanje in ozelenitev v MSP. Ker je bila analiza omejena na ustanove TVET in sektor MSP v teh treh državah, je smiselno, da se raziskovalni fokus umesti v širši kontekst.

Podnebne spremembe imajo številne negativne učinke na zemeljske vire. Za ublažitev teh škodljivih učinkov sta potrebna odgovornejša raba virov in nizke emisije ogljika. Zeleno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika, učinkovito rabo virov in večjo socialno vključenostjo je najboljši način za doseganje bolj trajnostnega razvoja. Vendar potrebni viri in spretnosti za zeleni prehod niso takoj na voljo, zato je potreben odziven in ustrezen razvoj znanj in spretnosti ter pravičnejša prerazporeditev virov. Razvoj znanj in spretnosti ter krepitev zmogljivosti morata okrepiti bolj zeleno in vključujočo družbo. Poleg tega morajo biti družbene razsežnosti revščine, neenakosti, vključenosti in brezposelnosti ključni del pravičnega prehoda.

Vloga MSP v svetovnem gospodarstvu je pomembna in splošno priznana. Še pomembnejša pa je vloga, ki jo lahko imajo MSP pri blaženju gospodarskih, okoljskih in socialnih vprašanj. Kot že omenjeno, se za podporo MSP uporablja več orodij in virov, in sicer podjetniška inkubacija in pospeševanje ter razvoj spretnosti in usposabljanje. Podobno kot podjetniška inkubacija pomaga spodbujati in razvijati podjetništvo in gospodarski razvoj, tako tudi usposabljanje na področju znanj in spretnosti. Glede na pomen sektorja MSP je razvoj zelenih podjetniških znanj in spretnosti med MSP izrednega pomena. Za uspeh v tem raznolikem in medsebojno povezanem, zapletenem svetu potrebujejo mladi in sektor MSP ustrezen nabor znanj in spretnosti. Spreminjajoča se narava dela, poslovanja in načina življenja zahteva nova znanja in spretnosti za obvladovanje kompleksnosti in negotovosti. Vizija WorldSkills 2025 je opredelila tri strateške cilje: gojiti ambicije in priložnosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju za mlade, delodajalce in družbo; izboljšati kakovost ponudbe poklicnega izobraževanja in usposabljanja z močnejšo povezavo s trgom dela, delodajalci in gospodarstvi; ter pomagati pri izgradnji organizacijske zmogljivosti WorldSkills in globalne konkurenčnosti njegovih članov s pomočjo



spretnosti. Znanja in spretnosti za 21. stoletje imajo osrednjo vlogo tudi pri podpori podjetjem, ne glede na sektor ali velikost, pri njihovem gospodarskem okrevanju in prihodnji konkurenčnosti. Izobraževalne ustanove, kot so ustanove za poklicno tehniško izobraževanje in usposabljanje, so tako tudi katalizator pri spodbujanju in uveljavljanju zelenih podjetniških spretnosti v MSP.

Ker je bil cilj prepoznati bistvena znanja in spretnosti v treh državah podsaharske Afrike za podporo inovacijam, oblikovalskemu razmišljanju in okolju prijaznejšim MSP, je bilo splošno raziskovalno vprašanje naslednje:

Kakšna je narava in obseg povpraševanja MSP v državah SSA po spretnostih za bolj zeleno družbo?

Primarni raziskovalni cilji so bili:

- (i) opredeliti bistvena zelena znanja za MSP,
- (ii) opredeliti zelene podjetniške spretnosti.

Sekundarni cilji so bili:

- (iii) analizirati dejavnike, ki vplivajo na zeleno gospodarstvo,
- (iv) analizirati ovire za razvoj zelenih spretnosti,
- (v) oceniti odzivnost in pripravljenost sistema TVET na področju zelenih spretnosti za razvoj MSP.

Prvo primarno raziskovalno vprašanje se je torej glasilo: **Katera so bistvena zelena znanja in spretnosti za MSP?**

Vprašalnik je vseboval vrsto vprašanj, povezanih z veščinami 21. stoletja z vidika njihovega pomena za zeleno gospodarstvo. Opredeljenih je bilo dvanajst spretnosti, ki so bile razvrščene glede na temeljne in kontekstualne spretnosti: pomen in ustreznost področij znanja v zelenem gospodarstvu; opredelitev zelenih spretnosti; indeks zelenih splošnih spretnosti, sestavljen iz skupin delovnih nalog in zelenih poklicev; šest ključnih spretnosti za zeleno gospodarstvo in dve ključni komponenti zelenih spretnosti; prednostne spretnosti, po katerih povprašuje prihodnje gospodarstvo. Vprašalnik je omogočil tudi samooceno znanja in strokovnosti o zelenih veščinah.

Drugo primarno raziskovalno vprašanje se je glasilo: **Katera zelena podjetniška znanja in spretnosti potrebujejo MSP?**

V vprašalniku so morali anketiranci oceniti pomen podjetniških veščin za zeleno gospodarstvo, najpomembnejše veščine leta 2025 in njihov pomen za MSP v zelenem gospodarstvu ter podati samooceno z motivacijo treh najpomembnejših veščin..



Študija je vključevala dve metodi zbiranja podatkov, in sicer sekundarno raziskavo obstoječih študij in primarno terensko raziskavo. Najprej je bil v vsaki državi opravljen pregled literature o zelenem gospodarstvu, zeleni družbi, izobraževanju in podjetništvu. Temu pregledu je sledila namizna raziskava in sekundarna analiza obstoječe literature o zelenih podjetniških veščinah v poklicnem izobraževanju in usposabljanju v vsaki državi s pomočjo iskanja podatkov na internetu, poročil in publikacij, časopisov in drugih virov informacij. Poročilo je bilo strukturirano tako, da prikazuje ključne značilnosti v vsaki državi glede na družbeno-ekonomski kontekst, politični in regulativni okvir, sektor MSP, razvoj podjetniških spretnosti, ozelenitev gospodarstva, razvoj zelenih znanj in spretnosti ter posebne okoljske pobude. Vsaka država je opredelila specifično pomanjkanje spretnosti za rastoča MSP. Zato je bil pred terensko raziskavo opravljen pregled obstoječih raziskav ter akademskih podatkov v sodelovanju z univerzami, ustanovami poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter podjetji.

Kvantitativna raziskava vključuje analizo statističnih podatkov za opis in sklepanje o pomenih, ki so podlaga podatkov. Gre za računski postopek, ki uporablja deduktivno logiko od postavitve hipoteze do njenega sprejetja ali ovržbe.¹⁵⁰ Poudarek je na kvantifikaciji konstruktov z dodeljevanjem številke zaznani kakovosti stvari in povezovanjem konstruktov z opazovalnimi meritvami prek operativnih definicij.¹⁵¹ Kot ustrezen instrument za to vrsto raziskave je bil anketirancem razdeljen strukturiran elektronski vprašalnik, s katerim smo na standardiziran način pridobili njihove odgovore. Z deduktivno analizo teh odgovorov je bil cilj uporabiti te kvantitativne podatke za preverjanje teorij, ki izhajajo iz literature. Kvantitativnim raziskavam se pogosto očita, da ne morejo odkriti pomenov družbenega delovanja, saj navidezno ne upoštevajo vloge zavesti, vrednot in ciljev pri družbenem delovanju. Pogosto velja, da je preveč znanstveno toga in preveč osredotočena na statistiko. Ker pa je bil namen tega vidika študije oceniti znane dejavnike, se je kvantitativni pristop zdel koristen.

MSP in TVET ustanove so bile anketirane s pomočjo strukturiranega vprašalnika na Googlovih obrazcih, ki ga je pripravil SADRAT in ga posredoval partnerjem PRIZMA, EKS, Eduforma ter projektnim partnerjem iz Kenije in Nigerije, ki so posredovali povratne informacije in jih po nekaj ponovitvah odobrili za razširjanje. Za pridobitev zanesljivih podatkov je bil merilni instrument sestavljen iz vrste vprašanj Likertove lestvice. Vprašalnik so kritično pregledali strokovnjaki, ki so poznali naravo in obseg

¹⁵⁰ P.D. Leedy, *Practical Research: Planning and Design*, 5th edn (New York: Macmillan Publishing Company, 1993).

¹⁵¹ E. Babbie and J. Mouton, *The practice of social research*, (Cape Town: Oxford University Press, 2001).



študije ter načela oblikovanja vprašanj. Poleg tega je bilo standardizirano besedilo vprašalnika pomembno za zagotavljanje doslednosti ter natančnejših in iskrenejših odgovorov. Vsaka partnerska država je vprašalnike in povezave razposlala malim in srednje velikim podjetjem ter ustanovam TVET. Za namene tega raziskovalnega projekta je bilo potrebnih skupno 50 izpolnjenih vprašalnikov, vendar je bilo zaradi nizke stopnje odzivnosti, ki je običajno povezana s spletnimi raziskavami, razdeljeno večje število.

Glede na velikost posamezne države in njenega sektorja MSP ter število projektnih partnerjev so se izvedbeni partnerji dogovorili o naslednjih zahtevah:

- 10 vprašalnikov, ki jih mora izpolniti Južna Afrika (SADRAT),
- 10 vprašalnikov, ki jih mora izpolniti Kenija (Ustadi),
- 30 vprašalnikov, ki jih mora izpolniti Nigerija (Egunec Foundation, Yadaversity, Center for Digital Skill Acquisition for Women and Youth in Africa).

Merila za MSP so bila določena na podlagi literature. Za sodelovanje v raziskavi je bil naprošen Inštitut za mala podjetja v Južni Afriki (SBI). SBI je organizacija poslovnih zbornic in zastopa 79 zbornic na nacionalni ravni. Inštitut je največja organizacija za MSP v Južni Afriki in je 81 let stara neprofitna organizacija ter član Business Unity South Africa (BUSA), največjega organa za organizirano poslovanje v Južni Afriki. Inštitut je bil ustanovljen za spodbujanje gospodarskih in poslovnih interesov zborničnih organizacij Južne Afrike in tisočih MSP v širšem gospodarstvu ter se zavzema za trajnostno, tržno usmerjeno ustvarjanje delovnih mest, vključujočo gospodarsko rast, preoblikovanje in etično vodenje.

Po reviziji, ki je bila opravljena pred dvema letoma, je v SBI skupaj včlanjenih več kot 100 000 MSP. Čeprav se z MSP ukvarja več drugih organizacij, je SBI ena od najpomembnejših organizacij, ki podpirajo MSP v Južni Afriki in obstaja z namenom pozitivno vplivati na okolje za MSP v Južni Afriki. Zagotavlja velik glas malim podjetjem in ponuja nefinančno podporo malim podjetjem, vključno z usposabljanjem, mentorstvom in dostopom do trga. Druge organizacije, ki podpirajo MSP v Južni Afriki, so še Nacionalni sklad za opolnomočenje (NEF), Korporacija za industrijski razvoj (IDC), Business Partners Limited in Južnoafriški inštitut za podjetništvo (SAIE).

Merila za izbor udeležencev te študije so bila sledeča:

- registriran član SBI,
- opredeljen kot malo ali srednje veliko podjetje,
- neodvisna/zasebna last in nadzor,
- letni promet:





- srednje velika podjetja: manjši ali enak 35 milijonov ZAR,
majhna podjetja: manjši ali enak 17 milijonov ZAR,
- število zaposlenih:
srednje velika podjetja: 51- 250,
majhna podjetja: 11- 50.

Merila letnega prometa in števila zaposlenih so temeljila na nacionalnih merilih, ki jih je Ministrstvo za mala podjetja objavilo v Uradnem listu leta 2019. Skupno je bilo članom SBI v vseh večjih provincah SA in nekaterih manjših provincah razdeljenih 180 vprašalnikov. Za raziskavo je bilo identificiranih skupno 91 MSP, ki so izpolnjevala merila, povezava do vprašalnika pa je bila geografsko razširjena na naslednji način: Gauteng 52, Western Cape 15, druge province 24.

Vprašalniki so bili razdeljeni tudi Ahi, manjši organizirani zbornici za mala podjetja. Ahi že več kot 75 let sodeluje z malimi podjetji in podjetniki. Kot organizacija, ki zastopa zbornice malih podjetij, Ahi večinoma deluje v Western Cape.

V SA je 52 višjih šol TVET in vse so bile povabljene k sodelovanju. Vprašalnik je bil posredovan vodji ali ravnatelju vsake šole TVET po vsej državi. Južnoafriške javne šole za TVET imajo več kot 700 000 učencev, njihova priljubljenost in število učencev pa se še naprej povečujeta. Ministrstvo za visokošolsko izobraževanje in usposabljanje je te šole odobrilo in jih nadzoruje. Te šole se osredotočajo na poklicno in strokovno izobraževanje ter usposabljanje s ciljem pripraviti študente za praktično delo v kvalificiranih poklicih. Za razliko od univerz, ki zahtevajo diplomo dodiplomskega študija, lahko na višjih šolah TVET študirajo učenci, ki so končali 9., 10., 11. ali 12. razred. Nekateri fakultete imajo na izbiro do 300 različnih tečajev. Med njimi so na primer Nacionalni certifikat (poklicni), NATED, Poročilo 191, NQF Full Time in Learnerships.

V strukturiranem vprašalniku so morali anketiranci opisati svoje zaznavanje ponudbe in povpraševanja po znanju in spretnostih. Vprašalnik je izpolnilo 64 anketirancev, med katerimi so bili predstavniki TVET in MSP iz treh držav SSA. Čeprav je bila stopnja odziva nizka, lahko domnevamo, da neudeležba ni bila sistematična in ni predstavljala vzorca, ki bi povzročil pristranskost rezultatov. Zdi se, da je glavni razlog za nesodelovanje preobilica anket. Majhna odzivnost je bila omejitve študije, zato se predlaga, da se izvede še ena podobna študija.

Izvajalski partnerji so se strinjali s statistično analizo podatkov na regionalni ravni s konsolidiranim poročilom za regijo SSA. Statistični opis zaznav anketirancev glede povpraševanja po znanjih in spretnostih je vključeval zbiranje, pregledovanje, analiziranje in predstavitev numeričnih podatkov. Naročnik statističnih storitev je bil SADRAT. Za statistika je bil imenovan zaslužni profesor, ki je bil pooblaščen za



izvedbo analize podatkov. Podatki so bili iz spletnih vprašalnikov uvoženi v preglednico Excel in nato v program IBM SPSS, ki je bil uporabljen za njihovo analizo. Odgovori na vprašanja, zastavljena anketirancem, so bili kodirani s številkami od 1 do 7 na naslednji lestvici: zelo nepomembno (sploh se ne strinjam) = 1, nepomembno (ne strinjam se) = 2, nekoliko nepomembno (do neke mere se ne strinjam) = 3, nevtralno (niti se ne strinjam niti strinjam) = 4, nekoliko pomembno (do neke mere se strinjam) = 5, pomembno (se strinjam) = 6 in zelo pomembno (popolnoma se strinjam) = 7.

Kodiranje podatkov je omogočilo enostavno izluščiti pomen in bistvo podanih odgovorov. To je raziskovalcu omogočilo kategorizacijo in povzetek podatkov za odgovor na raziskovalna vprašanja. Podatkovna poročila so bila urejena in organizirana v skladu z raziskovalnimi vprašanji, ki so bila sestavljena iz niza vprašanj, namenjenih zagotavljanju ustreznih informacij. Podatki za vsako državo in združeno poročilo so bili preverjeni glede točnosti in popolnosti. Razen dveh manjših popravkov so bili podatki ocenjeni kot točni in celoviti. Pregled štirih poročil o podatkih je opravil tudi neodvisni zaslužni profesor, ki ni odkril nobenih napak. Raziskovalec je ugotovil, da so podatki skladni z raziskovalnimi vprašanji in cilji.

Kot je bilo omenjeno, je bil cilj študije pripraviti skupno poročilo o zelenih podjetniških spretnostih poklicnega izobraževanja in usposabljanja za razvoj MSP med izvajalskimi partnerji, v katerem bodo opredeljena bistvena znanja in spretnosti v treh preučevanih državah, ki bodo podpirale inovacije, oblikovalsko razmišljanje in ozelenitev v MSP. Vprašalnik je vseboval tudi del o demografskih podatkih za sodelujoče organizacije in anketne podatke v zvezi z bistvenimi zelenimi veščinami za razvoj MSP v zelenem gospodarstvu. Zajetih je bilo več ključnih postavk, vključno s podjetniškimi spretnostmi za zeleno gospodarstvo, ovirami za razvoj zelenih spretnosti, vlogo MSP in institucij TVET pri razvoju zelenega gospodarstva ter dejavniki in osrednjimi področji zelenega gospodarstva. Strukturiran instrument za zbiranje podatkov je raziskovalcu omogočil, da je povzel, analiziral in primerjal podatke vsake države.

Spletni vprašalniki so koristni za tovrstne raziskovalne projekte, pri katerih so anketiranci razporejeni po različnih geografskih območjih, saj gre za hitro in poceni metodo zbiranja podatkov. Anketiranci v raziskavi so ostali anonimni in so lahko vprašalnik izpolnili, ko jim je ustrezalo. Vsem anketirancem je bil po e-pošti poslan enak vprašalnik, standardizirano besedilo vprašalnika pa je zagotovilo doslednost, natančnejše in iskrenejše odgovore ter preprečevalo pristranskost anketiranja.

Podatki in informacije, zbrani s namiznimi in terenskimi raziskavami, so bili vključeni v regionalna poročila za vsako državo. SADRAT je pripravil smernice za pripravo poročila (strukturo, dolžino in obliko) in jih predložil partnerjem v potrditev.



Ta študija je bila izvedena v skladu z etičnimi smernicami držav, zlasti z etičnimi obveznostmi, določenimi v ustreznem strateškem dokumentu za etiko v raziskavah. Informirano soglasje je bilo obravnavano kot stalen proces vzpostavljanja in vzdrževanja zaupljivega in opolnomočenega odnosa med raziskovalcem in udeleženci raziskave.¹⁵² Izraz veljavnost (to je konstruktivna/konceptualna veljavnost, veljavnost vsebine, veljavnost meril in navidezna veljavnost) označuje zmožnost vprašalnikov, da merijo tisto, kar naj bi merili.¹⁵³ Za notranjo veljavnost so bili podatki zbrani v skladu z utemeljenim raziskovalnim načrtom, na podlagi katerega so bile opravljene veljavne interpretacije podatkov.

Na reprezentativnost je vplivalo majhno število vprašalnikov, potrebnih za namene projekta. Ugotovitev ni mogoče posplošiti in ni mogoče narediti pomembnih sklepov, ki bi omejevali zaključke študije. Vendar pa so trditve iz te študije uporabne za del populacije, ki je bil vzorčen v študiji, in lahko služijo kot koristna podlaga za nadaljnje študije. Da bi lahko ugotovitve uporabili, je potreben večji vzorec, in to je eno od priporočil.

¹⁵² J.M. Tauri, 'Research ethics, informed consent and the disempowerment of First Nation peoples', *Research Ethics*, 14.3 (2018), pp.1-14. doi:10.1177/1747016117739935

¹⁵³ M. Wallace and N. Sheldon, 'Business Research Ethics: Participant Observer Perspectives', *Journal of Business Ethics*, 128, (2015) pp. 267–277, [https://doi.org/10.1007/s10551-014-2102-2 185].



5. poglavje: Rezultati

Raziskovalna študija je bila predvsem osredotočena na zelene podjetniške spretnosti za MSP s posebnim poudarkom na problemu povpraševanja po spretnostih za zeleno gospodarstvo v državah SSA. Analiza je bila omejena na ustanove TVET in sektor MSP v teh državah. Raziskovalni problem je obsegal dve primarni raziskovalni vprašanji, in sicer:

- (i) Katera so bistvena zelena znanja in spretnosti za MSP?
- (ii) Katera zelena podjetniška znanja in spretnosti potrebujejo MSP?

Študija je vključevala tri sekundarna raziskovalna vprašanja:

- (iii) Kateri dejavniki vplivajo na zeleno gospodarstvo?
- (iv) Kakšne so ovire za razvoj zelenih znanj in spretnosti?
- (v) Kakšna je stopnja odzivnosti in pripravljenosti TVET na področju razvoja zelenih znanj in spretnosti za MSP?

S preučevanjem povpraševanja po znanjih in spretnostih v SSA za bolj zeleno družbo je ta študija pokazala, da so spretnosti 21.stoletja zelo pomembne za razvoj MSP v bolj zeleni družbi. Poleg tega je študija ugotovila, da je za razvoj spretnosti pomembnih več področij znanja zelenega gospodarstva. Poleg tega je bila oblikovana soglasna definicija podjetniških zelenih spretnosti. Prikaz povpraševanja po spretnostih je razkril več potreb po spretnostih, vrzeli v spretnostih in do neke mere tudi neusklajenost spretnosti. Tako je študija ugotovila pomanjkanje znanj in spretnosti v rastočih MSP. Vendar se razširjenost teh znanj in spretnosti med MSP v državah SSA precej razlikuje in študija je razkrila znatno potrebo po razvoju spretnosti za krepitev bolj zelene in vključujoče družbe. Tu navedene ugotovitve predstavljajo skupne rezultate za tri sodelujoče države. V tem poglavju so najprej predstavljene splošne informacije, ki jim sledijo ugotovitve v zvezi z raziskovalnimi vprašanji.

V prvem delu so predstavljeni splošni podatki o anketirancih in njihovih organizacijah. Kot je bilo že opisano, so bili podatki zbrani s pomočjo vprašalnika iz treh držav. Vprašalnik je izpolnilo štiriinšestdeset (64) organizacij iz treh držav: Južna Afrika (21), Kenija (10) in Nigerija (33). Med temi organizacijami je bilo največ (50,0 %) zasebnih organizacij, sledile so javne organizacije (37,5 %). Rezultati kažejo, da je glavna dejavnost večine organizacij izobraževanje, usposabljanje in razvoj (31,7 %), druge pa vključujejo: industrijo informacijske in komunikacijske tehnologije, informacijsko tehnologijo in svetovanje v zvezi z informacijsko tehnologijo (6,7 %), pomoč malim in neformalnim podjetjem z informacijami za rast in zakonodajo (5,0 %), preprodaja čistilnih sredstev, prodaja in storitve telefonov in prenosnikov (5,0 %). Velikost in



oblika sodelujočih organizacij sta bili analizirani tudi glede na zaposlene, promet in vpise.

Rezultati kažejo, da ima večina organizacij (37 %) od 1 do 20 zaposlenih (57,8 %), 20 organizacij ima več kot 80 zaposlenih (31,3 %), pet (5) pa od 21 do 40 zaposlenih (7,8 %). Večina organizacij (21) v vzorcu ima več kot 20 milijonov letnega prometa (32,8 %), sledi 18 organizacij z 1-5 milijoni (25,0 %) in 14 organizacij z do 1 milijona (21,9 %). Od 64 organizacij, ki so sodelovale v raziskavi, jih je le 34 (53,1 %) v svoje ustanove vpisalo študente. Rezultati kažejo, da je večina institucij (16) vpisala do 200 študentov (53,1 %), 12 institucij pa več kot 1.000 študentov (35,3 %). Vsi anketiranci so bili v sodelujočih organizacijah na visokih položajih, od generalnega direktorja in izvršnega direktorja do menedžerja in vodje oddelka. Poleg tega je imela večina anketirancev (22) dodiplomski naziv (34,4 %), 15 jih je imelo magisterij (23,4 %), 12 pa naziv z odliko (18,8 %), kar pomeni, da je bila večina anketirancev dobro izobražena.

5.1 Ključna zelena znanja in spretnosti za MSP

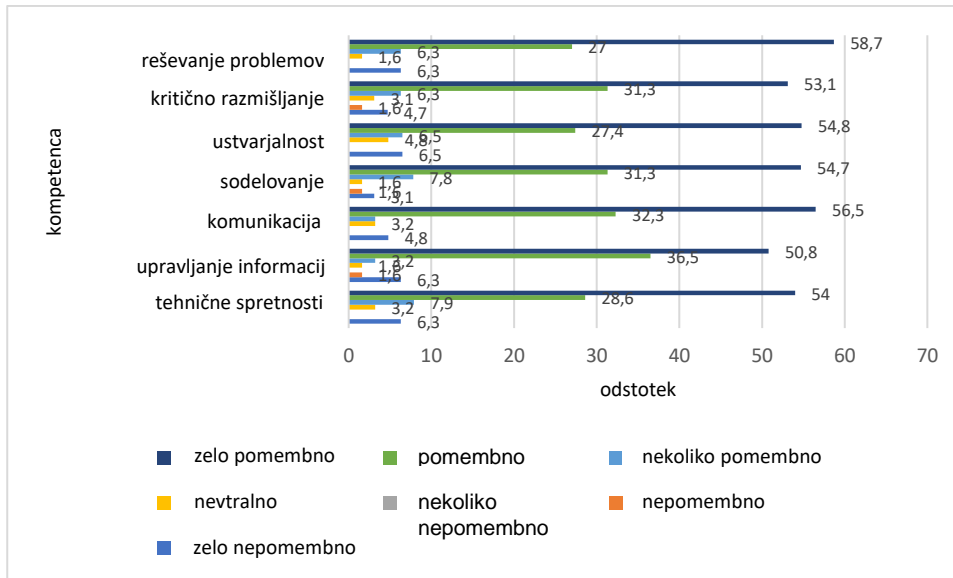
Priprava ljudi na sedanje in prihodnje potrebe zahteva razumevanje spretnosti, ki so potrebne v 21. stoletju. Ta znanja in spretnosti so bolj pomembna za sedanji gospodarski, družbeni in ekološki razvoj kot za industrijski proizvodni kompleks. Anketiranci so morali odgovoriti na vrsto vprašanj, povezanih z bistvenimi zelenimi spretnostmi za MSP. Kategorije vprašanj so bile naslednje:

- spretnosti 21. stoletja, temeljne in kontekstualne,
- področja znanja, ki so pomembna v zelenem gospodarstvu,
- opredelitev zelenih spretnosti,
- splošni indeks zelenih spretnosti,
- sestavine zelenih spretnosti,
- samoocenjevanje obvladovanja zelenih spretnosti,
- prednostne spretnosti za MSP v nastajajočem zelenem gospodarstvu.

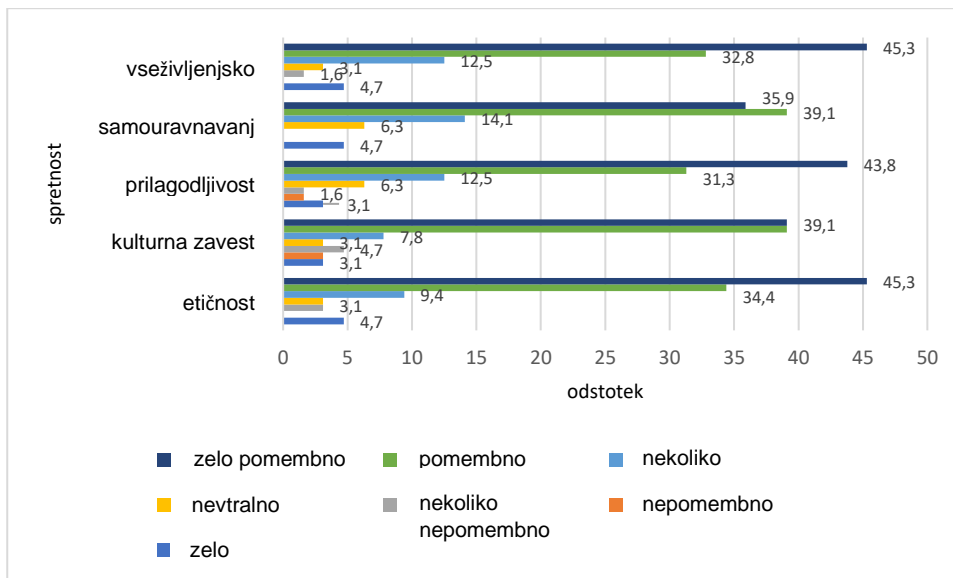
5.1.1 Kompetence 21. stoletja

Anketirance so prosili, naj vsako kompetenco ocenijo glede na pomen za zeleno gospodarstvo. Sliki 2a in 2b spodaj navajata ključne kompetence 21. stoletja in kontekstualne spretnosti, izbrane iz obsežne literature glede na pomen za zeleno gospodarstvo. Rezultati v veliki večini kažejo, da so anketiranci ocenili vse temeljne kompetence kot pomembne, in sicer od 55 od 62 anketirancev (54,8 % + 27,4 % + 6,5 % = 88,7 %) za ustvarjalnost, do 60 (54,7 % + 31,3 % + 7,8 % = 93,8 %) anketiranih za sodelovanje. Kompetence, ki so bile ocenjene kot zelo pomembne, so: reševanje

problemov (58,7 %) in komunikacija (56,5 %). Rezultati tudi kažejo, da so anketiranci vse kontekstualne spretnosti ocenili kot pomembne, in sicer od 55 (39,1%+39,1%+7,8%=86,0%) anketirancev za kulturno ozaveščenost do 58 (45,3%+32,8%+12,5%=90,6%) anketirancev za vseživljenjsko učenje.



Slika 2a: Kompetence 21. stoletja, kot so reševanje problemov, kritično mišljenje, ustvarjalnost, sodelovanje in komunikacija, so ključni gradniki oblikovalskega razmišljanja in inovativnosti.



Slika 2b: Kontekstualne spretnosti 21. stoletja

5.1.2 Področja znanja v zelenem gospodarstvu

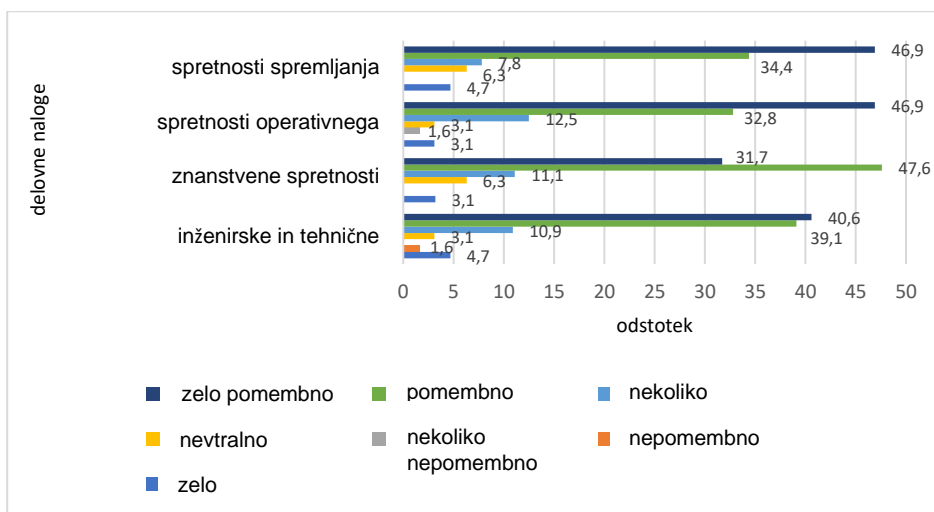
Pomembnost vsakega od področij znanja je bila ocenjena na 7-stopenjski Likertovi lestvici, od zelo nepomembnega do zelo pomembnega. Na splošno so anketiranci vsa področja znanja (okoljska odgovornost, ravnanje z odpadki, ohranjanje, recikliranje in obnovljivi viri energije) ocenili kot pomembna, od 54 (62,5%+17,2%+4,7%=84,4%) anketirancev za obnovljive vire energije do 56 (56,3%+25,0 %+6,3%=87,6%) anketirancev (za ravnanje z odpadki).

5.1.3 Opredelitev zelenih spretnosti

Anketirance smo vprašali, ali se strinjajo ali ne strinjajo z opredelitvijo zelenih spretnosti na 7-stopenjski Likertovi lestvici, od popolnoma se strinjam do popolnoma se ne strinjam. Te spretnosti so bile opredeljene kot "znanje, sposobnosti, vrednote in stališča, ki so potrebni za življenje v trajnostni in z viri gospodarni družbi, njen razvoj in podporo". Rezultati kažejo, da se skoraj vsi anketiranci (57) (45,3 %+39,1 %+4,7 % = 89,1 %) strinjajo z opredelitvijo.

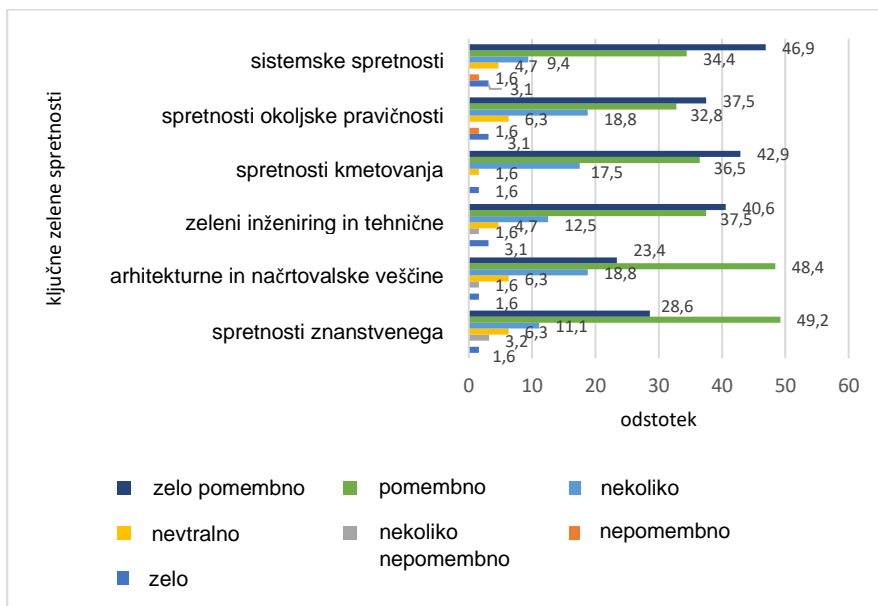
5.1.4 Splošni indeks zelenih spretnosti

Anketiranci so morali oceniti pomembnost štirih skupin delovnih nalog za zelene poklice, kot jih je opredelil Green General Skill index (indeks zelenih splošnih spretnosti). Ocena na 7-stopenjski Likertovi lestvici se je gibala od zelo nepomembno do zelo pomembno. Rezultati (glej sliko 3 spodaj) kažejo, da so anketiranci vse skupine delovnih nalog ocenili kot pomembne (od pomembne do zelo pomembne) s skupno pomembnostjo od 57 (46,9%+34,4%+7,8%=89,1%) anketirancev za spretnosti spremljanja do 59 (46,9%+32,8%+12,5%=92,2%) anketirancev za spretnosti operativnega vodenja.



Slika 3: Splošni indeks zelenih spretnosti (General green skills index)

Poleg tega slika 4 spodaj prikazuje odstotno porazdelitev ocene pomembnosti šestih (6) zelenih ključnih spretnosti za zeleno gospodarstvo. Ocena na 7-stopenjski Likertovi lestvici se je gibala od zelo nepomembno do zelo pomembno. Rezultati kažejo, da so anketiranci v veliki večini ocenili vse zelene ključne spretnosti kot pomembne, in sicer od 56 (28,6 % + 49,2 % + 11,1 % = 88,9 %) za spretnosti znanstvenega raziskovanja, do 61 (42,9 % + 36,5 % + 17,5 % = 95,9 %) za spretnosti kmetovanja. Rezultati nakazujejo, da so našteje zelene ključne spretnosti pomembne.



Slika 4: Pomen zelenih spretnosti za zeleno gospodarstvo

5.1.5 Komponente zelenih spretnosti

Na splošno so anketiranci ocenili, da sta dve komponenti razvoja zelenih spretnosti (analitične spretnosti na visoki ravni in tehnične spretnosti na visoki ravni) z 58 (9,4 % + 25,0 % + 56,3 % = 90,7 %) in 57 (6,3 % + 21,9 % + 60,9 % = 89,1 %) anketirancev. Ta rezultat nakazuje, da sta anketirancem ti dve komponenti pomembni za razvoj zelenih spretnosti.

5.1.6 Samoocenjevanje znanja in spretnosti

Da bi ugotovili, ali so anketiranci v povprečju ocenili določeno zeleno spretnost kot »slabo« ali »dobro«, smo sešteli odstotke "zelo slabo", "slabo" in "nekoliko slabo", da bi dobili skupni odstotek za "slabo", in podobno smo sešteli odstotke "zelo dobro", "dobro" in "nekoliko dobro", da bi dobili skupni odstotek za "dobro", ter jih primerjali. Tako se je število anketirancev, ki so zeleno spretnost ocenili kot »dobro«, gibalo od



33 (12,5 % + 14,1 % + 25,0 % = 51,6 %) za inženirske spretnosti za načrtovanje in proizvodnjo tehnologije do 46 (17,2 % + 32,8 % + 21,9 % = 71,9%) za pomen zelenih spretnosti za trajnostno prihodnost in ravnanje z odpadki.

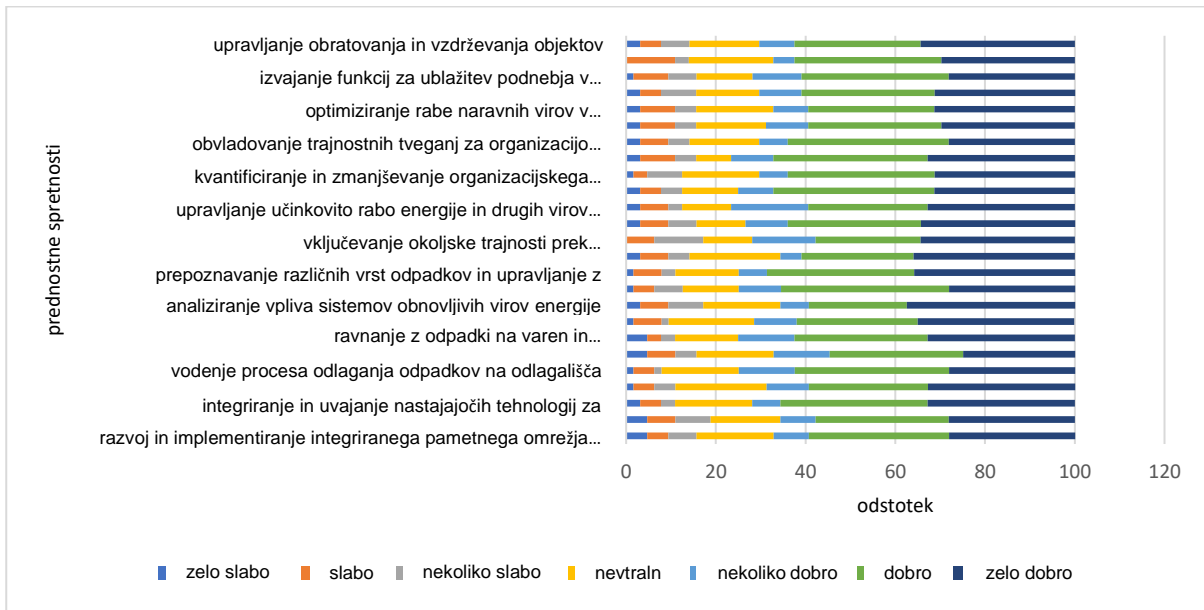
5.1.7 Poznavanje prednostnih znanj in spretnosti za MSP v nastajajočem zelenem gospodarstvu

Slika 5 spodaj prikazuje odstotno porazdelitev ocen anketirancev glede prednostnih znanj in spretnosti, po katerih povprašuje prihodnje gospodarstvo, na podlagi poročila *Skills Future Singapore iz leta 2022*.¹⁵⁴ Uporabljena je bila 7-stopenjska Likertova lestvica od »zelo slabo« do »zelo dobro«. Rezultati kažejo, da so anketiranci veščine večinoma ocenili med nekoliko dobro do zelo dobro.

Število anketirancev za oceno »dobro« se je gibalo od 42 (7,8% + 29,7% + 28,1% = 65,6%) za izvajanje energetskih pregledov za optimizacijo upravljanja in porabe energije; analiziranje vpliva integracije sistema obnovljivih virov energije; in razvoja strategije trajnosti za celotno organizacijo, vključno z oceno porabe energije in drugih virov v organizaciji, do 49 (17,2% + 26,6% + 32,8% = 76,6%) za upravljanje učinkovite rabe energije in drugih virov za spodbujanje trajnostne proizvodnje in razumevanje najnovejših standardov glede okoljskega in socialnega upravljanja (ESG) ter izvajanje raziskovalnih dejavnosti ESG.

Rezultati nakazujejo, da anketiranci vse naštetе prednostne spretnosti, ki so potrebna za prihodnje gospodarstvo, ocenjujejo kot dobra.

¹⁵⁴ Pridobljeno iz: https://www.myskillsfuture.gov.sg/content/portal/en/career-resources/career-resources/education-career-personal-development/Skills_Demand_for_the_Future_Economy_Report_2022.html

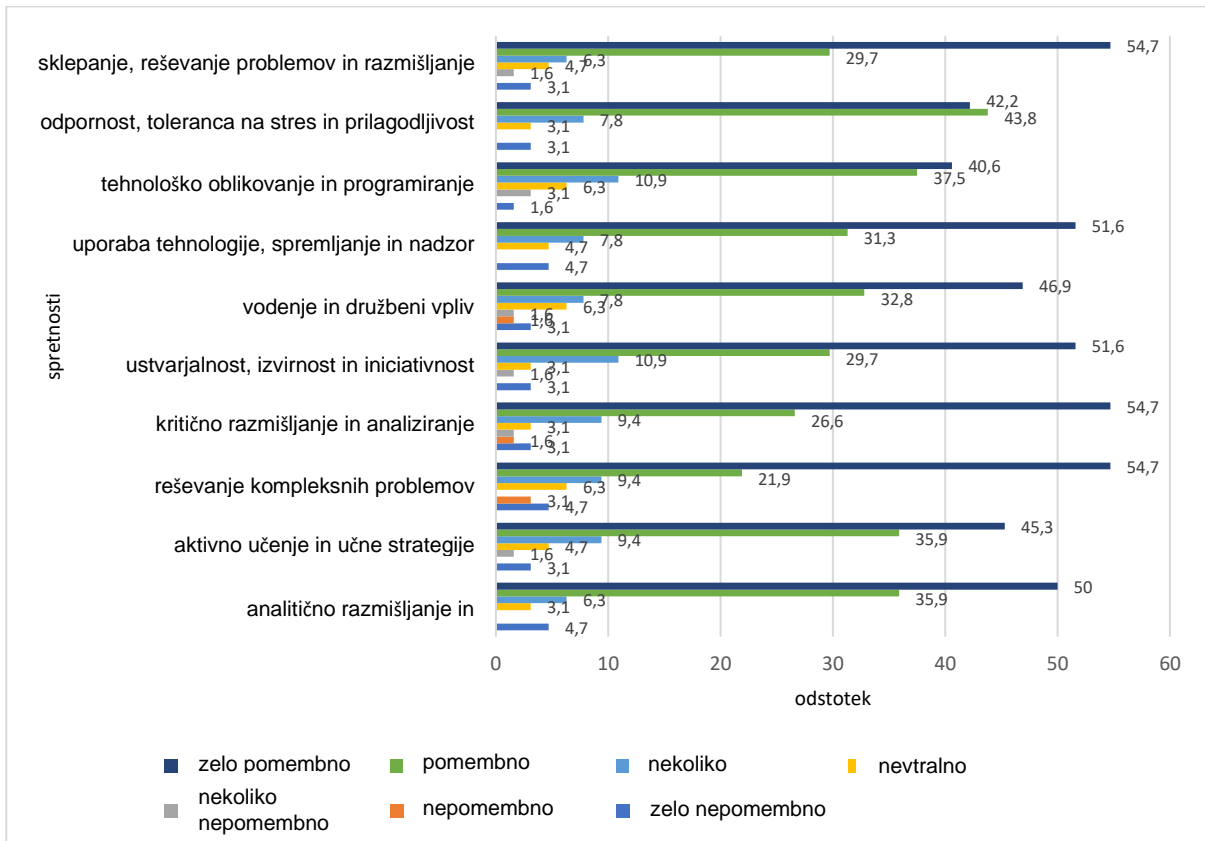


Slika 5: Poznavanje prednostnih spretnosti za MSP v nastajajočem zelenem gospodarstvu

5.2 Zelene podjetniške spretnosti za MSP

Spodbujanje zelenih podjetniških spretnosti v MSP je pomemben korak k zelenim inovacijam in razvoju MSP. Takšno spodbujanje je ključnega pomena za trajnostni razvoj. Da bi popisali podjetniške zelene spretnosti za MSP, so morali anketiranci odgovoriti na vrsto vprašanj in oceniti pomen podjetniških spretnosti za zeleno gospodarstvo, pri čemer so navedli tri najpomembnejše spretnosti in opredelili 10 najpomembnejših spretnosti, po katerih je povpraševanje v podjetjih, ter pomen 10 najpomembnejših spretnosti za leto 2025 za zeleno gospodarstvo. Pomembnost vsake od podjetniških spretnosti je bila ocenjena na 7-stopenjski Likertovi lestvici v razponu od "zelo nepomembne" do "zelo pomembne". V veliki večini so anketiranci vse spretnosti ocenili kot pomembne podjetniške spretnosti za zeleno gospodarstvo, večinoma od pomembnih do zelo pomembnih, v razponu od 56 (50,0 % + 34,4 % + 3,1 % = 87,5 %) za komunikacijo, do 60 (46,9 % + 31,3 % + 15,6 % = 93,8 %) za sodelovanje.

Podobno so morali anketiranci oceniti pomembnost 10 najpomembnejših spretnosti za leto 2025, ki ga je WEF uvrstil v poročilo o prihodnosti delovnih mest. Njihov pomen za MSP v zelenem gospodarstvu so ocenjevali na 7-stopenjski Likertovi lestvici od "zelo nepomembno" do "zelo pomembno". Slika 6 prikazuje rezultate, iz katerih je razvidno, da so anketiranci vse spretnosti ocenili kot pomembne, in sicer od 55 (54,7 % + 21,9 % + 9,4 % = 86,0 %) za reševanje kompleksnih problemov do 60 (42,2 % + 43,8 % + 7,8 % = 93,8 %) za odpornost, toleranco na stres in prilagodljivost.



Slika 6: Pomen desetih najboljših veščin za leto 2025

Poleg tega smo anketirance prosili, naj iz zgoraj navedenega seznama spretnosti zapišejo eno, ki je po njihovem mnenju najpomembnejša, ter navedejo motivacijo za izbor. Rezultati so po vrstnem redu prikazani v spodnji preglednici 1:

Zaporedna številka	Izbrana najbolj pomembna spretnost	Frekvenca izbora
1	Analitično razmišljanje in inovativnost: poiskati neobičajne možnosti (izven okvirja), ki bodo stroškovno učinkovita zelena ustvarjalnost, izvirnost in iniciativnost. Analitično razmišljanje pomaga odgovoriti na vprašanje "zakaj" in s tem opredeliti osnovni problem, ki ga je treba rešiti. Inovativnost pomaga pri oblikovanju spremenjenih izdelkov ali procesov, ki imajo prednost pred obstoječimi, s čimer ustvarijo tržno nišo in s tem trajnost poslovanja. Analitično razmišljanje in inovativnost, ker moramo priti do novih idej in tehnologij delovanja.	10
2	Ustvarjalnost, izvirnost in iniciativnost: ta spretnost bo najpomembnejša za krmarjenje	8

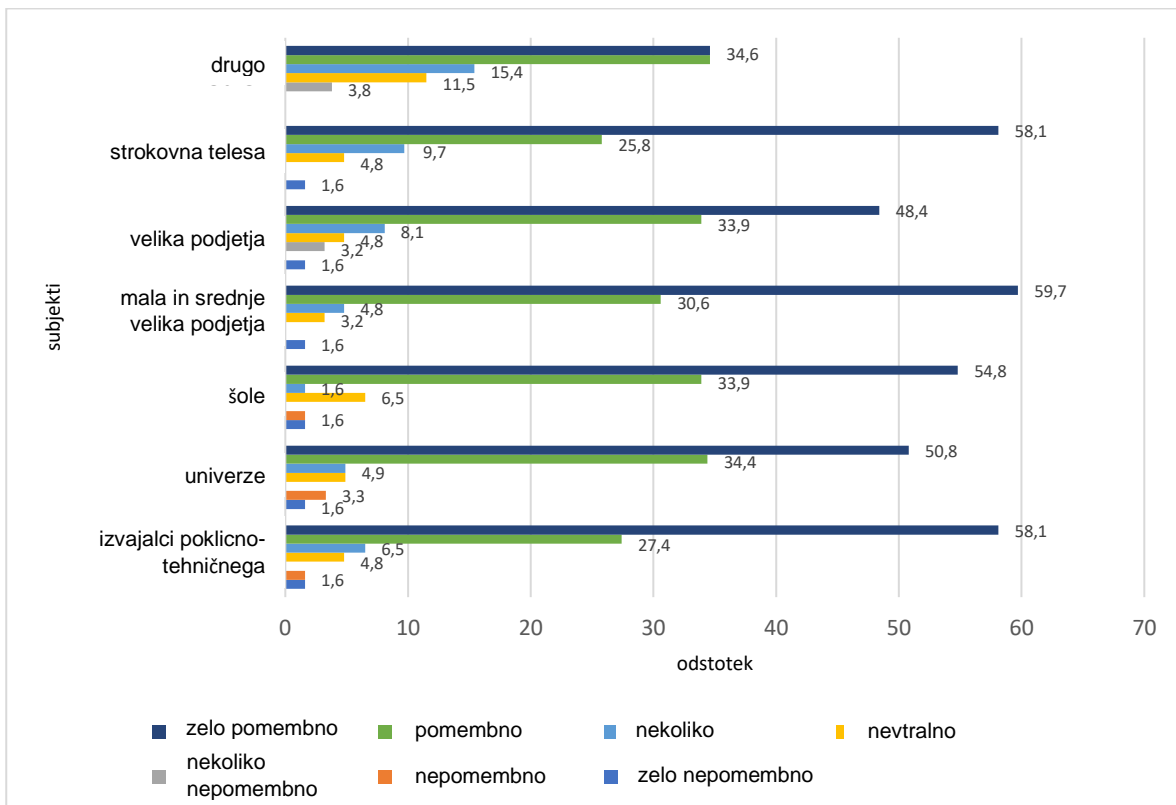
	po nenehno spreminjajoči se pokrajini ne le zelenega gospodarstva, ampak vsakega gospodarstva, saj bodo gospodarstva med seboj zelo povezana.	
3	Vodenje in družbeni vpliv: vse se začne in konča pri vodenju. Vodja, ki se zaveda zelenega gospodarstva, se bo zavzemal za spodbujanje politik in zakonodaje za spodbujanje trajnostnega načina življenja. Vse je treba pritegniti k sodelovanju, sicer ne bo lastništva, kar lahko vpliva na trajnost.	7
4	Sklepanje, reševanje problemov in razmišljanje: ves svet nujno potrebuje ljudi, znajo reševati težave na kritičnih področjih.	6
5	Odpornost, toleranca na stres in prilagodljivost	4
6	Tehnološko oblikovanje in programiranje	4
7	Kritično razmišljanje in analiziranje: večina je ključnega pomena za iskanje neizkoriščenih poslovnih priložnosti v poslovnem okolju.	2
8	Aktivno učenje in učne strategije	2
9	Prilagajanje: svet se hitro spreminja, zato moramo biti sposobni prilagoditi svoje poslovanje.	1
10	Znanost	1

Tabela 1: Izbrana najpomembnejša spretnost

Anketiranci so kot najpomembnejše ocenili analitično razmišljanje in inovativnost (10), ustvarjalnost, izvirnost in iniciativnost (8) ter vodenje in družbeni vpliv (7). Kot je navedeno v poglavju 2, so ti trije sklopi spretnosti temeljni pri izobraževanju o trajnostnem razvoju in nepogrešljivi za razvoj MSP v zeleni družbi.

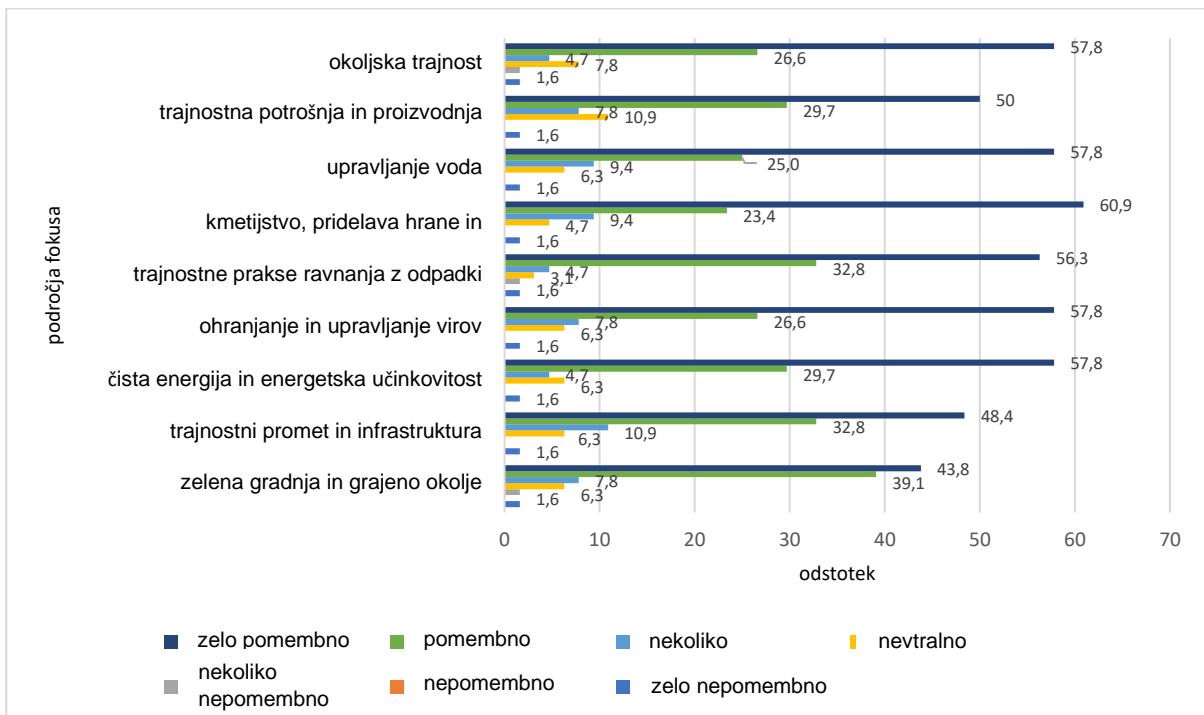
Na zeleno gospodarstvo vpliva več dejavnikov, anketiranci pa so odgovarjali na vrsto vprašanj, s katerimi so ugotavljali, kako dojemajo pristop svoje države k načrtovanju in zagotavljanju okoljskih znanj in spretnosti za zeleno gospodarstvo: "ad hoc", "reaktiven", "neustrezen" ali "sistematičen". Večina anketirancev je pristop svoje države označila kot "neustrezen" (5,0 % + 21,7 % + 61,7 % = 88,4 %).

Pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile ima pomembno vlogo več subjektov. Navedeni subjekti so bili ocenjeni na 7-stopenjski Likertovi lestvici od "zelo nepomembno" do "zelo pomembno". Rezultati (slika 7) kažejo, da so anketiranci večinoma vse subjekte ocenili kot pomembne, od 22 (15,4% + 34,6% + 34,6% = 84,6%) za druge subjekte do 59 (4,8% + 30,6% + 59,7% = 95,1%) za MSP, kar kaže, da so vsi navedeni subjekti imeli pomembno vlogo pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile.



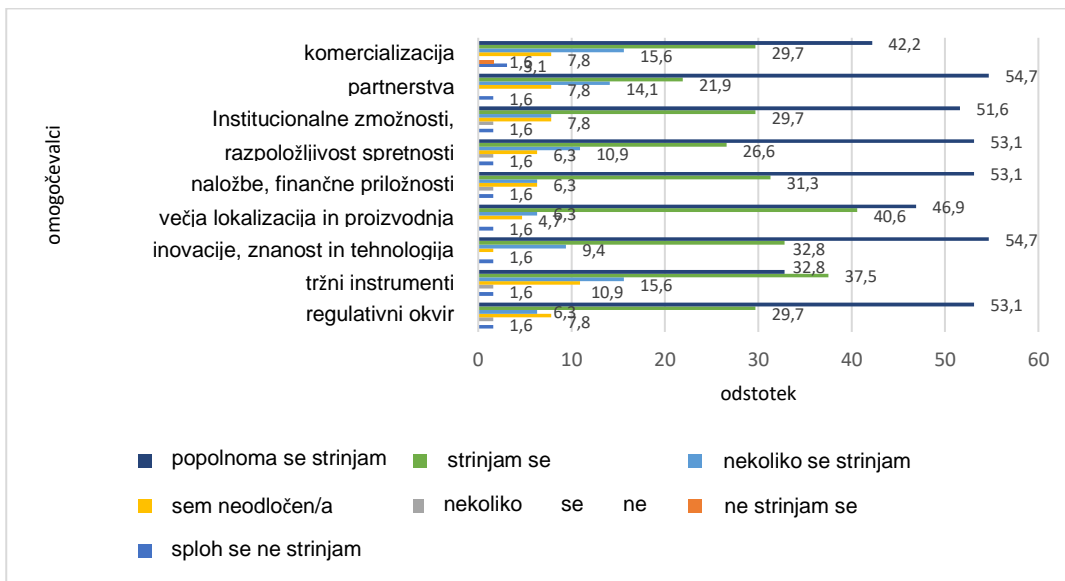
Slika 7: Pomen subjektov pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile

Po podatkih iz literature so programi zelenega gospodarstva sestavljeni iz devetih fokusnih področij, ki vplivajo na ponudbo in povpraševanje po zelenih delovnih mestih. Anketiranci so bili naprošeni, da ocenijo pomembnost vsakega fokusnega področja na 7-stopenjski Likertovi lestvici, od "zelo nepomembnega" do "zelo pomembnega". Rezultati (glej sliko 8 spodaj) kažejo, da so anketiranci večinoma vsa ključna fokusna področja ocenili kot pomembna, in sicer od 56 (7,8%+29,7%+50,0%=87,5%) za trajnostno potrošnjo in proizvodnjo, do 60 (4,7%+32,8%+56,3%=93,8%) za trajnostne prakse ravnanja z odpadki ter kmetijstvo, pridelava hrane in gozdarstvo. Na splošno so anketiranci ocenili, da je vseh devet ključnih področij pomembnih za razvoj zelenih delovnih mest.



Slika 8: Fokusna področja

Anketiranim je bil predstavljen seznam dejavnikov, ki omogočajo uveljavitev zelenega gospodarstva, in jih prosili, naj ocenijo svoj odgovor. Ocena na 7-stopenjski Likertovi lestvici se je gibala od "sploh se ne strinjam" do "popolnoma se strinjam". Rezultati kažejo, da so se anketiranci večinoma strinjali z vsemi dejavniki, od 56 (15,6%+29,7%+42,2%=87,5%) za komercializacijo, do 62 (9,4%+32,8%+54,7%=96,9%) za inovacije, znanost in tehnologijo. Rezultati (glej sliko 9 spodaj) kažejo, da je vseh navedenih devet dejavnikov za uveljavitev zelenega gospodarstva pomembnih.



Slika 9: Seznam dejavnikov za uveljavitev zelenega gospodarstva

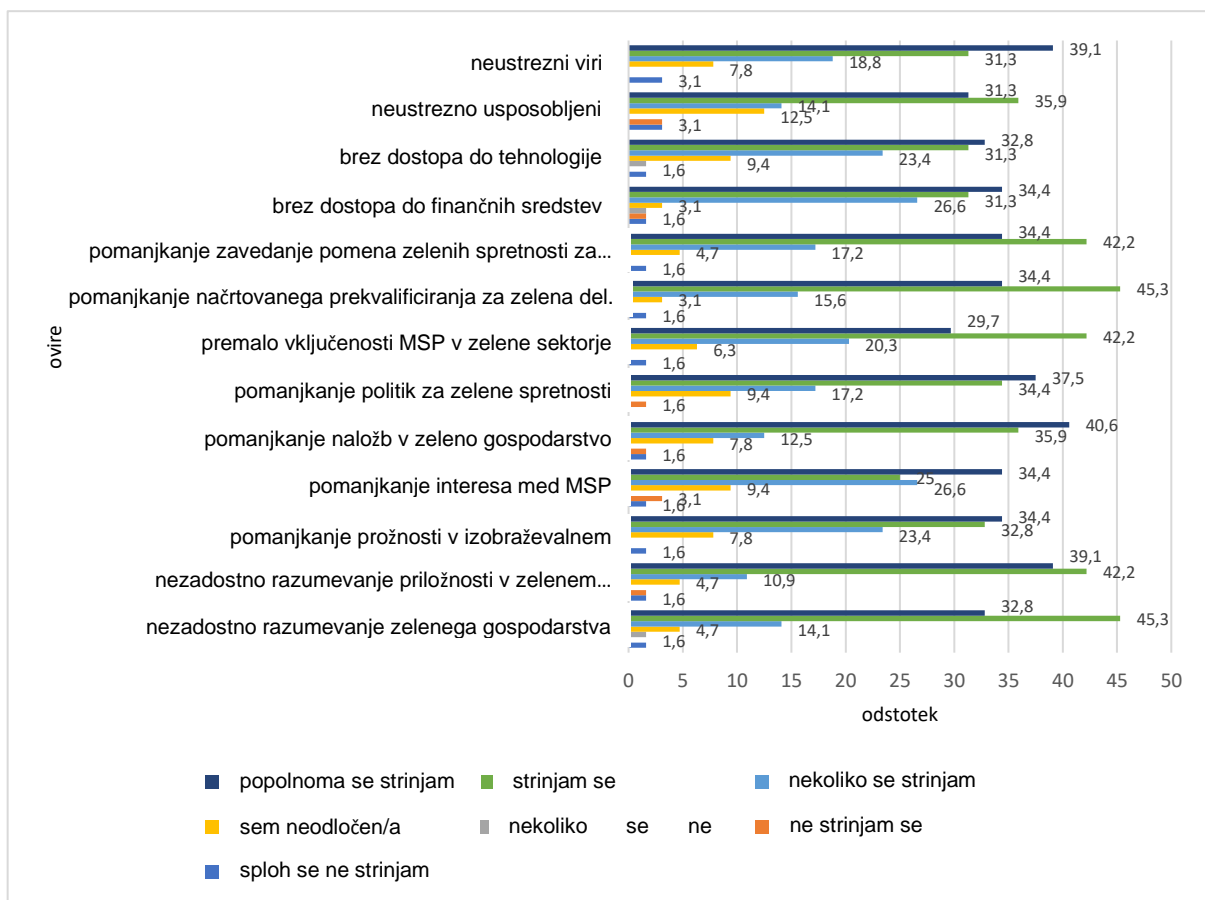
Kot že omenjeno, je vloga MSP v gospodarstvu splošno priznana, anketiranci pa so pomembnost prispevka MSP k razvoju zelenega gospodarstva ocenili na sedemstopenjski Likertovi lestvici od "zelo nepomembno" do "zelo pomembno". Od 64 anketirancev, ki so bili v vzorcu, so le trije (3) (4,7%) anketiranci vlogo MSP ocenili kot nepomembno, 58 pa kot pomembno (4,7%+15,6%+70,3%=90,6%). Rezultati kažejo, da je vloga, ki jo lahko imajo MSP pri razvoju zelenega gospodarstva, pomembna. Med razlogi, ki so jih navedli anketiranci, so bili naslednji:

V vseh sektorjih prihodnosti bodo prevladovala MSP, ki bodo neposredno vključena v izvajanje. So v večini in imajo zato večji vpliv. MSP imajo pomembno vlogo pri razvoju zelenega gospodarstva, saj bodo s svojim razumevanjem in sprejemanjem zelenih vrednot in znanja v svoje vsakodnevno poslovanje pomagala utrditi nastanek in prehod na bolj zeleno gospodarstvo. Majhne spremembe so lahko kumulativne in zmanjšajo ekološki odtis organizacije ter tako prispevajo k okoljski trajnosti. MSP se lahko zlahka prilagodijo zelenemu gospodarstvu. MSP lahko prek forumov določajo ton, tempo in spodbujajo zeleno gospodarstvo ter sprejemajo najboljše prakse. Njihov položaj na gospodarski lestvici pomeni, da imajo dostop do največjega števila ljudi, na katere lahko vplivajo, da zeleno gospodarstvo preide na naslednjo raven. So bližje večini državljanov. MSP pozitivno prispevajo k razvoju zelenega gospodarstva.

Ti rezultati kažejo, da so bili najpogosteje navedeni in s tem tudi najpomembnejši razlogi, da MSP prispevajo k razvoju zelenega gospodarstva (13), sledijo jim

prispevek MSP k ustvarjanju delovnih mest in zmanjševanju revščine (9) ter razvoj znanj in spretnosti (6).

V zvezi z ugotavljanjem ovir za razvoj zelenih znanj je na sliki 10 (glej spodaj) prikazano, v kolikšni meri so se anketiranci strinjali s trditvami o ovirah za razvoj zelenih znanj. Uporabljena je bila 7-stopenjska Likertova lestvica od "sploh se ne strinjam" do "popolnoma se strinjam". Rezultati kažejo, da so se anketiranci v veliki večini strinjali z vsemi navedenimi ovirami za razvoj zelenih veščin, od 52 (31,3%+35,9%+14,1%=81,3%) za neustrezno usposobljene izobraževalce, do 61 (34,4%+45,3%+15,6%=95,3%) za pomanjkanje načrtovanega prekvalificiranja za zelena delovna mesta.



Slika 10: Ovire za razvoj zelenih veščin

Ocena kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (VET) za razvoj zelenih spretnosti v MSP v Južni Afriki, Keniji in Nigeriji je bila prav tako ocenjena na 7-stopenjski Likertovi lestvici od "zelo slabo" do "zelo dobro". Na splošno je 25 (10,9%+27,3%+7,3%=45,5%) anketirancev ocenilo kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja kot "slabo", 16 (12,7%+14,5%+1,8%=29, %) anketirancev pa jo je ocenilo kot "dobro". Zdi se, da na splošno kakovost poklicnega



izobraževanja in usposabljanja za zelena znanja med MSP v teh državah ne velja za dobro, zanimivo pa je, da je bilo 25 % anketirancev pri svojem dojemanju nevtralnih.

Pomemben dejavnik je tudi stopnja ozaveščenosti splošnega prebivalstva o zelenem gospodarstvu, zato so anketiranci ocenili stopnjo ozaveščenosti o zelenih spretnostih v svoji državi, in sicer na 7-stopenjski Likertovi lestvici od "zelo neozaveščen" do "zelo ozaveščen". Ocenjevanje je opravilo 63 anketirancev, od katerih jih je 25 (12,7%+19,0%+7,9%=39,6%) ocenilo stopnjo ozaveščenosti kot "neozaveščen", 26 (27,0%+11,1%+3,2%=41,3%) pa kot "ozaveščen". Zdi se, da anketiranci na splošno menijo, da se njihova država niti ne zaveda niti ne pozna zelenih spretnosti. To pomeni, da stopnja ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja v treh državah ni jasna. To ugotovitev je potrdil t-test ($t=-1,170$, $prob.=.123>.1$).

Dobra stopnja odzivnosti in pripravljenosti sektorja TVET je ključnega pomena za razvoj zelenih spretnosti. Kazalniki kakovosti, ustreznosti poučevanja in učnega načrta ter standardi so ključni za oceno, ali TVET ustreza svojemu namenu. Anketirance smo prosili, naj ocenijo kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP. Ocena na 7-stopenjski Likertovi lestvici se je gibala od "zelo slabo" do "zelo dobro". Ocene kakovosti razvoja zelenih spretnosti in zmogljivosti za MSP so temeljile na 7-stopenjski Likertovi lestvici, ki je prav tako segala od "zelo slabo" do "zelo dobro". Veliko anketirancev je bilo nevtralnih (17, 27,0%), 27 anketirancev je dalo oceno "slabo" (9,5%+22,2%+11,1%=42,8%), 19 anketirancev pa je dalo oceno "dobro" (14,3%+11,1%+4,8%=30,2%). Rezultati t-testa ($t=-1,579$, $prob.=.119>.1$) so pokazali, da anketiranci niso ocenili kakovosti razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP niti kot "slabo" niti kot "dobro", kar pomeni, da kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP ni znana.

Ocene razvoja in poučevanja zelenih spretnosti s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem (VET) na 7-stopenjski Likertovi lestvici so pokazale, da je večina (47) od 64 anketirancev iz celotnega vzorca razvoj VET ocenila kot "ustrezen" (6,3%+29,7%+37,5%=73,5%), šest pa kot "neustrezen" (4,7%+1,6%+3,1%=9,4%). Rezultati kažejo, da anketiranci na splošno menijo, da sta razvoj in poučevanje zelenih spretnosti v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja ustrezna.

Ocene obsega strinjanja anketirancev s trditvijo, da "poklicno izobraževanje in usposabljanje (VET) ustreza namenu in izpolnjuje standarde, ki se od njega pričakujejo", so se na 7-stopenjski Likertovi lestvici gibale od "sploh se ne strinjam" do "zelo se strinjam". Od 64 anketirancev, ki so bili v celotnem vzorcu, se je večina



(42) strinjala ($19,4\%+27,4\%+21,0\%=67,8\%$) s trditvijo, medtem ko se jih 10 ni strinjalo ($3,2\%+4,8\%+8,1\%=16,1\%$). Rezultati torej kažejo, da so se anketiranci na splošno strinjali s trditvijo, da "poklicno izobraževanje in usposabljanje (VET) ustreza namenu in izpolnjuje standarde, ki se od njega pričakujejo".

V kolikšni meri so anketiranci zadovoljni z učnim načrtom višjih TVET šol, so ocenili na 7-stopenjski Likertovi lestvici od "zelo nezadovoljni" do "zelo zadovoljni". Rezultati kažejo, da je bilo 14 anketirancev nezadovoljnih ($5,2\%+13,8\%+5,2\%=24,2\%$) z učnim načrtom, 26 pa zadovoljnih ($10,3\%+32,8\%+1,7\%=44,8\%$). Rezultati t-testa študentov ($t=1,555$, $prob.=.126>.1$) so pokazali, da ni statistično pomembne razlike med ocenami tistih, ki so bili nezadovoljni z učnim načrtom, in tistih, ki so bili z njim zadovoljni. Rezultati torej pomenijo, da anketiranci v povprečju niso bili odločeni, ali je učni načrt zadovoljiv ali ne.

5.3 Povzetki glavnih ugotovitev za tri države SSA

5.3.1 Južna Afrika

V tej raziskavi je sodelovalo enaindvajset (21) organizacij, med katerimi je bila večina javnih organizacij, katerih osnovna dejavnost je predvsem izobraževanje in usposabljanje, gradbeništvo, računalništvo in tehnološka industrija. Večina vzorčenih organizacij je imela od 1 do 20 zaposlenih in več kot 80: večinoma z letnim prometom od 1 do 5 milijonov ZAR in več kot 20 milijonov ZAR. Večina anketirancev je bila izvršnih direktorjev, vršilcev dolžnosti direktorjev centrov (dva menedžerja centrov), vodij učnih načrtov in so imeli bodisi častno diplomu, bodisi dodiplomski ali magistrski naziv, večinoma s področja menedžmenta, inženirstva ali izobraževanja.

Če povzamemo, so bile glavne ugotovitve naslednje:

- Vse zelene podjetniške spretnosti za razvoj MSP, opredeljene v literaturi (na primer reševanje problemov, upravljanje informacij, sodelovanje in komunikacija), so pomembne.
- Vsa področja znanja (na primer okoljska odgovornost, ravnanje z odpadki, ohranjanje, recikliranje in obnovljivi viri energije) so pomembna.
- Podjetniške spretnosti za zeleno gospodarstvo so pomembne.
- Veščine, ki so po mnenju anketirancev najpomembnejše za sodelovanje v zelenem gospodarstvu, so sodelovanje, poslovna strategija, oblikovalsko razmišljanje, mreženje in komunikacija..
- Vse našteje skupine delovnih nalog za zelene poklice so pomembne.
- Vsa najvišje rangirana znanja in spretnosti za leto 2025, kot del poročila o prihodnosti delovnih mest, so pomembna.



- Vodenje glede upravljanja sprememb in družbenega vpliva, analitično razmišljanje in inovativnost ter sklepanje, reševanje problemov in oblikovalsko razmišljanje so bili najpomembnejši za zeleno gospodarstvo in razvoj spretnosti.
- Vse našteje ovire za razvoj zelenih spretnosti so po mnenju anketirancev pomembne.
- Zdi se, da na splošno kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za zelena znanja med MSP v Južni Afriki ni dobra.
- Raven ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja v Južni Afriki je dobra.
- Vloga, ki jo lahko imajo MSP pri razvoju zelenega gospodarstva, je pomembna, razlogi pa so ustvarjanje delovnih mest in zmanjševanje revščine, razvoj zelenega gospodarstva in razvoj spretnosti.
- Zdi se, da je kakovost razvoja zelenih spretnosti in zmogljivosti za MSP slaba.
- Razvoj in poučevanje zelenih spretnosti v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja sta ustrezna.
- Poklicno izobraževanje in usposabljanje (VET) ustreza namenu in izpolnjuje standarde, ki se od njega pričakujejo.
- Vse našteje zelene ključne spretnosti so pomembne.
- Subjekti, kot so MSP, strokovna telesa, visoke TVET šole, imajo pomembno vlogo pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile.
- Ključna področja, na katera se osredotočajo programi zelenega gospodarstva za razvoj zelenih delovnih mest, so pomembna.
- Vsi našteji dejavniki za uveljavitev zelenega gospodarstva so bistveni.
- Anketiranci niso bili odločeni, ali je učni načrt šol za poklicno izobraževanje in usposabljanje zadovoljiv.
- Pomembni sta dve komponenti za razvoj zelenih spretnosti, in sicer analitične spretnosti na visoki ravni in tehnične spretnosti na visoki ravni.
- Prednostne spretnosti za MSP v nastajajočem zelenem gospodarstvu, kot so upravljanje učinkovite rabe energije in drugih virov za spodbujanje trajnostnih proizvodnih dejavnosti; vključevanje programov okoljske trajnosti, ki zmanjšujejo količino odpadkov, varčujejo z energijo in uporabljajo nadomestke za nevarne snovi; ter razumevanje najnovejših standardov glede okoljskega in socialnega upravljanja (ESG) in izvajanje raziskovalnih dejavnosti ESG, so ključnega pomena.
- Pristop države k načrtovanju in zagotavljanju okoljskih znanj in spretnosti za zeleno gospodarstvo je neustrezen.

5.3.2 Kenija

V Keniji so bili v tej raziskavi podatki zbrani od desetih anketirancev. Večina anketirancev je zaposlena v javni organizaciji, ki zaposluje več kot 80 redno zaposlenih na področju kmetijstva, ribištva in gozdarstva. Večina organizacij v vzorcu



je imela letni promet večji od 20 milijonov ZAR. Štiri organizacije se ukvarjajo z izobraževanjem študentov, od tega so tri v svoje ustanove vpisale več kot 1 000 študentov. Dva anketiranca sta bila višja predavatelja ali raziskovalca, eden je bil vodja poslovnega razvoja, eden pa predsednik. Njihove najvišje akademske kvalifikacije so bile večinoma dodiplomske. Dva od desetih anketirancev sta imela doktorat. To pomeni, da so bili ti anketiranci dobro izobraženi. Večina anketirancev je študirala na področju kmetijstva.

Če povzamemo, so bile glavne ugotovitve kenijskih anketirancev naslednje:

- Anketiranci so kot pomembne ocenili vse naštete temeljne in kontekstualne spretnosti.
- Večina je kot pomembna ocenila vsa področja znanja (okoljska odgovornost, ravnanje z odpadki, ohranjanje, recikliranje in obnovljivi viri energije).
- Skoraj vsi anketiranci so se strinjali z opredelitvijo zelenih spretnosti.
- Anketiranci so vse skupine delovnih nalog ocenili kot pomembne.
- Vse naštete zelene ključne spretnosti so ocenili kot pomembne.
- Obe komponenti razvoja zelenih spretnosti sta bili ocenjeni kot pomembni.
- Anketiranci so vsa našteta prednostna znanja in spretnosti za MSP v nastajajočem zelenem gospodarstvu ocenili kot dobra.
- Razen za "inženirske spretnosti za načrtovanje in proizvodnjo tehnologije" so anketiranci navedli, da je njihova raven znanja o večini zelenih spretnosti dobra.
- Anketiranci so vsa navedena podjetniška znanja in spretnosti za zeleno gospodarstvo ocenili kot pomembna.
- Kot najpomembnejše spretnosti so ocenili vodenje in družbeni vpliv ter analitično razmišljanje in inovativnost.
- Večina anketirancev je pristop svoje države k načrtovanju in zagotavljanju okoljskih znanj in spretnosti za zeleno gospodarstvo označila kot "neustrezen".
- Po mnenju anketirancev imajo vsi našteti subjekti pomembno vlogo pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile.
- Vsa našteta ključna področja programov zelenega gospodarstva so pomembna za razvoj zelenih delovnih mest v Keniji.
- Vsi našteti dejavniki zelenega gospodarstva so bili pomembni.
- Rezultati so tudi pokazali, da je vloga, ki jo lahko imajo MSP pri razvoju zelenega gospodarstva, zelo pomembna.
- Vse naštete ovire za razvoj zelenih spretnosti so se zdele enako pomembne.
- Kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za razvoj zelenih spretnosti nekako ustreza namenu in izpolnjuje standarde, ki se od njih pričakujejo.



- Raven ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja v Keniji je večinoma dobra.
- Kakovost razvoja zelenih spretnosti in zmogljivosti za MSP v državi je tudi nekako dobra.
- Na splošno so anketiranci ocenili, da sta razvoj in poučevanje zelenih spretnosti v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja ustrezna, vendar menijo, da učni načrt ni zadovoljiv.

5.3.3 Nigerija

Med organizacijami, ki so sodelovale v raziskavi v Nigeriji, je bila večina zasebnih organizacij. Osnovna dejavnost teh organizacij je bila izobraževanje, usposabljanje in razvoj, informacijska tehnologija in svetovanje na področju IT ter poslovno svetovanje in svetovanje. Večina organizacij je bila iz sektorjev izobraževanja in usposabljanja, raziskav, računalništva in tehnologije, gostinstva ter potovanj in prevoza. Večina organizacij je imela od 1 do 20 zaposlenih, njihov letni promet pa je znašal od 1 do 5 milijonov ZAR, nekaj pa jih je imelo več kot 20 milijonov ZAR. Enajst institucij je vpisalo do 200 študentov, dve instituciji 201-400 študentov, ena organizacija pa več kot 1 000 študentov. V vzorcu je bilo osem izvršnih direktorjev, kreativnih oblikovalcev ali generalnih direktorjev, pet ustanoviteljev in trije izvršni direktorji ali direktorji. Večina anketirancev v vzorcu je imela dodiplomsko izobrazbo, deset anketirancev je imelo magistrsko izobrazbo, šest pa častno diplomu. Večina anketirancev (13) je študirala menedžment, šest jih je študiralo naravoslovje, štirje pa so imeli diplomu s področja tehnike (12,1 %).

Če povzamemo, so bile glavne ugotovitve nigerijskih anketirancev naslednje:

- Vse temeljne in kontekstualne spretnosti so bile ocenjene kot pomembne.
- Naštete spretnosti so bile ocenjene kot pomembne.
- Vsi anketiranci so se strinjali z opredelitvijo zelenih spretnosti.
- Anketiranci so vse skupine delovnih nalog ocenili kot pomembne.
- Naštete zelene ključne spretnosti so ocenili kot pomembne.
- Obe komponenti razvoja zelenih veščin sta bili ocenjeni kot pomembni.
- Vse naštete zelene ključne spretnosti so bile ocenjene kot pomembne.
- Anketiranci so svoje poznavanje zelenih veščin ocenili kot "dobro".
- Vsa navedena prednostna znanja in spretnosti, po katerih je povpraševanje v prihodnjem gospodarstvu, so ocenili kot dobra.
- Vse podjetniške spretnosti so anketiranci ocenili kot pomembne za zeleno gospodarstvo.
- Komunikacija, sodelovanje in zmožnost učenja so bile veščine, ki so jih anketiranci ocenili kot najpomembnejše za sodelovanje v zelenem gospodarstvu.



- Anketiranci so vse najvišje rangirane spretnosti za leto 2025 v okviru poročila o prihodnosti delovnih mest ocenili kot pomembne.
- Kot najpomembnejše spretnosti za zeleno gospodarstvo so bile ocenjene kompleksno reševanje problemov in oblikovanje idej, analitično razmišljanje in inovativnost, vodenje in ustvarjalnost ter izvirnost in iniciativnost.
- Večina anketirancev je pristop Nigerije k načrtovanju in zagotavljanju okoljskih znanj in spretnosti za zeleno gospodarstvo opisala kot "neustrezen".
- Večina anketirancev se je strinjala, da imajo naštetih subjektov, kot so velika podjetja, MSP, šole in šole za poklicno izobraževanje in usposabljanje, pomembno vlogo pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile.
- Anketiranci so se strinjali, da je vseh navedenih devet ključnih področij programov zelenega gospodarstva za razvoj zelenih delovnih mest pomembnih.
- Anketiranci so menili, da je vseh devet naštetih dejavnikov, kot so regulativni okvir, tržni instrumenti ter inovacije, znanost in tehnologija, pomembnih za izvajanje zelenega gospodarstva.
- Vloga, ki jo lahko imajo MSP pri razvoju zelenega gospodarstva, je pomembna.
- Najpogostejši razlogi za pomembnost te vloge so bili: zeleno gospodarstvo je gospodarstvo na lokalni ravni in MSP lahko k temu prispevajo.
- Anketiranci so se strinjali z vsemi navedenimi trditvami o ovirah za razvoj zelenih znanj, kot so pomanjkanje naložb v zeleno gospodarstvo, nezadostno razumevanje zelenega gospodarstva in pomanjkanje načrtovanega prekvalificiranja za zelena delovna mesta.
- Na splošno se zdi, da kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za zelena znanja v MSP v Nigeriji ni dobra.
- Raven ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja v Nigeriji ni znana.
- Zdi se, da je kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti nigerijskih MSP slaba.
- Anketiranci so ocenili, da sta razvoj in poučevanje zelenih spretnosti v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja ustrezna.
- Na splošno so se anketiranci strinjali s trditvijo, da je "poklicno izobraževanje in usposabljanje (VET) primerno za ta namen in izpolnjuje standarde, ki se od njega pričakujejo".
- Zdi se, da so bili anketiranci na splošno zadovoljni z učnim načrtom poklicnega izobraževanja in usposabljanja.



6. poglavje: Razprava

Ugotovitve te študije jasno kažejo, da so vse navedene spretnosti 21. stoletja – temeljne in kontekstualne - bistvene zelene spretnosti za MSP. Več področij znanja ter nalog skupinskega dela in tehničnih ter analitičnih komponent razvoja zelenih spretnosti je bilo opredeljenih kot pomembnih za MSP. Poleg tega so ugotovitve soglasno potrdile opredelitev podjetniških zelenih spretnosti kot znanja, sposobnosti, vrednot in stališč, ki so potrebni za življenje v trajnostni in z viri gospodarni družbi, njen razvoj in podporo. Ta opredelitev vključuje tehnične spretnosti, znanja, vrednote in stališča, ki jih delovna sila potrebuje za razvoj in podporo trajnostnih družbenih, gospodarskih in okoljskih rezultatov v podjetjih, industriji in skupnosti. Te lastnosti so tesno povezane s temeljnimi znanji 21. stoletja in veljajo za ključne za zeleno gospodarstvo.

Več študij kaže na potrebo po zelenih spretnostih v zelenem gospodarstvu in poudarja, da so izzivi pri razvoju in uporabi teh spretnosti še vedno prisotni. Nekateri od teh izzivov so pomanjkanje jasnosti politike in naložb v obnovljive vire energije ter usposabljanje za zelena znanja in spretnosti. Kompetence, opredeljene za trajnost v različnih sektorjih, kot sta kmetijstvo in energetika, so bile tehnične, relacijske in transformacijske kompetence. Deset skupnih zelenih spretnosti, ki jih zahtevajo različni industrijski sektorji, vključuje oblikovanje, vodenje in energetske veščine.¹⁵⁵ Institucije, ki izvajajo usposabljanja za pridobitev teh spretnosti, morajo svoje učne načrte uskladiti s potrebami industrijskih sektorjev, da bi lahko pripravile diplomante z zelenimi spretnostmi.

Pri kartiranju povpraševanja po znanju in spretnostih se je pokazalo več potreb po znanju in spretnostih, vrzeli v znanju in spretnostih ter neusklajenost znanja in spretnosti. Tako je študija ugotovila pomanjkanje znanj in spretnosti za rastoča MSP. Vendar se razširjenost teh znanj in spretnosti med MSP v državah SSA razlikuje in je razkrila drastično potrebo po razvoju znanj in spretnosti za preoblikovanje okolju prijaznejše in bolj vključujoče družbe. Ugotovitve so potrdile trditev, da so ključne spretnosti 21. stoletja, kot so tehnične spretnosti, upravljanje informacij, komunikacija, sodelovanje, ustvarjalnost, kritično mišljenje in reševanje problemov, nujne ter krepijo inovativnost in konkurenčnost.¹⁵⁶ Vsa navedena področja znanja (okoljska odgovornost, ravnanje z odpadki, ohranjanje, recikliranje in obnovljivi viri

¹⁵⁵ L.C. Sern, A.F. Zaima and L.M. Foong, 'Green Skills for Green Industry: A Review of Literature', *Journal of Physics Conference Series*, 1019 (2018), paper delivered at 1st International Conference on Green and Sustainable Computing (ICoGeS) 2017, 25–27, (Kuching, Sarawak, Malaysia, November 2017).

¹⁵⁶ van Laar, str. 577-588.



energije) so pomembna. Ugotovitve so tudi pokazale, da so vse skupine delovnih nalog pomembne in da sta obe komponenti razvoja zelenih spretnosti (analitične spretnosti na visoki ravni in tehnične spretnosti na visoki ravni) bistveni za razvoj zelenih spretnosti. Rezultati tudi kažejo, da so anketiranci vsa zelena znanja in spretnosti ocenili kot "dobra" in da so vsa navedena prednostna znanja in spretnosti, po katerih povprašuje prihodnje gospodarstvo, dobra. Anketiranci so prav tako ocenili, da so vsa znanja in spretnosti pomembne podjetniške spretnosti za zeleno gospodarstvo in da je vseh 10 najpomembnejših znanj in spretnosti leta 2025, ki jih je Svetovni gospodarski forum (WEF) navedel v okviru poročila Future of Jobs Report, pomembnih. Sodelovanje, komunikacija in mreženje so bile spretnosti, ki so jih anketiranci najpogosteje omenili kot spretnosti, ki se jim zdijo najpomembnejše za sodelovanje v zelenem gospodarstvu. Kot najpomembnejše so bile večinoma označene analitično razmišljanje in inovativnost, ustvarjalnost, izvirnost in pobuda ter vodenje in družbeni vpliv.

Anketiranci so pristop države k načrtovanju okoljskih znanj in spretnosti ter zagotavljanju zelenega gospodarstva večinoma označili kot "neustrezen". Strinjali so se, da imajo vsi naštetih subjekti, vključno z velikimi podjetji, MSP, šolami in univerzami, pomembno vlogo pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile ter da so pomembni akterji tudi vlada in nevladne organizacije, pri čemer so prve pomembne za politične smernice. Vsa navedena področja programov zelenega gospodarstva za razvoj zelenih delovnih mest so se izkazala za pomembna, vseh devet naštetih dejavnikov za izvajanje zelenega gospodarstva, vključno s partnerstvom, inovacijami, znanostjo in tehnologijo ter regulativnimi okviri, pa za ključno pomembne. Vloga, ki jo lahko imajo MSP pri razvoju zelenega gospodarstva, je bila ocenjena kot izjemno pomembna, pri čemer so bili kot razlogi navedeni pomoč pri razvoju zelenega gospodarstva, ustvarjanje delovnih mest in zmanjševanje revščine ter razvoj znanj in spretnosti.

Vse našete ovire za razvoj zelenih spretnosti so bile ocenjene kot res pomembne ovire za razvoj zelenih spretnosti. Na splošno se kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za zelena znanja v MSP v teh državah ocenjuje kot "slaba", vendar raven ozaveščenosti o zelenih znanjih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja v teh treh državah ni znana. Anketiranci so ocenili, da kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti za MSP ni niti "slaba" niti "dobra", kar pomeni, da tudi kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti za MSP ni znana. Na splošno se zdi, da sta razvoj in poučevanje zelenih znanj in spretnosti v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja ustrezna, ter da poklicno izobraževanje in usposabljanje ustreza namenu in izpolnjuje standarde, ki se od njih pričakujejo. Anketiranci niso bili odločeni, ali je učni načrt zadovoljiv ali ne. Pobude ali dejavnosti, ki so jih organizacije uvedle v podporo zelenemu gospodarstvu, v Nigeriji vključujejo partnerstvo z



ekološko zelenimi podjetji za spodbujanje recikliranja in ravnanja z odpadki, usposabljanje in razvoj zelenih spretnosti, zlasti mladih, ter spodbujanje zelenega razmišljanja. V Keniji takšne dejavnosti vključujejo iskanje škodljivcev, recikliranje rastlinskih ostankov za povečanje rodovitnosti tal, vključevanje ekologije v politike in strategije, tehnologijo bioplinarn za zmanjšanje stroškov in povečanje uporabe organskih gnojil. Za razvoj zelenih spretnosti se spodbuja razvoj tržnih spretnosti, pobude skupnosti in sodelovanje zasebnega sektorja.

Ugotovitve te študije so skladne z literaturo, ki navaja, da v Afriki primanjkuje razvoja znanj in spretnosti ter človeškega kapitala. Neznanka je, ali so uporabljeni učni načrti ustrezni. Potreba po razvoju spretnosti zahteva takojšnje ukrepanje. Središča za visokošolsko izobraževanje in usposabljanje so ključna za razvoj zelenih spretnosti. Vse zainteresirane strani, vključno z vlado, velikimi podjetji in MSP, morajo biti v celoti vključene, pri čemer je spodbudna ugotovitev v literaturi, da se priljubljenost in število študentov TVET še naprej povečujeta, da bi se uskladila z mednarodnimi trendi in standardi. Vendar pa nikoli ni mogoče pretirano poudariti, da morajo biti učni načrti v veliki meri odvisni od prirojenih veščin zaposljivosti in praktičnega sodelovanja med deležniki, še zlasti med delodajalci in izobraževalnimi ustanovami.¹⁵⁷

6.1 Primerjava med državami

Med državami so bile primerjane nekatere ključne spremenljivke, kot je prikazano v tabeli 2 spodaj.

Tabela 2: Primerjava med državami

Spremenljivka	Južna Afrika	Nigerija	Kenija	Skupaj	Razlika
Velikost vzorca	21	33	10	64	
Vrsta organizacije (večinoma)	javna	zasebna	javna	zasebna	
Osnovna dejavnost	izobraževanje in usposabljanje	izobraževanje in usposabljanje, razvoj, IT	programi usposabljanja, raziskav in ozaveščanja	izobraževanje in usposabljanje	v Keniji manjka izobraževanje
Industrija	izobraževanje in gradbeništvo ter	izobraževanje in usposabljanje, raziskave,	kmetijstvo, ribištvo in gozdarstvo	izobraževanje, usposabljanje in raziskave, kmetijstvo,	v Keniji manjka izobraževanje,

¹⁵⁷ D. McGunable and L. Zizka, Employability skills for 21st-century STEM students. *Higher Education, Skills and Work-based Learning*, (2020), str. 591-606.



	računalništvo in tehnologija	računalništvo, tehnologija, gostinstvo in transport		ribištvo in gozdarstvo, računalništvo in tehnologija	kmetijstvo in ribištvo, v SA in Nigeriji manjka gozdarstvo
Št. zaposlenih za nedoločen čas	1-20, več kot 80	manj kot 20	več kot 80	1-20, več kot 80, 21-40	v Nigeriji so MSP manjša kot v drugih dveh državah
Letni promet	1-5mio ZAR, več kot 20 mio ZAR, do 1mio ZAR	1-5mio ZAR, več kot 20 mio ZAR	več kot 20 mio ZAR	več kot 20 mio ZAR, 1-5mio ZAR, do 1mio ZAR	podobno
Vpis študentov	več kot 1000, do 200, 801 – 1.000	manj kot 200, 201-400, več kot 1.000	več kot 1.000	manj kot 200, več kot 1000	podobno
Prevladujoči položaji v organizaciji	direktorji, vršilci dolžnosti direktorjev centrov, dva vodja centrov, vodje kurikulumov	glavni izvršni direktor, kreativni oblikovalci ali generalni direktorji, pet ustanoviteljev, trije generalni direktorji	višji predavatelji, raziskovalci, poslovni razvoj, častnik, predsednik	glavni izvršni direktor, kreativni oblikovalec, izvršni direktor (EA od MD/CEO & HR administrator), vodja administracije, HOD, MD-ji ali direktorji, menedžerji ali vršilci dolžnosti, vodji centrov	glede delovne dobe je v vseh državah podobno, v Keniji pa je v anketi sodelovalo več predavateljev
Najvišji akademski nazivi	častni, diplomski, magistrski in doktorski nazivi	častni, diplomski, magistrski in doktorski nazivi	diplomski in doktorski nazivi	častni, diplomski in magistrski nazivi	podobno
Področje študija	management, inženiring in izobraževanje	upravljanje in inženiring	kmetijstvo, ribištvo in gozdarstvo, kmetijstvo	management, družboslovje, izobraževanje itd.	v SA in Nigeriji je poudarjeno upravljanje, v Keniji pa kmetijstvo, ribištvo in gozdarstvo
Najpomembnejše spretnosti	upravljanje sprememb, vodenje, družbeni vpliv, analitično razmišljanje in inovativnost ter sklepanje, reševanje	komunikacija, sodelovanje in sposobnost učenja	voditeljstvo in družbeni vpliv, analitično razmišljanje in inovativnost	sodelovanje, komunikacija in mreženje	vodenje je bolj izrazito v SA in Keniji, komunikacija, sodelovanje in sposobnost učenja so bolj izraziti v Nigeriji



	problemov in razmišljanje				
Kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za zelena znanja in spretnosti med MSP	slaba	slaba	nekako dobra	slaba	V SA in Nigeriji je kakovost slaba, za razliko od Kenije
Pristop države k načrtovanju in zagotavljanju okoljskih spretnosti ali zelenega gospodarstva	neustrezen	neustrezen	neustrezen	neustrezen	enako
Stopnja ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izobraževalci in praktiki	dobra	neopredeljena	nekako dobra	neopredeljena	v SA je raven ozaveščenosti dobra, v Nigeriji ni znana, v Keniji je nekako dobra
Kakovost razvoja zelenih spretnosti in zmogljivosti za MSP	slaba	slaba	nekako dobro	neopredeljena	kakovost je slaba v SA in Nigeriji, vendar nekako dobra v Keniji
Dojemanje kurikulumnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja	neopredeljeno	zadovoljivo	ni zadovoljivo	neopredeljeno	samoumevno



6.1.1 Ključne točke

Kot je bilo že omenjeno, bi lahko statistična majhnost te študije vplivala na njene ugotovitve.

Povzetek ključnih ugotovitev je naslednji:

- V Keniji je treba poudariti izobraževanje za boljši razvoj zelenih veščin, v Južni Afriki in Nigeriji pa bi lahko spodbudili večjo udeležbo kmetijskega, ribiškega in gozdarskega sektorja.
- V Nigeriji je treba velika podjetja spodbujati k sodelovanju pri razvoju zelenega gospodarstva.
- Zdi se, da bi v Nigeriji lahko izboljšali vodstvene sposobnosti, v Južni Afriki in Keniji pa je treba spodbujati komunikacijske spretnosti in spretnosti sodelovanja.
- Izboljšanje kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja za zelene spretnosti v MSP je treba obravnavati v vseh državah, zlasti v Južni Afriki in Nigeriji.
- Pristop vsake države k načrtovanju in zagotavljanju okoljskih spretnosti za zeleno gospodarstvo je treba izboljšati.
- V Nigeriji in Keniji je treba dvigniti raven ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izobraževalci in izvajalci.
- Kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP je treba obravnavati zlasti v Južni Afriki in Nigeriji.
- Učni načrt poklicnega izobraževanja in usposabljanja potrebuje pozornost, zlasti v Južni Afriki in Keniji.

Obstaja jasna povezava med zelenimi spretnostmi in podjetništvom. EEVT je treba prepojit s paradigmami trajnosti in odpornosti, ESD pa predstavlja širok okvir za doseganje tega. Povpraševanje po zelenih spretnostih, ki ga ustvarja okoljska zakonodaja, predstavlja priložnost za izobraževanje in usposabljanje podjetnikov, da bodo ekološko senzibilni in odporni pri upravljanju virov.



7. poglavje: Zaključek

Ta študija predstavlja sistematično empirično raziskavo za ugotavljanje povpraševanja po spretnostih, ki so potrebne v bolj zeleni družbi, in kot je bilo omenjeno, je uporabila metodologijo, ki temelji na podatkih, da bi preslikala zelene spretnosti in analizirala, kako se povpraševanje po teh spretnostih odziva na okoljsko politiko in predpise.

S preučevanjem povpraševanja po spretnostih v SSA za bolj zeleno družbo je ta študija pokazala, da so spretnosti 21. stoletja zelo pomembne za razvoj MSP v bolj zeleni družbi. Prikaz povpraševanja po spretnostih je razkril nekatere potrebe po spretnostih ter vrzeli v spretnostih, ki zahtevajo pozornost. Bistveno je, da morajo biti učni načrti usklajeni z izobraževanjem za trajnostni razvoj. Pedagogika za izobraževanje za trajnostni razvoj lahko izboljša razvoj zelenih spretnosti in je še posebej pomembna v okviru TVET.¹⁵⁸ Razširjenost znanj in spretnosti med MSP v treh anketiranih državah SSA je različna, kar razkriva veliko potrebo po razvoju znanj in spretnosti za okrepitev bolj zelene in vključujoče družbe.

Omeniti velja, da je bila med štiriinšestdesetimi (64) izpolnjenimi vprašalniki večina (50,0 %) udeležencev zasebnih organizacij, nekaj pa je bilo tudi javnih organizacij (37,5 %). Še pomembneje je, da je bila osnovna dejavnost večine organizacij izobraževanje, usposabljanje in razvoj (31,7 %). Te izobraževalne ustanove so vpisovale do več kot 1000 študentov, večina anketirancev pa je bila na ravni odločanja, kot so glavni izvršni direktorji, doktorji znanosti, vodja uprave in vodja oddelka. Večina anketirancev je bila dobro izobražena, saj so imeli od diplome do doktorata s področij menedžmenta, družboslovja, izobraževanja in tehnike. Zato preoblikovanje učnih načrtov, interdisciplinarnost in vprašanja trajnosti ne bi smela biti težavna. Vendar je glede na nedosledno načrtovanje zelenega gospodarstva, ki je razvidno iz ugotovitev, verjetno potrebno več posvetovanja in sodelovanja.

Če povzamemo, lahko sklepamo naslednje:

- Vse naštetje ključne spretnosti 21. stoletja in kontekstualne spretnosti so bistvene zelene spretnosti za MSP, med njimi pa sta zelo pomembna reševanje problemov in komunikacija.
- Vsa naštetja področja znanja (okoljska odgovornost, ravnanje z odpadki, ohranjanje, recikliranje in obnovljivi viri energije) so pomembna.
- Anketiranci so se strinjali z opredelitvijo zelenih spretnosti.
- Pomembne so vse skupine delovnih nalog.

¹⁵⁸ M. Pavlova and C.S. Chen, 'Facilitating the development of students' generic green skills in TVET: an ESD pedagogical model', *TVET@Asia*, 12.1-23 (2019), [Accessed at: https://tvnet-online.asia/wp-content/uploads/2020/03/pavlova_etal_issue12.pdf]



- Obe naštetí komponenti razvoja zelenih spretnosti (analitične spretnosti na visoki ravni in tehnične spretnosti na visoki ravni) sta pomembni za razvoj zelenih spretnosti.
Ta ugotovitev se ujema z drugimi ugotovitvami, da so ključne zelene spretnosti analitično in tehnično znanje na visoki ravni, povezano z načrtovanjem, proizvodnjo, upravljanjem in spremljanjem tehnologije.¹⁵⁹
- Anketiranci so vse svoje zelene spretnosti ocenili kot "dobre".
- Vse naštete prednostne spretnosti, ki so potrebne za gospodarstvo v prihodnosti, so bile ocenjene kot "dobre".
- Vsa našteta znanja in spretnosti so pomembna podjetniška znanja in spretnosti za zeleno gospodarstvo.
- Pomembnih je vseh 10 najvišje rangiranih spretnosti leta 2025, ki jih je Svetovni gospodarski forum (WEF) navedel kot del poročila o prihodnosti delovnih mest.
- Sodelovanje, komunikacija in mreženje so najpomembnejše spretnosti za sodelovanje v zelenem gospodarstvu.
- Od vseh naštetih spretnosti so za zeleno gospodarstvo najpomembnejše analitično razmišljanje in inovativnost, ustvarjalnost, izvirnost in iniciativnost ter vodenje in družbeni vpliv.
- Pristop vsake države k načrtovanju okoljskih znanj in spretnosti ter zagotavljanju zelenega gospodarstva je „neustrezen“.
- Vsi navedeni subjekti, vključno z velikimi podjetji, MSP, šolami in univerzami, igrajo pomembno vlogo pri razvoju ustrezno usposobljene delovne sile. Pomembni akterji so tudi vlada za usmerjanje politike in nevladne organizacije.
- Vsa našteta področja programov zelenega gospodarstva za razvoj zelenih delovnih mest so pomembna.
- Vseh naštetih devet dejavnikov za uveljavitev zelenega gospodarstva, vključno s partnerstvom, inovacijami, znanostjo in tehnologijo ter regulativnimi okviri, je kritično pomembnih.
- Vloga, ki jo lahko imajo MSP pri razvoju zelenega gospodarstva, je izjemno pomembna; med razlogi za to so pomoč pri razvoju zelenega gospodarstva, ustvarjanje delovnih mest in zmanjševanje revščine, razvoj znanj in spretnosti.
- Vse naštete ovire za razvoj zelenih spretnosti so res pomembne ovire za razvoj zelenih spretnosti.
- Na splošno je kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za zelena znanja in spretnosti med MSP v Južni Afriki, Nigeriji in Keniji slaba.

¹⁵⁹ F. Vona, G. Marin, D. Consoli, and D. Popp, *Green Skills, Working Paper 21116* (Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2015).



- Stopnja ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja v treh državah ni znana.
- Anketiranci so kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP ocenili niti kot slabo, niti dobro, kar pomeni, da kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP ni znana.
- Na splošno se zdi, da sta razvoj in poučevanje zelenih spretnosti v okviru poklicnega izobraževanja in usposabljanja ustrezna.
- Poklicno izobraževanje in usposabljanje ustreza namenu in izpolnjuje standarde, ki se od njih pričakujejo.
- Anketiranci se niso opredelili, ali so učni načrti za poklicno izobraževanje in usposabljanje zadovoljivi ali ne.

Razvoj zelenega podjetništva mora sovpadati s podporo MSP. Številni mladi podjetniki v vzponu, ki so del naraščajočega pojava zelenega podjetništva, lahko pomembno vplivajo na gospodarsko rast v okviru parametrov trajnostnega razvoja. Čeprav ima lahko država močan zakonodajni okvir za okoljsko trajnost, je njen tradicionalni gospodarski kontekst običajno še vedno asertiven. Zaradi odvisnosti od premoga in rudarskega sektorja za proizvodnjo električne energije ter s tem povezanega velikega števila delovnih mest so družbeno-gospodarske posledice zelenega prehoda zapletene. Čeprav politike podpirajo okolju prijaznejše gospodarstvo, lahko socialno-ekonomska realnost omejuje ta prizadevanja.

Nemško združenje za mednarodno sodelovanje (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit - GIZ) je nedavno objavilo dokument za razpravo, v katerem so obravnavane posledice za tehnično in poklicno izobraževanje in usposabljanje (TVET) pri ustvarjanju delovne sile, ki bo sposobna zadovoljiti ne le potrebe trga dela za zeleno gospodarstvo, temveč tudi družbeno-ekonomske razsežnosti tega procesa preobrazbe ("pravičen prehod"). Dokument obsega sedem ločenih raziskovalnih tez, ki preučujejo različne vidike, kot so politična razsežnost, pričakovane spremembe na trgih dela in kako se morajo odzvati sistemi TVET.

Že omenjeni dokument GiZ ocenjuje južnoafriški kontekst, da bi določil ključna področja ukrepanja, ki jih potrebuje južnoafriški sistem TVET¹⁶⁰, in meni, da je sistem TVET osrednjega pomena za usmerjanje izobraževanja v trajnost (ESD) in zagotavljanje, da je takšna reforma vključujoča, ustrezna in privlačna. Dokument GiZ omenja več dodatnih značilnosti zelenega gospodarstva, ki jih je treba pojasniti, da bi dosegli globalno soglasje za skupno ukrepanje, in trdi, da je zmotno misliti, da je zeleno gospodarstvo mogoče oblikovati samo s politikami in predpisi. Pravičen prehod v zeleno gospodarstvo morajo spodbujati tudi podjetniki, ki se na politične

¹⁶⁰ K. Freimann and G. Magnus, *Skills for a Just Transition to a Green Future: Measuring the South African TVET System and providing input to support its development*. GIZ-Career Path Development for Employment project, Johannesburg (2023).



spodbude odzivajo z inovacijami pri upravljanju. Poudarek izraza "zelene inovacije" mora biti na "inovacijah" in ne na tem, kar se na splošno dojema kot "zeleno". Vlada se mora bolj osredotočiti na ustvarjanje ugodnega okolja za obsežne inovacije, ki prispevajo h globalni zeleni preobrazbi celotne industrije, kot pa zgolj na subvencioniranje zelenih tržnih niš.¹⁶¹

Ustrezna raven analize za to študijo je bila raven spretnosti, kjer so bile zelene spretnosti obravnavane kot znanje, sposobnosti, vrednote, stališča in veščine, ki zajemajo različne delovne vloge in poklice s skupnim ciljem, in sicer trajnostnim razvojem. Znotraj teh konceptualnih meja zelenih spretnosti je mogoče zelene spretnosti povezati z zelenimi poklici ali zelenimi delovnimi mesti. Glede na različne učinke, ki jih imajo lahko dejavnosti in tehnologije zelenega gospodarstva na različne poklice, je potreben bolj preudaren pristop k ozelenitvi poklicev. Ozelenitev poklicev se nanaša na obseg, v katerem dejavnosti in tehnologije zelenega gospodarstva povečujejo povpraševanje po obstoječih poklicih, oblikujejo zahteve za delo in delavce, potrebne za opravljanje poklica, ali ustvarjajo edinstvene zahteve za delo in delavce.¹⁶² Vendar pa ta vpliv ne pomeni bistvenih sprememb v zahtevah za delo in delavce v poklicu. Delovni kontekst se lahko spremeni, same naloge pa ne. Bistveni nameni poklica ostajajo enaki, spremenile pa so se naloge, spretnosti, znanje in zunanji elementi, kot so pooblastila.

Študija je pokazala, kako pomemben je razvoj znanj in spretnosti med MSP v zelenem gospodarstvu, kako je ta potreba povezana s trenutnimi spremembami v družbi in nujnostjo zelenega gospodarstva. Najpomembneje pa je, da je študija poudarila pomen strateške umestitve zelenih spretnosti v obstoječe učne načrte. Geološko dobo, ki izhaja iz vpliva človekove dejavnosti na globalno okolje in se imenuje doba antropocena, je treba spremeniti v naravoslovno dobo, v kateri trajnost prežema vse človekove dejavnosti. Vsak mora odigrati svojo vlogo, MSP in sektor TVET pa so ključni akterji v ekosistemu okoljevarstva.

¹⁶¹ F. Farinelli, M. Bottini, S. Akkoyunlu and P. Aerni, 'Green entrepreneurship: The missing link towards a greener economy', (Swiss NCCR, Trade Working Paper, 41 (June 2013)).

¹⁶² E.C. Dierdorff, J.J. Norton, D.W. Drewes and C.M. Kroustalis, *Greening of the World of Work: Implications for O*NET® -SOC and New and Emerging Occupations*, (North Carolina State University, National Center for O*NET Development, 2009).



8. poglavje: Priporočila

Poleg že navedenih ugotovitev je ta študija razkrila tudi nekatere vrzeli pri razvoju zelenih podjetniških spretnosti v MSP. Čeprav je študija našla dokaze o razvoju zelenih spretnosti v MSP, ta razvoj še ni pomemben in potrebni so bistveni posegi na področju izobraževanja in usposabljanja. Za izpopolnjevanje MSP za okolju prijazno gospodarstvo je ključnega pomena tudi dejavnejše sodelovanje velikih podjetij. Za vsako državo so podana naslednja priporočila, ki temeljijo na specifičnih ugotovitvah te države.

8.1 Južna Afrika

Če želimo v Južni Afriki doseči smiseln razvoj zelenih znanj in spretnosti, je treba storiti več. Potrebni ukrepi, ki jih je treba sprejeti, bi na primer vključevali ponovno preučitev učnega načrta TVET, da bi ga uskladili s povpraševanjem po razvoju zelenih spretnosti, in ponovno preučitev splošnega pristopa države k načrtovanju okoljskih spretnosti. Takšni ukrepi bi povečali kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za razvoj zelenih spretnosti ter kakovost razvoja zelenih spretnosti in zmogljivosti za MSP.

8.2 Kenija

Pozornost je treba nameniti pristopu države k načrtovanju okoljskih znanj in spretnosti ter zagotavljanju zelenega gospodarstva. Sprejeli bi lahko naslednje ukrepe:

- Povečati je treba raven ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja.
- Izboljšati je treba tudi kakovost razvoja zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP.
- Poleg tega je treba resno pozornost nameniti učnemu načrtu TVET, da bi ga spravili na ustrezno raven.

8.3 Nigerija

Treba je ponovno preučiti splošni pristop države k načrtovanju okoljskih znanj in spretnosti ter zagotavljanju zelenega gospodarstva, pri čemer je treba obravnavati naslednje vidike:

- Odpraviti je treba vse ovire za razvoj zelenih znanj in spretnosti (zlasti tiste, ki so navedene v tem poročilu), na primer pomanjkanje naložb v zeleno gospodarstvo, nezadostno razumevanje zelenega gospodarstva in pomanjkanje načrtovanega prekvalificiranja za zelena delovna mesta.



- Izboljšati je treba kakovost poklicnega izobraževanja in usposabljanja za zelena znanja v malih in srednje velikih podjetjih.
- Takojšnjo pozornost je treba nameniti ozaveščenosti o zelenih spretnostih med izvajalci izobraževanja in usposabljanja v državi.
- Izboljšati je treba tudi razvoj zelenih znanj in spretnosti ter zmogljivosti za MSP.

8.4 Nadaljnje raziskovanje

Priporočamo, da je treba opraviti več raziskav na večjem naključnem vzorcu, ki bi obsegal vsaj 100 anketirancev v treh preučevanih državah. Takšna raziskava bi omogočila faktorsko analizo, ki bi opredelila ključne elemente razvoja zelenih znanj in spretnosti v posamezni državi, pa tudi tiste, ki vplivajo na zeleno gospodarstvo na splošno.

Poleg tega je priporočljivo, da se v vse učne načrte za razvoj zelenih spretnosti vključi deset najpogostejših zelenih spretnosti, ki jih zahtevajo različni industrijski sektorji (spretnosti oblikovanja, vodenja, managementa, energije, urbanističnega načrtovanja, urejanja krajine, komunikacije, ravnanja z odpadki, nabave in financ). Takšni učni načrti bi uskladili ustanove za usposabljanje na področju spretnosti s potrebami in željami industrijskih sektorjev. Revizija in prenova učnih načrtov za pripravo usposobljenih ljudi je ključni prvi korak za okrepitev prehoda na zeleno gospodarstvo.

Priporoča se tudi, da se za izboljšanje kakovosti in ustreznosti izobraževanja prednostno obravnavajo izobraževanje za trajnostni razvoj ter inovacije pri poučevanju in učenju. Vloge TVET institucij pri štirih vrstah inovacij, in sicer inovacijah proizvodov, inovacijah procesov, inovacijah poslovnih modelov in inovacijah upravljanja, ni mogoče podcenjevati ali zanemariti. TVET so institucije, ki so najprimernejše za prekvalifikacijo in izpopolnjevanje MSP v zelenem gospodarstvu.

Nadalje je priporočljivo, da se izobraževanje za trajnostni razvoj (ESD) ter podjetniško izobraževanje in poklicno usposabljanje (EEVT) združita z učenjem v resničnem življenju, ki je vključeno v delo, da se pridobi poglobljena učna izkušnja. To priporočilo je bila tudi ugotovitev študije, osredotočene na ocenjevanje razvoja podjetniških spretnosti študentov v projektih v živo, ki je pokazala, da sta narava in praksa izkustvenega učnega pristopa razlikovalni dejavnik. Rezultati študije so pokazali, da je razvoj podjetniških spretnosti mogoče izboljšati z zagotavljanjem učnega okolja, v katerem študenti v projektih v živo sodelujejo z resničnimi



poslovneži.¹⁶³ Vključevanje izobraževanja za trajnostni razvoj ter podjetniškega izobraževanja in poklicnega usposabljanja je treba dopolniti z lokalnimi sistemi znanja in izpopolnjevanjem osebja TVET na področju zelenih spretnosti in izobraževanja za trajnostni razvoj. TVET se mora odzvati na spreminjajoče se povpraševanje po spretnostih, prilagoditi obstoječe poklicne profile in razviti nove.¹⁶⁴

Priporočilo Mednarodne organizacije dela za dobro kombinacijo osnovnih, tehničnih (trdih) in temeljnih (mehkih) znanj, vključno z znanostjo, tehnologijo, inženiringom in matematiko (STEM), za vključujoč in pravičen prehod v bolj zeleno prihodnost velja tudi za tri države v tej študiji.

Z vključitvijo zelenega prehoda v sisteme tehničnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja (TVET) ter vseživljenjskega učenja bi se povečale možnosti za pospešitev pravičnega prehoda.¹⁶⁵

Inovacije na področju zelene tehnologije so področje, na katerem je potrebnih več raziskav in razvoja, ESD in EEVT pa sta lahko katalizatorja, da države postanejo tehnološko neodvisne in vzdržne. Biti spodbujevalec razvoja in širjenja zelene tehnologije bo spodbudilo zeleni prehod.

Kontekstualni dejavniki imajo pomembno vlogo pri razvoju MSP, zato je priporočljivo, da se kontekstualnim dejavnikom pri razvoju podjetništva daje prednost. To priporočilo podpirajo tudi ugotovitve študije o MSP in trajnostnem podjetništvu v Južni Afriki, ki je pokazala, da so značilnosti MSP, vladna podpora, spretnost vodenja, dober odnos med zaposlenim in delodajalcem ter zagonski kapital povezani s trajnostnim podjetništvom. Ugotovljeno je bilo, da ti dejavniki pomembno vplivajo na povečanje ali zmanjšanje trajnostnega podjetništva med MSP. Študija je predlagala, da morajo podjetniki in poslovni partnerji nenehno slediti novim idejam, kar je značilno za MSP, in ohranjati perspektivo iskanja priložnosti pri zaposlenih, hkrati pa nadzorovati tveganja, povezana s tveganimi podvigi, ki prinašajo finančne dosežke.¹⁶⁶

¹⁶³ J. Chang and A. Rieple, 'Assessing students' entrepreneurial skills development in live projects. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 20.1 (2013), pp. 225- 241.

¹⁶⁴ K. Freimann and G. Magnus, *Skills for a Just Transition to a Green Future: Measuring the South African TVET System and providing input to support its development*. GIZ-Career Path Development for Employment project, Johannesburg (2023).

¹⁶⁵ ILO, *Skills development for a just transition*, (ILO Policy Brief, October 2022).

¹⁶⁶ K. Ogujiuba, N. Rensburg, M. Naseer, M. Ogujiuba and B. Estelle, 'SMEs and Sustainable Entrepreneurship in South Africa: Impact Analysis of Contextual Factors in the Services Sector', *EuroEconomica*, 1.39 (2020).



Dodatna priporočila, ki temeljijo na ugotovitvah v zvezi z institucijami TVET, so:

- Racionalno usklajevanje zelenih programov in razvoja spretnosti ter vključitev sistema TVET v razvojne strategije vsake države ter vsa področja okoljske in trajnostne politike.
- Prilagajanje TVET spreminjajočim se zahtevam po znanju in spretnostih, poučevanje temeljnih znanj in spretnosti ter izpopolnjevanje in prekvalificiranje delavcev za zeleno gospodarstvo.
- Vključevanje izobraževanja za trajnostni razvoj (ESD) in lokalnega znanja (IKS) v učne načrte TVET.
- Zagotavljanje stalnega osebnega razvoja na področju zelenih znanj in spretnosti ter okolja za trajnostni razvoj za vse osebe TVET.

Ta študija je jasno pokazala, kako pomembno vlogo imajo MSP v zelenem gospodarstvu. Z inovacijami in naložbami v tveganja MSP prispevajo h gospodarski rasti in okolju prijaznejšemu gospodarstvu. Zeleno podjetništvo spodbujajo podjetniki, ki se na politične spodbude odzivajo z inovacijami na področju upravljanja in tehnologije.¹⁶⁷ Vlada ne more narekovati, v katero smer se bo razvijalo podjetništvo, mora pa zagotoviti okolje, ki bo omogočilo razcvet zelenega podjetništva.

¹⁶⁷ F. Farinelli, M. Bottini, S. Akkoyunlu and P. Aerni, 'Green entrepreneurship: The missing link towards a greener economy' (Swiss NCCR, Trade Working Paper,41 (June 2013).



Bibliografija

1. African Capacity Building Foundation (ACBF), Africa Capacity Indicators: Capacity Development for Natural Resource Management, (Harare: Knowledge and learning Department ACBF, 2013)
2. Aginah, C, Oguguo, B & Nwokocha, E, Essentials of entrepreneurship development in Nigeria, (Owerri: Great Stars Publishers, 2013)
3. Amadi-Echendu, A.P., Phillips, M., Chodokufa, K and Visser, T. (2016). Entrepreneurial Education in a Tertiary Context: A Perspective of the University of South Africa. International Review of Research in Open and Distributed Learning Volume 17, Number 4
4. Anagnostou, William D. Moreto, Charlie J. Gardner, Brent Doberstein, "Poverty, Pandemics, and Wildlife Crime" Michelle, Conservation & Society, Vol. 19, No. 4 (2021)
5. Babbie, E and Mouton, J. (2001). The practise of social research. Cape Town; Oxford University Press.
6. Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneur-ship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN;
7. Barbier, E. B. (2013). A new blueprint for a green economy. Routledge.
8. Baseline survey of sustainable green related activities, trends, and innovations in the MerSETA levy-paying companies Final Report, October 2013
9. Block, J.H., Halberstadt, J., Högsdal, N., Kuckertz, A. and Neergaard, H. (2023). Progress in Entrepreneurship Education and Training: New Methods, Tools, and Lessons Learned from Practice. FGF Studies in Small Business and Entrepreneurship,
10. Brundtland Commission (World Commission on Environment and Development), 1987. Our Common Future. Oxford University Press, Oxford
11. Chang, J. and Rieple, A. (2013). Assessing students' entrepreneurial skills development in live projects. 20 Journal of Small Business and Enterprise Development. Vol. 20 Iss 1 pp. 225 – 241.
12. Co, J, and Mitchell, B. (2006). Entrepreneurship Education in South Africa: A nationwide survey. June 2006 Education and Training 48(5):348-359.



13. Cook, S., Smith, K. and Utting, P. (2012). Green economy or green society? Contestation and policies for a fair transition, UNRISD Occasional Paper: Social Dimensions of Green Economy and Sustainable Development, No. 10, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), Geneva
14. Dakshina G. De Silva & Rachel A. J. Pownall (2014) Going green: does it depend on education, gender, or income? Applied Economics, 46:5, 573-586,
15. Dierdorff, E.C., Norton, J.J., Drewes, D.W. & Kroustalis, C.M. (2009) Greening of the World of Work: Implications for O*NET® -SOC and New and Emerging Occupations. North Carolina State University, National Center for O*NET Development.
16. Dobson, B. (2019). Bridging the “missing middle” for green small and growing businesses in South Africa: The case of the Green Outcomes Fund. The Development Finance Centre (DEFIC), Graduate School of Business, University of Cape Town.
17. Earle, N., and Paterson, A. (2007). The shape of demand for high- level agricultural skills in the South African labour market. Development Southern Africa Volume 24, Issue 4. Pages 575- 593.
18. Epstein, C. Ecosystemic Approach. n.d. Saving Earth: Encyclopaedia Britannica.
19. Erica, D. (2016). Sustainable development in Vietnam: The interconnectedness of climate change, socio-economic development, Land use, and food security pursuit – The Journal of Undergraduate Research at the University of Tennessee: 7: Iss. 1 Article 11,87-95.
20. Ezenwafor, J. I., & Olaniyi, O. N. (2016). Ratings skills needed by business education graduates for entrepreneurial development in Southwest Nigeria. International Journal of Entrepreneurial Development, Education and Science Research, 4(1),165 – 177
21. Farinelli, Fulvia, Bottini, Marrino, Akkoyunlu, Sule, Aerni, Phillip, Green entrepreneurship: the missing link towards a greener economy: Positive externalities of green entrepreneurship and innovation, (Zurich: NCCR, 2013)
22. Forcher-Mayr, M. and Mahlknecht, S. (2020). Critical Entrepreneurship Education in General Education and TVET: Two Concepts of Practice in a South African Township. Sociology Discourse and Communication for Sustainable Education.
23. Freimann, K. and Magnus, G. (2023). Skills for a Just Transition to a Green Future: Measuring the South African TVET System and providing input to



support its development. GIZ- Career Path Development for Employment project, Johannesburg.

24. Gregg, C., Strietska-Ilina, O. and Büdke, C. (2015). Anticipating skill needs for green jobs A practical guide. © International Labour Organization.
25. GTF. (2015), Global tracking framework report, World Bank Global Report.
26. Gulati, M., Naude, L., & Upadhyaya, P. (2018). Barriers to greening the South African Economy. WWF- SA.
27. Hodson, R., and Sullivan, T.A. (2012). The Social Organization of Work. Wadsworth, Cengage Learning.
28. HRD-SA. 2009. Human Resources Development Strategy for South Africa, 2010- 2030.
29. IEA. (2013), World energy outlook 2013, IEA. DOI: 10.1787/weo- 2013-en
30. IISD – Kenya Green Economy Strategy and Implementation Plan, 2013-2014
31. ILO, 2019. Skills for a greener future. A global view based on 32 country studies. Geneva
32. ILO, 2022. Skills development for a just transition. October 2022. ILO Policy brief.
33. ILO, World Employment and Social Outlook: Trends 2023, January 2023
34. Isaacs, E., Visser, K., Friedrich, C. and Briljal, P. (2007). Entrepreneurship education and training at the Further Education and Training level (FET) in South Africa. South African Journal of Education Vol. 27, No. 4
35. Kahn, Mathew E –“The Environmental Impact of Unemployment: Evidence from the United States”, Journal of Environmental Economics and Management, 2010
36. Kamis. A., Rus, R.C., Rahim, M.B., Yunus, F.A.N. & Zakaria, N. 2017. Exploring green skills: A study on the implementation of green skills among secondary school students. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences. Volume 7, Issue 12, 2017.
37. Keskin, H., Senturk, C., Sungur, O. and Kiris, H. (2010). The importance of SMEs in Developing Countries. 2nd International Symposium on Sustainable Development, Sarajevo.
38. Khisia Kevin, Umidjon Akhunjonov, “Greening Kenya's Special Economic Zones and Industrial Parks: Achieving their Competitiveness in the face of Resource Scarcity and a Changing Climate Regime”, October 2018



39. Kim, S. Davidson, A. Simmons-Stern, I F Almaguer, D. Kyalo, “Building the Green Economy: Trends and Opportunities for Green Entrepreneurship in Kenya”. Aspen Network of Development Entrepreneurs, 2023
40. Kopnina, H. (2020). Education for the future? Critical evaluation of education for sustainable development goals Pages 280-291 | The Journal of Environmental Education, Volume 51, 2020 - Issue 4. Published online: 21 Jan 2020
41. Koshal, J. (2017) Entrepreneurship: Unlocking Africa’s Riches. In book: Leading an African Renaissance (pp.37-60)
42. Kraak, A. (2004) Rethinking the high skills thesis in South Africa. In: McGrath, S., Badroodien, A., Kraak, A. & Unwin, L. (eds). Shifting understandings of skills in South Africa: overcoming the historical imprint of a low skills regime. Cape Town: HSRC Press. 212-237
43. Kutzhanova, N., Lyons, T. S., & Lichtenstein, G. A. (2009). Skill-Based Development of Entrepreneurs and the Role of Personal and Peer Group Coaching in Enterprise Development. Economic Development Quarterly, 23(3), 193–210.
44. Kutzhanova, N., Lyons, T.S. and Lichtenstein, G.A. (2009). Skill-Based Development of Entrepreneurs and the Role of Personal and Peer Group Coaching in Enterprise Development Volume 23, Issue 3
45. Laguna-Sánchez, P., Abad,P., de la Fuente-Cabrero, C. and Calero, R. (2020) A University Training Programme for Acquiring Entrepreneurial and Transversal Employability Skills, a Students’ Assessment by Business Department, University Rey Juan Carlos, 28032 Madrid, Spain. Sustainability 12(3):796
46. Leedy, P.D (1993). Practical Research: Planning and Design. 5th ed. New York: Macmillan Publishing Company.
47. Lei Pang and Chen xiaolei (2020). Theoretical Analysis of Environmental Regulation and Enterprise Behavior. IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 531 012017.
48. Lichtenstein Gregg, A. and Lyons, Thomas S. (2001). The Entrepreneurial Development System: Transforming Business Talent and Community Economies Volume 15, Issue 1.
49. Lichtenstein, G. A., & Lyons, T. S. (2001). The entrepreneurial development system: Transforming business talent and community economies. Economic Development Quarterly, 15(1), 3–20.



50. Lichtenstein, G.A. and Lyons, T.S. (1996), *Incubating New Enterprise: A Guide to Successful Practice*, The Aspen Institute, Washington, DC
51. Lichtenstein, G.A., Lyons, T. and Kutzhanova, N. (2004). *Building Entrepreneurial Communities: The Appropriate Role of Enterprise Development Activities*. *Community Development Society Journal* 35(1):5-24
52. Mamabolo, M.A., Kerrin, M. & Kele, T. (2017). *Entrepreneurship management skills requirements in an emerging economy: A South African outlook*, *Southern African Journal of Entrepreneurship and Small Business Management* 9(1), a111.
53. Masocha, R. (2020). *Green marketing practises: green branding, advertisements and labelling and their nexus with the performance of SMES in South Africa*, *Journal of Sustainability Science and Management* · January 2020.
54. McGunagle, D., & Zizka, L. (2020). *Employability Skills for 21st Century STEM Students: The Employers' Perspective*. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*
55. Mkhize, N. & Ellis, D. (2020). *How ecologically conscious are South African consumers?* Conference Paper July 2020.
56. Montmasson-Clair, G. Mudombi, S. & Patel, M. 2019. *Small business development in the climate change adaptation apace in South Africa*. TIPS and Government of Flanders.
57. Morgan, J.P. (2017). *SMMEs and the Green Economy: Muddy waters and murky futures, An investigation into the sustainable practices of small medium and micro manufacturing enterprises in South Africa's Gauteng Province*, *Gorden Development of Business Enterprises*
58. National Bureau of Statistics (NBS), *2018 Statistical Report on Women and Men in Nigeria* (February 2018); United Nations Department of Economic and Social Affairs, *World Population Prospects 2019* (2019).
59. Nhamo, G. (2014). *Reviewing Some Implications of the Green Economy for Higher and Further Education Institutions*. *Southern African Journal of Environmental Education*, Vol. 30, 2014.
60. North, E. (2002). *A decade of entrepreneurship education in South Africa*, University of Pretoria, Pretoria, 0002 South Africa, *South African Journal of Education* Copyright © 2002 EASA Science Africa (Pretoria) Vol 22(1) 24 – 27.



61. Ogujiuba, K., Rensburg, N., Naseer, M., Ogujiuba, C. and Estelle, (2021). SMEs and Sustainable Entrepreneurship in South Africa: Impact Analysis of Contextual Factors in the Services Sector
62. Okedu, K.E ,Tahour, A and Aissaou,A.G “Wind Solar Hybrid Renewable Energy Systems”
63. Onakoya, A. B. O., Fasanya, I. O., & Abdulrahman, H. D. (2013). European Journal of Business and Management, 5(4), 130-136
64. Olaoye, C. O., Adedeji, A. Q., & Ayeni-Agbaje, R. A. (2018). Commercial bank lending to small and medium scale enterprises and Nigerian economy. Journal of Accounting, Business and Financial Research, 4(2), 49-55
65. Oshabenius, J, The impact of small and medium scale enterprises in Nigeria economy. Abraka: National Youth Service Corps (NYSC) College of Education, 1985)
66. Osmond N. Okonkwo Uwazie I. Uwazie. 2015 Journal of Resources Development and Management www.iiste.org ISSN 2422-8397 An International Peer-reviewed Journal Vol.11, 2015 17
67. Okechukwu, O., Onyeizugbe, C., & Ebe, I. (2019). Green Skills Acquisition and Sustainable Development in Nigeria. Journal of Educational and Social Research, 9(2), 56-63.
68. Olawande, T., & Yusuf, S. (2020). Green Skills and Sustainable Entrepreneurship in Nigeria. Nigerian Journal of Technological Development, 17(2), 91-97.
69. PAGE (2016), Green Economy Learning Assessment South Africa: Critical Competencies for Driving a Green Transition.
70. PAGE (2017), Green Economy Inventory for South Africa: An Overview. Pretoria. South Africa.
71. Pallawi, Singh,S., Kumar,M. (2022) Employability and entrepreneurial skills in the Digital Era: A critical review. Academy of Marketing Studies Journal, 26(4), 1-11.
72. Pavlova, M. & Chen, C.-S. (2019). Facilitating the development of students’ generic green skills in TVET: an ESD pedagogical model in: TVET@Asia, issue 12, 1-23.
73. Pearce, D.W., Markandya, A. & Barbier, E.B. (1989). Blueprint for a green economy. Earthscan, London.



74. Ramasarup, P. and Ward, M. (2017). Enabling Green Skills: Pathways to Sustainable Development, A Source Book to Support Skills Planning for Green Economies.
75. Rogan, M. and Isdale, K. (n.d.) Analysis of the responsiveness of TVET College Programme Qualifications (PQMs) to the world of work: TVET Research Programme. Department of Higher Education and Training.
76. Runde, D.F., Savoy, C.M. and Staguhn, J. (2021). Supporting Small and Medium Enterprises in Sub-Saharan Africa through Blended Finance. Washington, Centre for Strategic and International Studies (CSIS).
77. Saari U.A. & Joensuu-Salo, S. (2019). Green Entrepreneurship. In: Leal Filho W., Azul A., Brandli L., Özuyar P., Wall T. (eds) Responsible Consumption and Production. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals. Springer, Cham.
78. Savlovschi, L.I. and Robu, N.R. (2011). The Role of SMEs in Modern Economy. *Economia. Seria Management*. Volume 14, Issue 1, 2011.
79. Sern, L. C., Zaime, A.F. and Foong, L.M. (2018). Green Skills for Green Industry: A Review of Literature. IOP Publishing Ltd. *Journal of Physics: Conference Series*, Volume 1019, 1st International Conference on Green and Sustainable Computing (ICoGeS) 2017 25–27 November 2017, Kuching, Sarawak, Malaysia
80. Skills demand for the future economy: 2022. SkillsFuture Singapore
81. Skills for Green Jobs, Guide for Practitioners, GIZ 2014
82. Sterling, S. (2016). A Commentary on Education and Sustainable Development Goals
83. Tauri, J.M, Research Ethics, informed consent and disempowerment of First Nation peoples (*Research Ethics*, 2018 14 (3), pp. 1-14.
84. The Presidency South Africa. (2022). South Africa's Just Energy Transition Investment Plan (JET IP). Pretoria.
85. Trade & Industrial Policy Strategies (TIPS),
86. Tram, P. T. (2015, August). Changing the way to develop: Opportunities and challenges. Retrieved May 2017, from Vietnam Institute for Development Strategies:
87. Ugiagbe, M.A., Nwaogwugwu, N.C. & Obuseh, R. (2008). Entrepreneurship: concept of small business management. Owerri: Favoured House Concept.



88. UNEP. (2013). Green Economy Scoping Study: South African Green Economy Modelling Report (SAGEM) – Focus on Natural Resource Management, Agriculture, Transport and Energy Sector
89. Uvarova, I, Mavlutova, I and Atstaja, D. (2021). Development of the green entrepreneurial mindset through modern entrepreneurship education, BA School of Business and Finance, Latvia. IOP Conference Series Earth and Environmental Science
90. Uvarova, I., Mavlutova, M. and Atstaja, D. (2021). Development of the green entrepreneurial mindset through modern entrepreneurship education. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 628 012034
91. van Laar, E., Deursen, A.J.M., & van Dijk, J.A.G.M. 2017. The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. Computers in Human Behavior. Volume 72, July 2017, Pages 577-588
92. Vines, D. and Wills, S. (2018). The rebuilding macroeconomic theory project: an analytical assessment. Oxford Review of Economic Policy, Volume 34, Issue 1-2, Spring-Summer 2018, Pages 1–42,
93. Vona, F., Marin, G., Consoli, D. and Popp, D. (2015). Green Skills. Working Paper 21116, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
94. Voogt, J. & Roblin, N.P. (2010). 21st Century Skills: Discussion Paper. University of Twente, nl.
95. Wallace, M, Sheldon, N, Business Research Ethics: Participant Observer perspectives, J Bus Ethics 128, pp267-277.
96. Walmsley, A. and Wraae, B. (2022). Entrepreneurship Education but not as we know it: Reflections on the relationship between Critical Pedagogy and Entrepreneurship Education. The International Journal Management Education 20 (2022) 100726.
97. World Bank (2012). Inclusive green growth: The pathway to sustainable development. Washington,DC: World Bank
98. Yannis Psycharis and Peter Nijkamp "Unemployment and the Environment: A Survey of the Literature" (Ecological Economics, 2011)
99. Yewande, M. (1991). The role of government in the development of small and medium scale enterprises in an economy.
www.yourarticlelibrary.com/society/nationaldevt. Retrieved on 27/08/2017



Co-funded by
the European Union

